

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 45.

Tisdagen den 6 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Upplästes för justering protokollen för den 29 och den 30 nästlidna april. *Vid justering av protokoll.*

Därvid yttrade

Herr Engberg: Herr talman! Jag har ingen formell anmärkning att framställa gentemot det protokoll, som föreligger från föregående tisdag över interpellationsdebatten i rubelfrågan, men jag begagnar tillfället att inför kammaren avgiva en förklaring, och det är, att jag icke längre kan vidhålla de uttryck av förtroende som jag då fällde i debatten.

Vidare anfördes ej. Protokollen godkändes.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna, nr 441 av herr *Lübeck* samt nr 442 av herrar *Lübeck* och *Lindman*.

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, bevillningsutskottets betänkanden nr 35—38, bankoutskottets utlåtanden nr 43 och 44, jordbruksutskottets utlåtanden nr 68—74, andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 391, angående gemensamt lönesystem samt lönereglering för postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk:

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 45.

- nr 443, av herr *Lindman*;
 nr 444, av herr *Bäcklund m. fl.*;
 nr 445, av herr *Eriksson* i Stockholm;
 nr 446, av herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.*;
 nr 447, av herrar *Andersson* i Stockholm och *Bärg*;
 nr 449, av herr *Leo m. fl.*;
 nr 451, av herrar *Holmström* och *Olsson* i Kullenbergstorp;
 nr 452, av herrar *Andersson* i Milsmaden och *Wikström*;
 nr 453—455 av herr *Hage*; och
 nr 456, av herrar *Borg* och *Hage*;

i andedning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 392, med förslag i fråga om antalet av vissa befattningar vid statens järnvägar m. m.:
 nr 448, av herr *Andersson* i Stockholm; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 393, med förslag i fråga om antalet av vissa befattningar vid postverket m. m.:
 nr 450, av herr *Holmström*.

(Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om spritdrycksaccis m. m. dels ock i ämnet väckt motion; och

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning angående försäljning för vissa ändamål av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, dels ock förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin ävensom en i ämnet väckt motion;

från jordbruksutskottet:

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för laga skifte i Mässlängens by i Jämtlands län;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande vid Alnarps egendom av en för professor N. H. Nilsson-Ehles institution för ärftlighetsforskning avsedd lada m. m.;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare bidrag ur jämtländska renbetesfjällens skogsfond till anläggning av en enskild väg inom Offerdals socken av Jämtlands län;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden till staden Eskilstuna m. m.;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avhändande av vissa utav byggnadskommissionen för dubbelspåret Rönninge—Ström förvärvade markområden;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Nyköping av viss del av kronoegendomen Östra Kungsladugården inom stadens område;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för laga skiften å byn Laisvik samt hemmanen Hällbacken nr 1 och Lövnäs nr 1 eller Rappen i Norrbottens län;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt område i Mosjö socken av Örebro län;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den Växjö domkyrka tillhöriga lägenheten Lekamensgårdet eller Kampen nr 2 i Växjö socken;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och aktiebolaget Skogaholms bruk;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronans andel i Elinghems myr i Gottlands län;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och Klosters aktiebolag;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden av kronoegendomen Näs kungsgård jämte Ytternora nr 1 och Bergsgårdet nr 1 i Kopparbergs län; och

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den kronan tillhöriga holmen Malepert invid Marstrand; samt

från andra särskilda utskottet:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 3 § strafflagen.

§ 6.

Härefter föredrogs ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 538, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för nyttigt och fruktbringande samarbete mellan präster och lekmän m. m.

Nämnda protokollsutdrag bordlades på begäran.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Danielsson</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 7 maj,
» <i>Anderson</i> i Knapasjö	» 3 » » » 7 »
» <i>Lövgren</i> i Nyborg	» 3 » » » 9 »
» <i>Jansson</i> i Falun	» 4 » » » 8 » och
» <i>Schill</i>	» 4 » » » 7 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 7 maj, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna:

- nr 443, av herr *Lindman*;
- nr 444, av herr *Bäcklund m. fl.*;
- nr 445, av herr *Eriksson* i Stockholm;
- nr 446, av herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.*;
- nr 447, av herrar *Andersson* i Stockholm och *Bärg*;
- nr 448, av herr *Andersson* i Stockholm;
- nr 449, av herr *Leo m. fl.*;
- nr 450, av herr *Holmström*;
- nr 451, av herrar *Holmström* och *Olsson* i Kullenbergstorp;
- nr 452, av herrar *Andersson* i Milsmaden och *Wikström*;
- nr 453—455, av herr *Hage*; samt
- nr 456, av herrar *Borg* och *Hage*.

§ 2.

Härefter föredrogs första kammarens protokollsutdrag, nr 538, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för nyttigt och fruktbringande samarbete mellan präster och lekmän m. m.; och begärdes ordet härvid av

Herr *Berggren*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! För icke länge sedan behandlade denna kammare en motion av samma innehåll. På yrkande av denna kammares första tillfälliga utskott beslutade kammaren, såvitt jag uppfattade rätt, alldeles enhälligt, att den väckta motionen icke skulle föranleda till någon kammarens åtgärd, då den utredning, som förebragts, ådagalade, att det syfte, motionen avsåg, kunde vinnas redan genom den nuvarande lagstiftningen. Det framgick med övervägande tydlighet av den utredning, som första kammaren företog, att så är förhållandet. Då givetvis sedan dess ingenting inträffat, som kan föranleda denna kammare att frånträda

den ståndpunkt, kammaren då intog, anhåller jag, herr talman, att andra kammaren måtte besluta att icke biträda första kammarens beslut i den föreliggande frågan.

Vidare anfördes ej. Med bifall till vad herr Berggren sålunda hemställt beslöt kammaren att icke biträda första kammarens beslut i frågan.

§ 3.

Ang äkta
makars
kommunala
rösträtt.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning under år 1920 av bestämmelser om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 297. vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om fortsatt tillämpning under år 1920 av bestämmelser om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken.

Härigenom förordnas, att vad i sista stycket av övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 samt om landsting den 21 mars 1862 finnes stadgat att till utgången av år 1919 gälla beträffande överlåtelse av äkta makes rösträtt å den andra maken skall äga motsvarande tillämpning jämväl under år 1920.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Clason, Bellinder, von Geijer, von Mentzer, Gustaf Gustafsson, Räf* och *Norman*, vilka ansett, att propositionen bort av utskottet tillstyrkas.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet *Schotte*: Herr talman, mina herrar! Jag tillåter mig först erinra om att den proposition, som av regeringen framlades till urtima riksdagen år 1918, icke upptog någon utvidgning av den nuvarande rätten till fullmaktsröstning i kommunerna, utan att man därvidlag utgick från den principen, att den allmänna rätten att rösta med fullmakt enligt kommu-

nalförfattningarna kunde vara tillräcklig, även när rösträtt för husrur infördes i kommunerna. Emellertid upptog det särskilda utskottet ett förslag om att utsträcka den kommunala fullmaktsanvändningen i de kommunala omröstningarna på så sätt, att äkta makar skulle få rösta för varandra vid sidan av och såsom tillägg till den nu bestående fullmaktsinstitutionen. Detta förslag väckte hos regeringen ganska allvarliga betänkligheter. Jag erinrar om att i debatten den 17 december 1918 angående den kommunala rösträttsreformen statsministern berörde dessa invändningar och yttrade: »Då emellertid utskottets tillägg i denna del fått plats bland övergångsbestämmelserna med giltighet endast för år 1919, har regeringen funnit sig kunna acceptera detsamma som en provisorisk anordning, i någon mån motive-rad av de särskilda förhållandena under själva övergångsåret till den utsträckta rösträtten.»

Särskilda utskottets förslag antogs ju också av riksdagen, och regeringen ansåg sig då böra framlägga den nu förevarande propositionen om denna provisoriska anordnings fortvaro även under år 1920, enär slutligt förslag till ordnande av det kommunala fullmaktsväsendet ej kunde framläggas till detta års riksdag.

Jag beklagar i detta sammanhang den lapsus, som ägde rum vid justeringen av propositionen, då där angavs, att några kommunala val-förrättningar icke skulle äga rum under år 1920.

Regeringen hade önskat att kunna framlägga förslag om mera definitiva anordningar till årets riksdag, vilket emellertid, som känt är och jag redan nämnt, icke kunnat medhinnas. Härvid hade det särskilt varit att överväga, huru man skulle ställa sig vid fullmaktsröstningen å kommunalstämma i förhållande till den fullmaktsröstning, som ägde rum vid val till kommunalfullmäktige.

Om nu riksdagen anser sig böra gå från sin ståndpunkt vid 1918 års urtima riksdag och icke förlänga det provisorium, varom här är fråga, är det ju riksdagens och kammarens ensak. Kungl. Maj:t skall då försöka forcera fram frågan redan till nästa riksdag, så att förslag då kan framläggas om definitivt ordnande av frågan om fullmaktsröstning i kommunerna.

Jag vill slutligen blott tillägga, att de betänkligheter, som regeringen hade redan vid den provisoriska anordningen vid urtima riksdagen med avseende å fullmaktsröstning, ingalunda minskats utan avsevärt vuxit genom de missbruk med avseende å fullmaktsröstningen, som konstaterats vid de nu avslutade marsvalen.

Herr Norman: Herr talman! Den föreliggande frågan belyser på sitt sätt parlamentarismens underliga och egendomliga utveckling i vårt land. Regeringen har lagt fram en proposition, som dess egna partivänner inom utskottet enhälligt avstyrkt. Bakom regeringen som dess parlamentariska stöd i denna fråga står oppositionen, ävenledes enhällig. Detta är ju ett säreget förhållande, som visar, att linjerna för den parlamentarism, som man krävt i vårt land, och enligt vilken regeringen skall bygga på andra kammarens majoritet, och var-

*Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.
(Forts.)*

Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.
(Forts.)

vid man stött sig på utländska förebilder, icke alltid följes. Att man i vårt land såhunda anser sig vid tillfälle kunna frånga utländska förebilder och i stället gå egna vägar är ju av visst intresse. Det kan ju vara lämpligt att erinra därom, då man vid andra tillfällen, till exempel i höstas, ansåg sig böra på grund av händelser, som inträffade utomlands, åpa efter i vårt land och därvid uteslutande stödja sig på utländska förebilder.

I den proposition, som här föreligger till avgörande, föreslår Kungl. Maj:t en förlängning på ett år av det provisorium, varom beslut fattades vid urtima riksdagen och varigenom äkta makar på grund av fullmaktsröstning skulle få utöva kommunal rösträtt för varandra. Att urtima riksdagens beslut i denna fråga endast kom att omfatta innevarande år, 1919, berodde därpå, att man antog, att förslag skulle föreligga vid förevarande riksdag om ett definitivt ordnande av denna sak. Civilministern påpekar också i propositionen riksdagens skrivelse i ärendet och hämtar därur, huru riksdagen den 19 december förra året hade framhållit »hurusom genom särskilda motioner ifrågasatts att på ett eller annat sätt underlätta makars utövande av varandras rösträtt. Sålunda hade föreslagits, att vad som i övrigt stadgats beträffande fullmaktsröstning ej skulle utgöra hinder för gift man eller kvinna att på grund av fullmakt föra talan och utöva rösträtt jämväl för den andra maken. Den fråga, som sålunda uppkommit rörande lättnad i rösträtts utövande, komme emellertid, enligt vad blivit upplyst, i annat sammanhang att genom proposition från Kungl. Maj:t föreläggas 1919 års lagtima riksdag, varvid emellertid frågans lösning torde komma att sökas å annan väg än den av motionärerna ifrågasatta.»

På grund härav fattade också riksdagen sitt beslut, att denna fullmaktsröstning makar emellan endast skulle vara ett för år 1919 gällande provisorium.

Nu säger emellertid civilministern, att han har kommit under fund med att det icke går för sig att framlägga förslag i denna fråga vid innevarande års riksdag. Det kräves närmare undersökning, innan förslag i frågan framlägges.

Civilministern erinrar i propositionen om hurusom på föredragning av chefen för justitiedepartementet Kungl. Maj:t förut den dag, som denna proposition avläts, beslutat »underställa riksdagen förslag till lag om rätt för vissa väljare att utan inställelse inför valförrättare avgiva valsedel vid val till riksdagens andra kammare». Det framhålls vidare, att det kan synas, som om samma system kunde tillämpas även inom kommunerna, men, tillägger civilministern, det kan »icke förbises, att i kommunerna särskilda förhållanden kunna göra sig gällande, som kräva närmare undersökning, innan förslag i denna fråga framlägges», och därför, säger civilministern till sist, är jag icke »beredd att nu upptaga ärendet till definitivt avgörande».

Under sådana förhållanden är ju den ståndpunkt, som regeringen intagit, synnerligen förklarlig. Den har på grundval av urtima riksdagens beslut förra året, då det förslag, som man då förväntade skulle komma till denna riksdag, icke kommit, ställt sig på samma stånd-

punkt som riksdagen vid urtimabeslutets fattande och förordar ett förlängande av provisoriet för år 1919 att gälla även år 1920.

Nu inträffar visserligen det förhållandet, att ett påstående i den kungl. propositionen är något egendomligt för att förekomma i en kungl. proposition. Det är nämligen icke riktigt. Det är ju tråkigt, när regeringen kommer med påståenden, som icke äro med verkliga förhållandet överensstämmande. Civilministern säger i propositionen, att detta provisorium borde kanske icke förbliva bland annat på grund därav att »*under år 1920 val till kommunala representationer i allmänhet icke torde äga rum*». Däremot har konstitutionsutskottet, d. v. s. här vänstermajoriteten, till regeringen riktat den något fatala erinran därom att *under år 1920 val till stads-, municipal- och kommunalfullmäktige skola äga rum i riket*. Ja, det är ju litet förargligt, att Kungl. Maj:t icke har bättre reda på sig, men för min personliga del har jag försökt att urskulda och ursäktat Kungl. Maj:t. Man bör nämligen alltid tänka och tala väl om sin nästa och söka tyda allt till det bästa, och jag skall försöka göra det även i detta fall. Det är alldeles naturligt, att med den mångfald av lagar och förordningar, varmed vi blivit begåvade under senare tider, det skulle vara alldeles orimligt att begära, att civilministern skulle kunna hålla ordning på vilka lagar och förordningar som tillkommit under hans regeringstid. Särskilt när det gäller de många olika slag av val är dessas mångfald så stort — det gäller de, som ägt rum, som äro påtänkta och de som äro i lag fastslagna — att det icke är gott att erinra sig alla de val, som skola förekomma, och ur den synpunkten är detta lilla misstag i viss mån förklarligt. Detta sammanhänger ju också med regeringens eget kynne. Det är för övrigt icke något enstaka förhållande, att kungl. propositioner vid denna riksdag varit litet märkvärdigt avfattade. Det har rätt ofta hänt, att propositionerna mera givit intryck av hastighetsäkning än av mogna och väl övertänkta överväganden. Detta är såsom sagt icke något säreget.

Den grund, som Kungl. Maj:t står på i denna fråga, då den framlagt denna proposition till riksdagens avgörande, synes mig emellertid, trots det lilla misstaget, vara synnerligen fast och hållbar. Det är väl av alla erkänt, att det är synnerligen lämpligt att låta äkta makar beredas tillfälle att utöva rösträtt för varandra. I det syftet ha vi från Kungl. Maj:t på justitieministerns föredragning fått en proposition, nr 354, som för närvarande ligger under behandling av författningsutskottet, och uti vilken åtgärder föreslås i detta stycke, i vad det gäller *val till riksdagens andra kammare*. Då sålunda definitiv lagstiftning i denna fråga beträffande de *kommunala valen* icke föreligger till avgörande vid innevarande års riksdag och kommunala val skola förrättas under år 1920, vid vilka val det är synnerligen önskvärt, att de för år 1919 träffade bestämmelserna äro i gällande kraft, anser jag, att Kungl. Maj:t i det stycket står på en synnerligen fast grund, och jag vill för min del i enlighet med de övriga reservanterna inom utskottet hemställa, att riksdagen måtte avslå konstitutionsutskottets förevarande hemställan och bifalla Kungl. Maj:ts förslag, vartill jag yrkar bifall.

Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.

(Forts.)

Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.

(Forts.)

Herr Larsson i Västerås: Herr talman, mina herrar! Herr Norman ansåg, att det var en underlig parlamentarism, vi hade här i landet. Det är enligt min mening ett något underligt resonemang från den politiska uppfattning, herr Norman representerar. Ty då det händer någon gång, att vänstern i riksdagen ansluter sig till ett förslag, som högern för sin del anser vara fördelaktigt och nyttigt och detta förslag händelsevis går emot vad regeringen föreslagit, då, herr Norman, är det ingen underlig parlamentarism, utan då är det en parlamentarism, som är aldeles utomordentligt fördelaktig. Jag skall emellertid icke ge mig in på denna sak om parlamentarismen utan övergå till den fråga, som det här egentligen gäller.

Man har velat göra gällande, att denna sak hänger samman med beslutet från urtima riksdagen i fjol. Det är i viss mån sant, därför att urtima riksdagen beslöt för sin del, att detta stadgande om en tilläggsröst för äkta makar skulle gälla blott för år 1919. För min del kan jag icke se, att det föreligger något som helst skäl för riksdagen att nu förlänga detta provisorium. Den omständigheten att regeringen icke hunnit med den i utsikt ställda utredningen rörande annat sätt för att underlätta deltagandet i valen bör ju icke kunna åberopas, såvitt jag förstår, för ett beslut av denna riksdag att ytterligare förlänga detta provisorium. Jag ber att få fästa uppmärksamheten därpå, att det här icke är fråga om — det tillät jag mig och betona vid den urtima riksdagen — att underlätta för äkta makar att rösta för varandra, utan vad det här gäller är frågan, huruvida äkta makar skola ha en tilläggsröst utöver vad andra röstberättigade ha rätt till. Äkta makar ha ju såsom bekant, vilket också utskottet i sin motivering anført, enligt de allmänna bestämmelserna för fullmaktsröstning rätt att rösta för varandra, då varje röstberättigad äger rätt att enligt dessa bestämmelser genom fullmakt utöva rösträtt för annan röstberättigad. Vad man sålunda här påyrkar är en tilläggsröst för äkta makar. Och när man gör gällande, att urtima riksdagen i fjol fattade ett sådant beslut, som i viss mån skulle ge vid handen, att detta provisorium skulle förlängas, skall jag be att få anföra, vad jag jämte tre andra ledamöter i särskilda utskottet då hade att anföra i denna punkt — det var utom undertecknad, herrar Hallén, Möller och Persson i Tofta. Vi anförde mot denna provisoriska lagstiftning följande: »Enligt vår uppfattning bör fullmaktsröstningen i sin nuvarande form icke under några förhållanden utvidgas. De röstberättigade böra i stället genom andra åtgärder beredas ökade möjligheter att utöva sin rösträtt. En utredning härom pågår och enligt inom utskottet lämnad uppgift lärer ett på denna utredning grundat förslag från Kungl. Maj:t kunna väntas redan till 1919 års riksdag. Andra kammaren har också vid flera tillfällen uttalat sig för en begränsning av fullmaktsröstningen. På grund härav och då de nuvarande bestämmelserna angående fullmaktsröstningen icke lägga hinder i vägen för äkta makar att genom fullmakt utöva rösträtt för varandra, hava vi inom utskottet yrkat avslag å herr Tryggers m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner i denna punkt och hava följaktligen icke kun-

nat biträda utskottets i övergångsbestämmelserna införda förslag i ämnet.»

Det var vår ståndpunkt redan i höstas, och för min del har jag ingen som helst anledning att nu frångå denna ståndpunkt. Nu tror jag också, att vi med avseende å fullmaktsröstning hava genom de i mars förrättade kommunala valen vunnit sådana erfarenheter, att ingen, som anser att vi böra ordna det så med våra val, att de ske på ett något så när anständigt sätt, icke gärna bör kunna vara med om en utvidgning av fullmaktsröstningen, ty om vi förut hade kunnat göra åtskilliga grava anmärkningar gentemot det sätt, varpå fullmaktsröstningen utövats, så kunna vi nu med ännu större styrka framföra sådana anmärkningar. Jag förmodar, att man litet var här i kammaren haft tillfälle att i sina respektive hemorter iakttaga, huru man där har gått tillväga, då det gällt att samla ihop fullmakter från de olika partierna. Här tager jag icke undan något parti, ty det har varit en formlig hetsjakt efter fullmakter, och särskilt hava de nya röstberättigade, som tillkommit, nämligen kvinnorna, varit särskilt utsatta för sådana fullmaktsinsamlare från de olika partierna, och man har nu därvidlag icke varit så alldeles nogräknad varken från högern eller vänstern. Jag kan sålunda icke se annat än att vad utskottet här anför i sin motivering rörande de senaste erfarenheterna äger giltighet. Utskottet framhåller också, att utskottet tidigare, då denna fullmaktsröstning varit föremål för dess prövning, bland annat anfört: »Hela det maskineri som igångsattes för fullmaktsvärning och fullmaktsdisposition, är högeligen ägnat att neddraga valhandlingens värdighet och föranleder lätt tillvägagångssätt av ganska tvivelaktig moralisk beskaffenhet.» Ja, jag kan ju tillägga, att jag har mig bekant, att det vid valen i mars bland annat inträffat, att en husbonde erbjudit sin jungfru 25 kronor för att få hennes fullmakt. Jag kan vidare tillägga, att man genom falska uppgifter sökt att få fullmakter för ett visst parti, och man har vidare bedrivit fullmaktsinsamlingen på det sättet, att såväl det ena som det andra partiet, efter det valet ägt rum, haft hundratals fullmakter, som icke kunnat placeras. Jag vädjar till herrarna, huruvida detta är av den art, att vi nu skulle kunna vara med om en utvidgning av fullmaktsröstningen, låt vara i mera inskränkt omfattning.

Jag skall icke för tillfället upptaga tiden längre, utan jag skall inskränka mig nu, herr talman, till att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag kan göra det så mycket hellre, som herr civilministern här i dag förklarar, att han för sin del icke synes hava så synnerligen mycket emot, att riksdagen nu säger ifrån, att detta provisorium icke må fortfara.

Herr Persson i Fritorp: Herr talman! I likhet med den ärade talaren på Kalmarbänken kommer även jag att lämna min röst för den kungliga propositionen, men då jag gör detta vill jag samtidigt uttala ett önskemål i en annan fullmaktsfråga, ett önskemål, som jag gärna skulle vilja se förverkligat fortast möj-

*Ang. ältas
makars
kommunala
rösträtt.
(Forts.)*

Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.
(Forts.)

ligt, och det är därför, jag vill säga ett par ord. Denna min önskan är i korthet sagt, att Kungl. Maj:t fortast möjligt och helst till nästa riksdag framlägger förslag om avskaffande av all fullmaktsröstning vid kommunala och politiska val utom den som gäller för äkta makar. Jag instämmer fullt i vad utskottets ärade ordförande nyss yttrade om sina erfarenheter från de i våras förrättade valen till landstingen. Jag tror, att de erfarenheter han omnämnde äro gemensamma för oss litet var i kammaren, nämligen att fullmaktsröstningen i andra fall än för äkta makar är av sådan innebörd, att man fortast möjligt bör göra slut på den trafiken. Jag går så långt, att det borde vara en hederssak för alla partier att sträva härför. Men anser nu Kungl. Maj:t, att den gamla ordningen att rösta med fullmakt bör avskaffas, så tycker jag sannerligen, att det bör vara en mycket enkel sak att framlägga ett förslag härom, enär någon vidare utredning, såvitt jag kan förstå, icke behöver bestås detta ärende. Utskottet anför bland annat som skäl för sitt avstyrkande det förhållandet, att under år 1920 komma val till stads-, municipal- och kommunalfullmäktige att äga rum, men kommer ingen lagändring dessförinnan till stånd, då kommer det gamla, jag vågar säga, oskicket med fullmaktsröstning att kvarstå, och det anser jag bör tillhöra en svunnen tid.

Gentemot utskottets ärade ordförande vill jag göra gällande, att denna fråga endast avser rätt för äkta makar att utöva varandras rösträtt, och att den bör finnas kvar vid såväl kommunala som införas vid politiska val, om det nu skall ske genom fullmakt eller på annat sätt. Särskilt för oss, som bygga och bo på landsbygden, äro de skäl, som tala för en sådan anordning så klara och ligga i så öppen dag, att man icke behöver närmare motivera dem. Vi behöva bara tänka på ett hem i en avkrok i landsorten, där det är så gott som omöjligt för man och hustru att samtidigt lämna hemmet, och hur många tusentals sådana hem finns det icke i vårt land, och där avståndet till vallokalen är högst avsevärt. Är det då rim och reson att söka tvinga båda dessa att gå och rösta kanske i svårt väder och väglag, helst som i 999 fall av tusen man kan förmoda att äkta makar under alla förhållanden rösta på samma sätt. Man bör enligt mitt förmenande icke försvåra utan underlätta deltagandet i valen i den utsträckning detta är möjligt, och man behöver icke heller befara något missbruk av denna rätt.

Ja, det är i hopp om att det gamla sättet för fullmaktsröstning snarast möjligt bringas ur världen och att vi endast få en dylik rätt, nämligen rätt för äkta makar att utöva varandras rösträtt, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Lindman: Jag måste be att få fästa uppmärksamheten ett ögonblick vid denna fråga, då den efter min mening är av ganska stor vikt och betydelse.

Man finner här av utskottets betänkande och reservationen, att

det är meningen, att majoriteten i denna kammare skall fälla detta förslag, rätten för makar att rösta på samma sätt 1920 som under innevarande år. Jag skall då be att få erinra därom, att när saken behandlades i det tredje särskilda utskottet vid urtima riksdagen förliden höst, talades åtskilligt om denna sak, och man kom till slut till den uppfattningen vid ett visst tillfälle, att man rätt och slätt provisoriskt beslöt, att det för framtiden skulle finnas en sådan rätt i enlighet med de då föreliggande högermotionerna, och att denna anordning icke skulle begränsas till 1919 utan gälla för all framtid. Men så inträffade det, att Kungl. Maj:t var mycket emot saken och icke ville hava den för all framtid och vänstern var också emot den, och då erhöll man den upplysningen, att Kungl. Maj:t skulle komma med ett förslag beträffande äkta makars rösträtt till 1919 års riksdag, och under den förutsättningen ansåg man sig på högernsida kunna vara med om att begränsa denna rätt till år 1919. Nu kommer Kungl. Maj:t själv och säger, att det förslag, som man då ställde i utsikt, icke kan framläggas nu. Då undrar jag ändock, mina herrar, om det icke vore konsekvent riktigt att säga, att då den förutsättning, som låg till grund för beslutet hösten 1918, att rätten endast skulle gälla för 1919, icke gått i uppfyllelse, då förslag från Kungl. Maj:t icke kommer: man måste prolongera detta även för 1920. Det står ovillkorligen i riktig överensstämmelse med grunderna för överenskommelsen vid urtima riksdagen, och det kan icke vara överensstämmande med den överenskommelse, som då träffades, om man nu icke vill bibehålla denna sak för 1920. För övrigt vill jag säga, att Kungl. Maj:t har fullkomligt lojalt uppfyllt vad Kungl. Maj:t då ställde i utsikt, d. v. s. Kungl. Maj:t säger: vi kunna icke komma med detta permanenta förslag, utan måste sträcka ut provisoriet, och detta gör Kungl. Maj:t, oaktat det misstag Kungl. Maj:t gjort sig skyldig till, att det icke skulle vara val 1920, men lika fullt säger, att vi skola förlänga provisoriet för 1920. Ännu starkare skäl hade det varit, om Kungl. Maj:t hade haft reda på, att sådana val skulle äga rum 1920. Då skulle det vara ett ännu starkare skäl att säga: vi skola hava provisoriet förlängt.

Gentemot herr Larsson i Västerås, som från sin reservation vid urtima riksdagen 1918 anförde »att en utredning i denna sak pågår och enligt inom utskottet lämnad uppgift läser ett på denna utredning grundat förslag från Kungl. Maj:t kunna väntas till 1919 års riksdag», vill jag säga, att det var detta man väntade, men så fick man det icke nu. Skall man då beträffande detta provisorium, som vilar på denna förutsättning, helt enkelt säga, jag yrkar, att det skall endast gälla för 1919? Det är orimligt att resonera på det sättet. Nej, det står fast, att Kungl. Maj:t gjort vad Kungl. Maj:t åtagit sig i detta fall, men vänstermajoriteten inom utskottet gör icke vad vänstern bort göra i följd av den förutsättning, som låg till grund för den vid urtima riksdagen träffade överenskommelsen.

För övrigt skulle jag i själva saken vilja säga, att allt tal om

Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.
(Forts.)

Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.
(Porta.)

fullmaktsröstning och vad herr Hansson anförde om fullmaktsröstningens vådor och de olägenheter, som visat sig vara förknippade med den, träffar icke prick i detta fall. Det träffar en helt annan sak, det träffar fullmaktsröstningen över huvud taget. Det är en sak för sig, om man över huvud taget bör hava rätt att rösta med fullmakt, men nu är det, mina herrar, på det sättet, att var och en har rätt att rösta med fullmakt för en annan person, vilken som helst.

Så har man vidare sagt, att det är meningen att man skall underlätta för äkta makar att avgiva sina röster, och det är förslag i det avseendet som man väntar. Vad som tillkommer är endast detta underlättande för äkta makar, nämligen att mannen skall kunna rösta för hustrun och hustrun för mannen, men detta inverkar icke det allra minsta på den rätt, som var och en har att taga fullmakt för en annan. Därför är det enligt min mening även från denna synpunkt orimligt, men så tillkommer slutligen denna svårighet för äkta makar på landet att rösta — delvis naturligtvis även i städerna, där det mången gång är svårt för makarna att gå på en gång — men svårigheten är mindre i städerna än på landsbygden, där det gäller att resa långa vägar. Nu är det meningen att man skulle bereda möjlighet för äkta makar i detta avseende, men för nästa år skall den icke finnas, den har funnits 1919, man hoppas den skall finnas 1921, för 1920 skall den icke finnas. Vid de val, som förrättas 1920 skall man sålunda hava sämre förhållanden än man hade 1919 och sämre än man skall få 1921. Vad skall det tjäna till att sätta människorna på landsbygden i sådana undantagsförhållanden, i ett sådant försämrat förhållande under 1920? Herrarna böra tänka litet på landsbygden och även tänka på den landsbygd i Sverige, där det är långa vägar. Tag t. ex. de norrländska förhållandena, där det är fråga om att åka milsvis för att komma i tillfälle att få rösta! Då skola hustru och man resa på en gång för att få rösta, eller också skall man taga bort den rätt, som varje medborgare har att taga fullmakt för en annan. På grund av vad jag nu har anfört, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Räf instämde häruti.

Herr Hallén: Herr talman! Endast några korta ord! Först ett par små reflexioner över den egendomliga tankegång, som ett par talare utvecklade. Herr Norman tillät sig i förbigående att med anledning av en uppgift av regeringen i dess proposition säga någonting om, att han icke ville vara så stygg utan hålla sig till åttonde budet eller Luthers utläggning därav, d. v. s. att »icke beljuga, förråda, baktala eller illa berykta sin nästa utan tänka och tala väl om honom och tyda allt till det bästa», vilke dock icke hindrade herr Norman från att i samma ögonblick ge ett älskvärt s. k. tjuvnytt för detta, som han skulle vara överseende med.

En annan egendomlig lapsus förekom i herr Perssons i Fri-torp resonemang, då han visserligen argumenterade bra och förstån-

digt gent emot den demoraliserande inverkan, som fullmaktsröstningen har, men slutade med att framhålla, att det enda önskemål, som landsbygden här har, är att äkta makar skola hava denna rätt att få rösta för varandra, och i anledning av detta yrkade han bifall till Kungl. Maj:ts förslag, trots att det icke kan förnekas, att denna rätt för äkta makar, som samtidigt äro förhindrade att deltaga i val, den rätten finnes ju redan, utan att man behöver bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan skulle jag vilja säga, att när herr Lindman söker vrida saken dithän, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag nästan skulle vara en konsekvens av den uppgörelse, som träffades vid urtima riksdagen i fjol, så vill jag bara erinra om — vilket vi alla, som sutto i författningsutskottet, mycket väl komma ihåg — att detta var den punkt, där vänstern reste det allra starkaste motståndet och där man till slut fick en s. k. borgfred endast på det villkoret, att detta arrangemang med vidgad fullmaktsröstning skulle få gälla blott för ett enda år, och en hel del av de liberala ledamöterna gingo på det hela taget endast under den förutsättningen med på detta förslag. För övrigt vill jag erinra om — som jag tror, utskottets ärade ordförande framhöll — att vi voro tre socialdemokrater och en liberal reservant, som redan då reserverade oss för ett formligt avslagsyrkande i denna sak. Och detta kunde vi ju göra, utan att man däremot kunde invända, att vi på något sätt sveko den allmänna uppgörelse, som då träffades inom utskottet. Det är alldeles klart, att vi hava fullt fria händer även vid detta tillfälle.

Till slut vill jag bara göra den reflexionen, att jag tycker, det är ganska vemodigt, att från så enstaka håll på högersidan kommit en protest mot denna för det offentliga livet demoraliserande inrättning, som fullmaktsröstningen är. Man bara betonar de svårigheter, som förefinnas på landsbygden. Man måste dock tycka, det hade legat nära till hands, att en politisk ledare också hade något allvarigare tryckt på den stora moraliska angelägenhet, som det här gäller att komma till rätta med. Ty som herr Viktor Larsson erinrade om, och som för resten herr Persson i Fritorp erkände, verkar detta system ytterst demoraliserande. Det är, som man kallat det, en kapplöpning efter fullmakter. Och denna kapplöpning blir desto mer vidrig och motbjudande, som den alltid kommer att inrikta sig på de politiska analfabeterna. Det mest vidriga är, att det icke enbart är kvinnorna, som utsättas därför, utan det är de gamla och orkeslösa i vårt land, som nästan systematiskt föras bakom ljuset. Och jag vill erinra om, att intet parti — intet nämnt och intet glömt — kan fritaga sig därutinnan. Att få till stånd en samfällid aktion gent emot detta system borde, tycker jag, vara en både moralisk och politisk angelägenhet av första rang.

Herr Leander: Herr talman! Man har sökt att liksom blanda bort korten genom att låta påskina, att det skulle vara fråga om att betaga äkta makar rätten att rösta för varandra. Så är likväl icke förhållandet utan den möjligheten står dem öppen genom ännu gäl-

*Äng. äkta
makars
kommunala
röst rätt
(Forts.)*

Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.
(Porta.)

lande förordning om fullmaktsröstning. Vi frisinnade stå för vår del ännu kvar på den ståndpunkten att den ena maken skall få utöva rösträtt för den andra. Men det blir ju författningsutskottet, som får komma fram med förslag rörande denna frågas lösning, vad angår politiska val.

Här är alltså icke fråga om den saken. Utan här gäller det egentligen att taga ett steg att få bort fullmaktsröstningen i allmänhet. Ty att denna bör avskaffas borde vi väl alla vara ense om. Den verkar demoraliserande på alla partier, och man måste tycka, att just det parti, som här ofta uppträder som sedernas vårdare, borde vara emot fullmaktsröstningen på grund av de ganska sorgliga erfarenheter, man gjort rörande densamma.

Fastän nu herr Lindman talade om, att landsbygdens befolkning kommer att försättas i en sämre ställning genom fullmaktsröstningens avskaffande, tror jag dock, att landsbygdens befolkning icke sörjer över att fullmakterna komma att tas bort, och att således herr Lindman, icke behöver vara synnerligen bekymrad för den sakens skull. Det är ju också betecknande, att herr Persson i Fritorp, som är lantman, vill hava bort fullmaktsröstningen. Detta vill han väl därför, att han sett, hur den verkat även på landsbygden. Egenomligt är det likväl, att han icke med dessa åsikter ställer sig på utskottets ståndpunkt. Då det i varje fall är möjligt för äkta makar att även under 1920 utöva kommunal rösträtt för varandra medelst fullmakter, så finnes det ju icke något skäl att förlänga det provisorium, som antogs av urtima riksdagen i höstas. Man kan därför säkerligen tryggt gå med på utskottets förslag såsom det bästa. Vi hava också från regeringsbanken hört, att därifrån inga betänkligheter möta mot att få bort fullmaktsröstningen i allmänhet.

På grund därav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Norman: Herr talman! Herr Leander säger, att här är det fråga om fullmaktsröstning i allmänhet. Detta är fel. Det är icke fråga om fullmaktsröstning i allmänhet, det här gäller, utan fullmaktsröstningen äkta makar emellan. Rätten för en röstberättigad att medföra en fullmakt vid valtillfället kvarstår nog. Därvidlag är ingen ändring ifrågasatt. Däremot är det här fråga om att äkta makar skulle hava möjlighet att utöva rösträtt för varandra.

Som jag förut påpekat, har ju av Kungl. Maj:t till riksdagen överlämnats en proposition med förslag till möjliggörande av röstande utan personlig inställelse vid valförrättningen, vilken proposition är remitterad till författningsutskottet och där ligger under behandling. Häri framhålles, hurusom starka skäl tala för att det borde möjliggöras för den röstberättigade att utöva rösträtt utan att infinna sig vid valurnan. Det förekommer i denna proposition en mångfald olika förslag att lösa denna fråga, och de olika förslagen hava vart och ett sina fördelar men också sina nackdelar. Men det förefaller mig, jag har fått det intrycket vid genomläsandet av detta — att det förslag, som denna proposition utmynnar i, innebär en mye-

ket besvärlig och vansklig procedur, i det att den röstande skall gå i enrum och försegla sin valsedel, varefter konvolutet skall förseas med påskrift, att dess inläggande skett i enrum, vilket därjämte skall styrkas med vittnesattest, o. s. v. Denna invecklade och omständiga procedur bl. r på landet mycket besvärlig. Det förefaller mig, som om det vore ett bättre sätt att äkta makar medelst fullmakt kunde få rösta för varandra, så att endast den ena maken behöver inställa sig vid valtillfället. I alla händelser har Kungl. Maj:t redan genom det förslag, som föreligger i denna proposition visat nödvändigheten av att något gøres för denna frågas lösning.

Detta förslag berör emellerid icke alls de kommunala angelägenheterna; vilket jag förut påpekat. I stället har ulovats en utredning därom. Dessa förhållanden anses nämligen vara så viktiga. säger civilministern i den proposition, han här framlagt, att denna sak »kräver närmare undersökning, innan förslag i denna fråga framlägges». Här kommer alltså att sedermera framläggas ett förslag till denna frågas ordnande på grundval av den föregående undersökning, som civilministern förebådat. Han säger nämligen här, att »under år 1920 torde slutligt förslag till frågans lösning komma att framläggas». Under sådana förhållanden är det, som Kungl. Maj:t framlagt förslag till förlängning av det provisorium, varom beslut fattades vid urtima riksdagen, och vilket då endast gällde för ett år. Detta förslag grundar sig på den förutsättning, som förfatningsutskottet i fjol utgick ifrån, nämligen att förslag i denna fråga skulle föreligga vid innevarande riksdag. Herr statsrådet Schotte nämnde själv, då han inledde debatten i denna fråga, att konstitutionsutskottets ståndpunkt var ett *frångående* av urtima riksdagens beslut och den ståndpunkt, som då antogs. Det har också av herr Lindman påpekats som bristande uppfyllelse av den överenskommelse, som träffades vid urtima riksdagen, då man från konstitutionsutskottets majoritets sida icke vill vara med om en förlängning av det provisorium, som då beslöts.

Herr Hallén talade om någonting, som jag icke här kan underlåta att något bemöta. Han talade om, att denna fullmaktsröstning vore av så demoraliserande art, och att den medförde en vidrig och motbjudande bearbetning särskilt av de politiska analfabeterna, »icke blott kvinnor utan även gamla och orkeslösa» o. s. v. Med den beundran för det kvinnliga och det framhållande av värdet i att tillföra det politiska livet kvinnans insats, som man förut städe hört från det hållet, förefaller det mig underligt att nu få höra ett uttryck, som sätter kvinnan i rangställning av politisk analfabet. Det var väl i ett förhastat ögonblick, som det ordet undslapp den ärade talareren. Jag vill endast konstatera, att det blivit fallt här i kammaren från håll, där man förut gjort sig till damernas riddare och till målsman för deras likaberättigande med männen i politiskt hänseende. Jag har herr talman, endast att fasthålla vid det yrkande jag förut gjort.

Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.
(Forts.)

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord med anledning av herr Halléns yttrande. Herr Hallén upprepade vad som sades av herr Larsson beträffande fullmaktsröstningens olägenheter och han ville de sutom låta påskina, att högern icke skulle ha intresse av att härvidlag en lösning kunna ernås. Den saken diskuteras ej här. Vore här fråga om att diskutera fullmaktsomröstningens borttagande, vore det skäl i att upptaga hela det problemet till granskning, men här är endast fråga om äkta makars rätt att rösta för varandra. Det är det frågan gäller och intet annat. Rätten att rösta med vanlig fullmakt står kvar, fast den nu skall tagas bort för den, som röstar för äkta make eller maka.

Herr Hallén talade om förhållandena vid urtima riksdagen. Herr Hallén hade då tillsammans med herr Larsson avgivit en reservation, där man ville att den ifrågakvarande bestämmelsen skulle bortfalla. Reservationen löd så: »Enligt vår uppfattning bör fullmaktsröstningen i sin nuvarande form icke under några förhållanden utvidgas. De röstberättigade böra i stället genom andra åtgärder beredas möjligheter att utöva sin rösträtt. En utredning härom pågår, och enligt inom utskottet lämnad uppgift lär ett på denna utredning grundat förslag från Kungl. Maj:t kunna väntas redan till 1919 års riksdag. Andra kammaren har också vid flera tillfällen utalat sig för en begränsning av fullmaktsomröstningen. På grund härav och då de under nuvarande bestämmelserna angående fullmaktsomröstningen icke lägga hinder i vägen för äkta makar att genom fullmakt utöva rösträtt för varandra, hava vi inom utskottet yrkat avslag å herr Tryggers m. fl. och herr Lindmans m. fl. motiöner i denna punkt och hava följaktligen icke kunnat biträda utskottets i övergång bestämmelserna införda förslag i ämnet.» — Ja, det är riktigt, herr Hallén, reservanterna hade yrkat, att detta icke skulle gälla. Å andra sidan hade jag jämte andra yrkat, att det skulle gälla för all framtid. Den s. k. borgfreden, om vilken herr Hallén talat, kom till stånd i utskottet på grund av dels vissa liberalers uppträdande i utskottet och dels högermännens, vilka fingo majoritet, men denna borgfred, som herr Hallén talar om, skulle gälla endast under villkor, att anordningen finge avse bara ett år, och i det villkoret ingick, att Kungl. Maj:t skulle komma med ett förslag till 1919 års riksdag. Det förvånar mig, att de liberala ledamöter av särskilda utskottet nr 3, som förliden höst åstadkommo denna s. k. borgfred, nu icke hava ett ord att säga om detta villkor som var det enda, varpå borgfreden kunde komma till stånd, nämligen att anordningen endast skulle gälla för 1919 och att förslag skulle av Kungl. Maj:t framläggas vid 1919 års riksdag. Det är efter min uppfattning fullkomligt överensstämmande med överenskomsten, att då förslaget icke kom 1919 en förlängning skall ske av rätten att rösta för make att gälla även för 1920. Om så icke sker, inträffar det egendomliga förhållandet, att under 1920 blir denna rätt att rösta för maka, respektive make sämre än vad den var 1919 och sämre än vad den är avsedd att bli 1921.

Herr Hallén: Herr talman! Sedan herr Lindman erkänt, att åtminstone vi reservanter hava haft fullständigt fria händer att intaga den ståndpunkt vi gjort, anser jag, att den saken kan få anses vara utklarad.

Jag ber dock att få upptaga kammarens tid en sekund för att säga till herr Norman, att han verkigen hävdar sin gamla position som en skicklig citatblandare så till vida, att han försökte lägga i min mun några påståenden om att jag skulle satt kvinnorna i paritet med politiska analfabeter, och detta skulle vara ett komprometterande inlägg från vänsterhåll, angivande att medborgarrättens utsträckande till kvinnan är något, som, när det kommer till kritan, vi söka att sträva emot. Så enkelt går det ej att banda ihop vad man säger i kammaren. Jag erinrade om, att det har varit ett otillbörligt agitationstryck på kvinnorna, och, sade jag, icke bara på dessa utan på sådana politiska analfabeter, som de gamla i vårt land representera. Jag tänker då på dessa gamla människor, bortåt 80 år eller så, män eller kvinnor, som kanske ha klen underbyggnad, såväl bland allmogen som annorstädes — det kan ju hända, att herr Norman räknar dem som fullgoda valmän med klar insikt och andlig förmåga att kunna följa med alla tidens skiften och händelser, men finnes det politiska analfabeter i vårt land, är det inom denna kategori av medborgare.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Jag nödgades begära ordet då herr Lindman åberopade förhandlingarna i särskilda utskottet nr 3 förra året.

Herr Lindman syntes vilja göra gällande, att denna fullmaktsfråga inneburit konstituerande villkor för den kompromiss, som då ingicks i hela författningsfrågan. Så är ingalunda förhållandet, utan fullmaktsfrågan kom upp, då överenskommen redan hade träffats.

Vad nu fullmaktsfrågan beträffar, hade väl resultatet, om inte vissa medlemmar av liberala partiet anslutit sig till borgfreden i denna fråga blivit den, att den högermotion, som framförts, blivit avslagen. Det hade blivit hela resultatet, och ingalunda att författningsfrågan fallit, ty överenskommelsen i denna var redan träffad, när fullmaktsfrågan blev brännande. Orsaken till att särskilt två medlemmar av liberala partiet anslöto sig till den uppfattning som tagit sig uttryck i högermotionen var givetvis den, att vi ville så långt som möjligt bereda landsbygdens befolkning, lättnader vid utövandet av sin rösträtt. Särskilt ansågo vi att detta behov skulle göra sig gällande vid de synnerligen betydelsefulla val, som nu på första gången skulle företagas. Detta skedde på det sättet, att det beviljades en ytterligare fullmakt för man och hustru.

Nu ha emellertid dessa viktiga val ägt rum, och då föreligger icke detta skäl längre. Därtill kommer ännu en omständighet, vtsordad från alla håll i kammaren, nämligen att man på många håll räknade fel angående det sätt, på vilket vårt folk verkligen skulle använda sig av denna utvidning av fullmaktsröstningen. Det vittnas nu från alla håll, att vid röstningen detta år det gått så till, att

*Ing. äkto
makars
kommunala
rösträtt.*

(Forts.)

Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.
(Forts.)

man vill om möjligt undvika att något sådant upprepas. Det är detta nya faktum, som föranlett utskottets vänstermajoritet att intaga annan ställning än Kungl. Maj:t. Det är alldeles riktigt, att en av de tankar, som lågo till grund för den borgfred, som slö s i fullmaktsfrågan var den, att det skulle komma ett förslag från Kungl. Maj:t angående hela fullmaktsröstningen, vid denna riksdag. Då Kungl. Maj:t som lämnat uppgiften ur fullmaktsfrågans planläggande vid denna riksdag ej såg sig i stånd att framlägga ett sådant förslag, är helt naturligt, att Kungl. Maj:t framlade den proposition, som vi nu behandla. Men detta förhållande bör väl icke utgöra hinder för riksdagen, som grundar sin ställning på de erfarenheter, som riksdagens ledamöter i vid utsträckning haft beträffande hur det gestaltat sig med denna fullmaktsröstning, att gå på en annan linje. Man kan som jag sagt ingalunda komma och säga, som herr Lindman gjort, att riksdagen skulle vara bunden vid urtima riksdagens beslut ända till dess förslag om förändring av hela fullmaktsinstitutet skulle framläggas av Kungl. Maj:t.

Vidare säges av herr Lindman och andra, att det är ej fråga om fullmaktsröstning i allmänhet utan endast fråga om sådan röstning för man och hustru. Ja, formellt sett, men reellt betyder anskaffandet av den inbördes fullmakten mellan man och hustru, att den vanliga fullmakten kommer att absorberas av mannens röstning för hustrun eller vice versa och härigenom kommer den vanliga fullmakten ej längre att kunna utöva det ofog som skett under sista valet.

Jag får för min del säga, då jag ej varit med om det beslut, som fattades förra året, att jag är ledsen, att man måste inskränka den möjlighet för landsbygdens befolkning att utöva sin rösträtt, som det nuvarande provisoriet innebar, men då förhållandena visat sig vara sådana, som de verkligen varit, måste man lära av den erfarenhet man inhöstat. Vi få snart frågor om mans och hustrus röstande på varandra vid andra kammarvalen upp till behandling här i kammaren, då särskilda utskottets förslag kommer att framläggas. Jag tror mig då kunna förutsäga, att denna form av röstning kommer att bli ganska enkel, icke så invecklad, som man från en del håll här i kammaren nu gjort gällande, delvis med stöd av det förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Norman: Herr talman! Jag ber att få konstatera, att den sista talaren uttryckte, att han var ledsen över att han behövt medverka till en *inskränkning av den landsbygdens befolkning tillkommande rösträtten*. Det är alltså erkänt, att här är fråga om *inskränkning i landsbygdens befolknings rösträtt*, och jag tackar för det erkännandet. Huruvida inskränkningen är nödvändig, är en annan sak. Jag tror för min del icke, att den är nödvändig.

Det sades, att valet 1919 var viktigt men det stundar val nästa år, och de äro också viktiga. Det är för dessa vals vidkommande, som vi för vår del skulle vilja önska undgå den inskränkning det nu är fråga om. Detta om den saken.

Jag begärde egentligen ordet, därför att herr Hallén ville påstå, att jag citerat honom oriktigt. Jag ber att få säga, att jag omedelbart antecknade herr Halléns ord om en bearbetning som är motbjudande, en bearbetning som riktar sig särskilt mot de politiska analfabeterna, ej blott kvinnorna utan även de gamla. Om herr Hallén ej avsåg att med »de politiska analfabeterna» mena kvinnorna, så föll orden i alla fall så. Att uttrycket var detta, förstärkes också därav, att man förut på vänsterhåll hört misräkning uttalas över kvinnornas röstande, då de icke tycks ha gått vänsterns ärenden i den utsträckning man väntat. Om man därför på denna grund vid åtskilliga tillfällen hört harmsna uttryck från vänstern över att kvinnorna voro politiska analfabeter, så var det nu sagda bara ett bestyrkande av uttalanden, som icke officiellt tidigare gjorts till kammarens protokoll, men vilket jag nu skyndat mig att slå fast, då det eljest kunde fallit bort vid en kommande justering.

*Ang. äktu
makars
kommunala
rösträtt
(Forts.)*

Herr Lindman: Herr talman! Även jag kunde icke underlåta att fästa mig vid att herr von Sneidern erkände, att det är beklagligt, att man måst göra denna inskränkning. Men varför gör man den, då man anser den beklaglig? Det är väl icke farligare, att vi ha en sådan bestämmelse för 1920 än för 1919.

Beträffande överenskommelsen i denna del, som träffades i det särskilda utskottet, så kan man väl icke säga som herr von Sneidern: Vem kan veta, om högermotionerna blivit bifallna, ifall icke kompromissen kommit till stånd. Ja, det är naturligtvis svårt att veta, men det provisoriska beslutet i utskottet den 9 december var dock sådant, att högerens motioner bifölls med 13 röster mot 10. Sålunda har man åtminstone där någon grund för att känna sig någorlunda övertygad, att det funnits majoritet i utskottet för högermotionerna. Men så kom detta meddelande, att regeringen icke tyckte om att förslaget skulle avses att gälla för all framtid. Vänstern tyckte det icke heller. Så kom regeringen och sade: vi skola komma med ett förslag vid 1919 års riksdag, som skall avhjälpa detta, och då behöver icke någon av herrarna bekymra sig över den saken, utan herrarna kunna nöja sig med att det gäller 1919, ty Kungl. Maj:ts förslag skall vara framlagt under år 1919. Då läto vi våra betänkligheter fara och sade, att det var nog med 1919. Nu säger regeringen, att den icke kannat åstadkomma förslag till denna riksdag, och att det därför måste åstadkommas en förlängning av provisoriet för år 1920, men det är det, som inte herrarna vilja vara med om.

Herr Persson i Fritorp: Herr talman! Blott en kort replik till herr Leander! Herr Leander yttrade, att min ståndpunkt i denna fråga var något egendomlig. Då skall jag be att få upprepa det väsentliga av mitt anförande. Min ståndpunkt är, att jag är en varm anhängare av fullmaktsröstningens avskaffande, men jag anser, att denna rätt bör finnas kvar för äkta makar. Fastän herr Leander, som ju är en god människa och uttalade sina

Ang. äkta
mäkars
kommunala
rösträtt.
(Forts.)

sympatier härför, ville han icke vara med om detta. Då kan jag icke annat än finna att hans ståndpunkt är egendomlig.

Herr von Sneidern: Herr talman! Herr Lindman frågade: när man anser, att denna inskränkning är beklaglig, varför skall man då göra den? Jo, anledningen härtill är ju den, att, såsom det påvisats av mig och andra, erfarenheten från de senaste valen har visat, att fullmaktsröstningen medfört sådana missförhållanden, att man måste slå in på andra linjer.

Vad det provisoriska beslutet i särskilda utskottet vid urtima beträffar så tror jag mig kunna säga, att majoriteten inom utskottet med all sannolikhet skulle förvandlats till minoritet efter de upplysningar, som lämnades av Kungl. Maj:t. Hurudan utgången skulle blivit i kamrarna kan man ju icke veta, men jag har grundad anledning antaga, att det även där blivit avslag.

Till slut skall jag be att få ändra en missägning. Jag yrkade i mitt förra anförande bifall till reservationen. Jag menade naturligtvis bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag skall be att få säga, att jag känner mig förvånad över att herr von Sneidern såsom representant för landsbygden velat förorda en inskränkning i här ifrågavarande rätt, ehuru Kungl. Maj:t ansett det rådande provisoriet så pass betydelsefullt och viktigt för landsbygdens befolkning, vilket innebär, att båda makarna skulle ha rätt att använda denna fullmaktsröstning i samma utsträckning som förut, att man lagt fram den proposition, som nu föreligger, därför att man icke ansett sig kunna på annat sätt göra det möjligt för folk att i största utsträckning och på bekvämaste sätt deltaga i ifrågavarande val. Jag förmodar, att regeringen liksom konstitutionsutskottet har sinne och blick för de moraliska sidorna av denna sak, men detta oaktat har regeringen icke ansett det vara förenat med någon större risk — om jag så får uttrycka mig — att utsträcka detta så kallade provisorium, och då tycker jag, att de herrar, som för övrigt gilla regeringens ståndpunkt och principer, böra kunna vara med om att godkänna ett förslag, framlagt av en regering sådan som denna.

Jag vill i alla fall vädja till landsbygdens representanter att giva akt på vad det här gäller och komma ihåg, med kännedom om förhållandena på landsbygden, att det här gäller en avsevärd inskränkning för landsbygdens befolkning att deltaga i valen. Detta anser jag vara något som bör fasthållas, i synnerhet som regeringen anser, att något bör sättas i stället och att en förändring i rådande förhållanden ej bör äga rum förrän ett nytt förslag framlägges av regeringen, avsett att sättas i stället för det provisorium, som nu gäller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de av Kungl. Maj:t föreslagna provisoriska bestämmelserna.

Herr Leander: Herr talman! Ibland ha vi litet svårt att

förstå varandra här i riksdagen. Jag betonade i mitt anförande särskilt, att jag ville, att makar skulle kunna utöva rösträtt för varandra på lämpligt sätt, men att jag i likhet med herr Persson i Fritorp vore fiende till fullmaktsröstningen över huvud. I det fallet äro sålunda herr Persson i Fritorp och jag fullständigt ense, och därför förvånar det mig ännu, att han ej yrkade bifall till utskottets förslag.

Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.
(Forts.)

Herr Engberg: Herr talman! Jag får verkligen uttala min förvåning över det sätt, varpå man från högerhåll fört polemiken i denna fråga. Särskilt när jag lyssnade till herr Lindman, frapperade det mig mycket, att han här talade för reservationen på sådant sätt, att han sköt i bakgrunden, vad som dock är kärnpunkten i denna fråga. Han sköt nämligen å ena sidan i förgrunden en synpunkt, som i grund och botten är oriktig, nämligen den, att han sökte giva den föreställningen, att ett bifall till utskottets förslag skulle inkräkta på möjligheten för äkta makar att längre rösta för varandra. På den punkten blir det intet som helst inkräktande genom ett bifall till utskottets förslag. Ty vad är det frågan gäller? Frågan gäller, huruvida utöver rätten att rösta för varandra, vad beträffar äkta makar, även skulle tillkomma rätten att rösta för tredje man. Det är för denna rätt, som högern släss här i kammaren, och det är på den punkten man bör observera, vart högerns intresse pekar. Det är alltså icke fråga om att på något sätt inskränka rätten till röstning i vad det gäller makars rätt att rösta för varandra, utan det gäller att här låta, såsom herr von Sneidern med full rätt framhävt, denna röstning äkta makar emellan absorbera den rätt, man har att rösta för tredje man. När därför herr Lindman tog det exemplet, att det kan vara nödvändigt för båda makarna att giva sig i väg till röstningen, så bör man erinra om att detta då är under den förutsättningen, att båda makarna ha fullmakt för tredje man.

Under sådana omständigheter och med hänsyn till de missförhållanden, som framhållits i fråga om röstningen för tredje man, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman: Herr talman! Herr Engberg uttalade sin förvåning över den polemik, som förts på högerhåll. Jag skall i stället be att få uttala min förvåning över det motstånd, man på vänsterhåll rest mot högerns försök att stödja vänsterns regering. Regeringen har ju här framlagt en proposition till riksdagen, som vi från högerhåll utan att taga hänsyn till partisynpunkter velat stödja, och vi ha av alla krafter slagits för densamma. Jag tycker, att vänsterns representanter här i kammaren borde för sin del känna sig tacksamma över att vi så lojalt stött dess egen regering.

Herr Engberg säger, att vi gått på sidan av saken, och att det här icke gäller framtagnandet av makars rätt att rösta för varandra. Ja, visserligen, om makarna *offra sin rätt* att ha fullmakt för utomstående, *vilken rätt tillkommer var och en*. Var och en

Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.
(Forts.)

har ju enligt lag rätt att rösta med fullmakt, vare sig det är fråga om gift eller ogift. Men om en gift person, som har en son eller dotter, som är fullständigt förhindrad att infinna sig vid valet, vill rösta med fullmakt för någon av dessa, då måste båda makarna giva sig i väg, såvida de icke kunna lämna fullmakt till någon utomstående. Rätten att i ett sådant fall rösta med fullmakt för son eller dotter vill vänstern borteliminera.

Herr Nilsson i Vibberbo: Herr talman! För att icke förlänga debatten skall jag endast be att få yrka bifall till regeringens förslag.

Herr Engberg: Herr talman! Herr Norman får verkligen ursäkta, att när en sådan anhängare som han framträder till förman för regeringens förslag, så ligger redan däri en viss anledning att ställa sig betänksam. Jag vill tillägga med avseende på senare delen av hans anförande, att han öppet erkände, att det icke var fråga om någon inskränkning av denna rätt för äkta makar att rösta för varandra, utan han erkände öppet, som herrarna hörde, att det var för rätten att rösta för tredje man, som han slogs, och jag tror därför, att det nu bör vara klart för vänstern i denna kammar, vad högern vill i avseende på denna fråga.

Jag vidhåller mitt föregående yrkande.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! När herr Norman sade, att högern vill stödja regeringen, så tror jag, att vänsterregeringen betackar sig för det stödet, i synnerhet då det kommer från herr Norman i Läckeby. Men jag begärde egentligen ordet med anledning av herr Olssons i Broberg anförande. Då han sade, att det för landsbygdens intresser gällde att slå vakt kring reservationen, så vill jag säga, att vid den sista valkampanjen och landstingsmannavaleu visade det sig, att fullmaktsvärningen och fullmaktsköpet togo sig så osunda uttryck, att de icke gärna kunna försvaras från något håll. Å andra sidan måste vi från landsbygden hårt hålla på, att någon form utfinnes, varigenom det blir möjligt att äkta makar kunna frambära röster för varandra. Detta särskilt av den anledningen, att de som bo långt från vallokaleu kunna ha svårt att avlägsna sig från hemmet. De kunna ha små barn att sköta, eller djur att se till o. s. v. Då gäller det, som jag sade, att man söker utfinna någon form för att äkta makar skola kunna rösta för varandra. Detta tror jag också skall bli möjligt genom det förslag, som, då det gäller de politiska valen, snart torde ligga på kammarens bord.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Norman: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag ånyo begärt ordet. Men då det nyss nämndes, att vänstern betackade sig för det stöd, som den fick från högerhall, så ber jag få erinra

om, att regeringen dock vid denna riksdag fått åtskilliga förslag i hamn tack vare det stöd från högerhåll, som man nu betaäcker sig för. Jag tror, att man har anledning att litet mera väga sina ord och deras betydelse, då man står i den parlamentariska situation, som man verkligen gör på det hållet.

*Ang. äkta
makars
kommunala
rösträtt.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet: och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Omröstningen utföll med 109 ja mot 65 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande riksdagsmännens arvoden blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt samhället av ökat inflytande på biografväsendet, angående vidtagande av åtgärder till förhindrande av de menliga följderna för det uppväxande släktet av biografväsendet, angående anordningar av föreläsningar för landsbygdens ungdom och angående åstadkommande av en vidgad folkbildningsverksamhet och av förädlade folk nöjen för ungdom.

*Ang. biograf-
väsendet m. m.*

Uti fyra inom andra kammaren väckta och till dess första tillfälliga utskott hänvisade motioner hade föreslagits,

i motionen nr 11, av herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.*, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på vad sätt samhället skulle kunna vinna ett

Ang. biograf- ökat inflytande på biografväsendet, samt för riksdagen framlägga de förslaget m. m. förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

(Forts.)

i motionen nr 300, av herr *Zander*, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, vilka åtgärder kunde befinnas lämpliga och nödiga att vidtagas till förhindrande av de menliga föjderna för det uppväxande släktet av biografväsendet, och för riksdagen framlägga de förslag, som denna utredning kunde föranleda;

i motionen nr 25, av herr *Carlström*, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en utredning angående möjligheten att på landsbygden upprätta en föreläsningsverksamhet med uppgift att åt landsbygdens ungdom söka ge den fostran, som denna ungdom oundgängligen behövde, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda; och

i motionen nr 299, av herr *Zander*, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vad från statsmakternas sida ytterligare kunde göras, genom inrättande av ett speciellt statsorgan för folkbildningsverksamheten eller på annat sätt, för en vidgad folkbildningsverksamhet och för åstadkommande av förädlande folknöjen för ungdomen i avsikt att bekämpa de dåliga ungdomsnöjena, och för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet, som till behandling i ett sammanhang förehaft nämnda fyra motioner, hemställde,

1) att andra kammaren för sin del måtte, med anledning av herr Bengtssons i Norup m. fl. motion nr 11 och herr Zanders motioner nr 299 och 300, besluta,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vad från statsmakternas sida ytterligare kunde göras för en vidgad folkbildningsverksamhet och för åstadkommande av förädlande folknöjen för ungdomen i avsikt att bekämpa de dåliga ungdomsnöjena, därvid även frågan om ett särskilt statsorgan för denna verksamhet borde tagas under övervägande, och för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda; samt

2) att herr Carlströms motion nr 25 måtte härmed anses besvarad.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Carlström: Herr talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, har andra kammarens första tillfälliga utskott i detta ärende sammanfört fyra motioner, en av herr Bengtsson i Norup angående biografväsendets kommunalisering, en av herr Zander, som går i samma riktning, ytterligare en av herr Zander angående folkbildningsverksamheten, samt slutligen en av under-

tecknad angående en av staten upprättad och underhållen föreläsningssverksamhet för landsbygdens ungdom.

*Ang. biograf-
väsendet m. m.*

(Forts.)

Som herrarna också behagade finna, har utskottet med anledning av herrar Bengtssons och Zanders motioner kommit till en viss kläm, vari påyrkas en utredning av folkbildningsspörsmålet och nöjesfrågan i hela dess vidd. Med detta har, som det heter i punkt 2 i utlåtandet, min motion ansetts besvarad. Jag får då först säga vad detta svar beträffar, att det från utskottets sida sett varit riktigare, om det hetat, att herr Carlströms motion blivit avslagen, ty genom hela utskottets motivering går en synnerligen från ton mot vad jag vill ha fram i min motion, och man kan lugnt säga, att motiveringen helt och hållet är ett avslagsyrkande.

Innan jag nu går att bemöta utskottet och ävenså doktor Kjellberg, som i ett vid utskottets utlåtande fogat uttalande yttrar sig i frågan, skall jag något närmare än vad som skett i motionen redogöra för mina tankar i denna fråga.

Jag anser nämligen, att det verkligen behöver göras något för landsbygdens ungdom, och ingen, som följt utvecklingen under de senare åren, torde väl kunna förneka, att det icke är bra som det är med landsbygdens ungdoms utbildning. Det har ju klagats över att ungdomen där lämnar hembygden och reser till städerna och andra samhällen eller till Amerika, och alla erkänna, att detta är något ont, som icke får fortsätta. Nu är det ju klart, att orsakerna till att ungdomen strömmar från landsbygden kunna vara flera. Jag för min del anser, att en viktig orsak är, att ungdomen ute i bygderna i många fall längtar efter litet mera vetande och bildning och på samma gång efter litet mera förströelse och nöjen än vad landsbygden nu kan bjuda på.

Det är nämligen så, att våra unga pojkar, synnerligast de intelligentaste bland dem, ofta lämna plogen och spaden och bege sig till städerna antingen för att bli industriarbetare eller för att söka sig in vid läroverken och andra undervisningsanstalter och härigenom förvärva utbildning till folkskollärare, präster, läroverkslärare o. s. v. Och vad våra unga flickor beträffar, är det nog så, att icke heller de vilja bli kvar på landsbygden med det tunga arbete de där anse sig ha ute på åker och äng, i ladugård och mjölkkamare.

Det är säkerligen så, att om denna ström från landsbygden till städerna får ostävjat fortgå, så blir följden den, att landsbygdens så att säga ädlaste blod blir mer och mer förtunnat och avtappat och vi få allt mer och mer slöa likgiltiga unga män och kvinnor kvar därute. Jag trodde därför, att det skulle behövas, att någon motrörelse sattes i gång för att söka väcka landsbygdens ungdom till eftertanke. Jag menar, att man borde söka få klart för denna ungdom, att det som hägrar och lyser och lockar därute i världen, dock icke är så värdefullt, som man tror, när man går därhemma i bygderna. Man borde därför söka giva ungdomen en fostran, som väckte dess kärlek till jorden och arbetet där, och som lärde dem förstå, att det är lika hederligt och framför allt lika nyttigt och

Aug. biograf- nödvändigt att vara bonde eller bondekvinnor som att vara präst.
 väsendet m. m. läkare, lärare o.s.v.

(Forts.)

Jag har i min motion i avseende på vad jag vill, att denna statsunderstödda föreläsningssamfund skulle försöka bibringa ungdomen sagt, att »ungdomen bör vid sitt utträde i livet veta något om vad som möter även utom dess egen synkrets, den bör veta att förstå sin sysselsättning, lära älska densamma och arbetet, lära sig förstå, att människans värde ej skapas blott genom yttre medel, att det tunga kroppsarbetet är lika värdefullt och hederligt som något annat, och att jordbruket är den första näringen, som utgör grundvalen för ett lands utveckling».

Vidare har jag sagt, att »den nuvarande skolundervisningen på landsbygden ej räcker till för att ge ungdomen det vetande och den livssyn på tingen, som borde komma den till del». Jag har också sagt, att »det mål vi sträva efter är, att *alla* landsbygdens barn sättas i tillfälle att komma i åtnjutande av en väckande påminnelse av sin uppgift som 'jordfolk' och de förmåner, som landet erbjuder framför städerna och samhällena».

Jag tror också, att det är nödvändigt, att dessa saker, som jag här pekat på, mera framhållas för ungdomen än vad nu är förhållandet. Nu kommer man naturligtvis att säga, att vi ju ha en ganska utvecklad folkundervisning här i landet, vi offra ju på den allmänna folkundervisningen stora summor; siffran för innevarande år uppgår, tror jag, till bortåt 66 miljoner. Räcker det icke, frågar man, med de skolor och utbildningsanstalter vi ha? Ja, då vill jag beträffande folkskolan upprepa vad jag redan sagt i min motion, nämligen att folkskolan räcker icke till. Den kunskap, som bibringas barnen där, glömma de ofta bort redan åren strax efter sedan de lämnat skolan. Det är ju så för ungdomen i 14, 15 års åldern upp till 17, 18 år ute på landsbygden, att den egentligen icke har så många, som försöka giva den en så att säga ledande och stödjande hand. Landsbygden har egentligen icke mycket att giva dem, som längta efter ökade kunskaper och vidgat vetande. Det är naturligtvis nödvändigt att folkskolan utvecklas såsom meningen är, så att det blir heltidsläsning i hela landet och barnen sålunda kunna få de förkunskaper, som äro nödvändiga för att de sedan skola kunna tillgodogöra sig den undervisning, som kan komma att meddelas vid de föreläsningar, som jag här syftar på.

Men, säger man, om icke folkskolan räcker till, så ha vi ju fortsättningsskolan, som inom de närmaste åren skall bli obligatorisk, och den måtte väl räcka till i detta avseende. Jag vill då säga och har även sagt det i motionen, att vad städerna och samhällena beträffar, så kan nog fortsättningsskolan utbyggas så, att den verkligen får stor betydelse för ungdomens fostran både i andlig och praktisk riktning. Men ute på den rena landsbygden är det nog så, att denna fortsättningsskola icke kan bli annat än ett uppfriskande av de kunskaper, som meddelas i folkskolan. Man kan icke begära, att den skall kunna bli en yrkesskola och icke heller att man på landsbygden skall kunna åstadkomma sådana påbyggnader, som det

är meningen att få till stånd i städerna och samhällena. Fortsättningssskolan räcker således icke heller till.

Vidare ha vi ju folkhögskolorna, lantmannaskolorna, föreläsningföreningarna, studiecirkelarna, folkbiblioteken o. s. v. Nu vill jag villigt och gärna erkänna, att folkhögskolan naturligtvis är av stor betydelse för landsbygdens ungdom, men jag vill å andra sidan säga, att icke heller den räcker till för att ge undervisning åt alla landsbygdens barn. Den statsunderstödda svenska folkhögskolan firade i fjol sitt 50-årsjubileum. I den skrift, som då utgavs, har jag gjort en del undersökningar om denna skola och därvid funnit, att under den tid undervisning meddelats i dessa skolor här i landet, omkring 70 tusen män och kvinnor deltagit i denna undervisning. Men, mina herrar, vad är 70 tusen män och kvinnor fördelade under en tidrymd av 50 år! Jag finner också, att denna skolas elevantal under senare åren utgjort, i medeltal, 2,800, om man lägger tillsammans antalet elever vid både vinter- och sommarkurserna. Om vi så betänka, att vi här i landet ha mellan 2 200 och 2,300 kommuner, kan man då verkligen säga, att det blir så synnerligen mycket utträttat genom folkhögskolan? Man måste erkänna, att det är en försvinnande droppe av landsbygdens ungdom, som besöker denna skola. I den skrift jag nyss omnämnde, har en person, som kallar sig Sven Bengtsson, i en artikel uttalat följande: »Då sommarens och höstens arbete på åker och äng är slut, reser landsbygdens ungdom till folkhögskolan för att under vintermånaderna öka sitt vetande, och då våren kommer, lämna de skolbänken och ägna sig åter med liv och lust åt hemmets göromål.» Ja, men hur många är det av dessa ungdomar, som resa till folkhögskolorna? Det kan icke bli mer än en och en fjärdedels man eller kvinna från landets kommuner, och det är alldeles för litet.

Beträffande herr Bengtssons yttrande, att dessa unga med liv och lust sedan ägna sig åt hemmets göromål, så är det väl så många av dem göra det, men icke är det så alldeles säkert, att det gäller alla. Jag vill icke driva den sats, som från visst håll förts fram beträffande folkhögskolan, nämligen att det skulle vara en skola, som avsöndrade landsbygdens ungdom från landsbygden, och ännu mindre vill jag beteckna den, som en »högfärdsskola». Det är naturligtvis icke sant. Men det är dock så, att jordledningen ofta blir avbruten, när den unga pojken eller flickan kommer från landet till folkhögskolan. Jag vet pojkar, som bli så lärda, när de kommit från skolan, att de efter den betan icke sett sina jämnåriga i hemsocknen. Det är icke bra, om det går på det sättet. Vi få söka akta oss för att släppa bort ungdomen från hemmet så att den får läppja på vetande och kunskap och får sådana nya idéer, som driva dem bort från jordbruket till de lärda yrkena. Vi böra i stället söka hålla dem kvar där. Jag fruktar, att sedan lantmannaskolan, som förr tillhörde folkhögskolan skilts från denna skola, vilket skedde 1911, komma förhållandena beträffande den senare att bli än ogynnsammare i detta avseende. Folkhögskolan kan alltså icke heller den fylla de krav vi måste framställa, nämligen

Ang. biograf.
väsendet m. m.

(Forts.)

Ang. biograf-
väsendet m. m.

(Forts.)

att så långt som möjligt bibringa landsbygdens ungdom en vidare allmänbildning. Vad lantmannaskolan beträffar är det samma förhållande med den som med folkshögskolan. Dessa skolor hava icke lyckats draga till sig mer än ett fåtal av landets unga män och kvinnor och vad tjänar det i stort sett till, om 2,800 män och kvinnor gå i folkhögskolan och lika många i lantmannaskolan, och så en del av dessa lämna landsbygden och sin gamla sysselsättning därute, och dragas ifrån jorden? Nej, vi måste ha en undervisning, som kan bidra till att hålla ungdomen kvar vid jorden och arbetet.

Vi ha vidare föreläsningverksamheten. Professor Kjellberg har i sitt utlåtande, som är vidfogat utskottets utlåtande, förundrat sig över, att icke jag i min motion omnämmt den föreläsningverksamhet vi nu ha. Jag skall längre fram i mitt anförande vidröra den saken, men skall redan nu villigt erkänna, att föreläsningverksamheten här i landet obestriddligen utövat mycket gott. Det är emellertid samma förhållande här som i avseende på folkhögskolan och lantmannaskolan, verksamheten förmår icke tränga ut till landets alla delar. Jag får säga, att såväl utskottets som herr Kjellbergs syn på saken och det resultat de kommit till vittna om, att man icke förstår att skilja på detta och detta d. v. s. på landsbygd och landsbygd. Man talar om, att det finnes så och så många statsunderstödda föreläsningföreningar ute på landsbygden. Jag frågar, är det då landsbygd? I regel finnas ju dessa föreläsningföreningar vid stationssambhällena, i industricentra eller andra mera centrala platser. Däremot är det mycket sällsynt, att de finnas ute på den rena landsbygden. Om vi t. ex. gå till det härad, där jag hör hemma, Västra härad, så ha vi där tre, kanske fyra föreläsningföreningar förlagda i Sävsjö, Malmbäck, Sandsjö och Hok. Vad har egentligen landsbygdens ungdom för nytta av dessa? Det är ett ofantligt ringa fåtal av landsbygdens ungdom, som går till dessa skolor, även bland dem, som bo i närheten, ty det råder en viss begränsning i fråga om kommunikationen i detta avseende mellan invånarna i samhällen och den rena landsbygdens befolkning. Jag har gått på föreläsningar i Sävsjö och sett, att där finnes jämt och ständigt ungefär samma publik, ganska talrik för all del, men det är municipalsamhällets invånare, som gå där och sällan finner jag en ung man eller kvinna från landsbygden vid dessa föreläsningar.

Nu vill jag gärna medgiva, att det utom den statsunderstödda föreläsningverksamheten finnes en annan dylik verksamhet, som icke är utan betydelse för landsbygden. Jag tänker på det stora arbete, som nykterhetskorporationerna utfört. Det har ingalunda varit utan betydelse även ur bildningssynpunkt och har ofta trängt bra mycket längre ut i bygderna än vad de populärvetenskapliga föreläsningarna gjort. — Man kan även peka på den religiösa föreläsningverksamheten, som också haft en uppgift att fylla, då det gällt att lyfta och höja landsbygdens ungdom. Trots detta förslår dock icke all denna föreläsningverksamhet, den förmår icke skapa den jordkärlek och den kärlek till hembygden, som jag vill ha fram

genom den föreläsningsverksamhet, varom jag motionerat, och därför har jag ej heller omnämnt den i motionen.

Jag skall nu övergå till att något närmare syna utskottets utlåtande i sömmarna. Det är ett ganska lärt utskott detta, det består till största delen av skolmän. Men jag har verkligen förundrat mig över att det kunnat komma med sådana uttalanden, som återfinnas i dess betänkande.

Vad då först gäller att denna verksamhet skulle medverka till att hålla ungdomen kvar vid jorden säges det, att utskottet anser, »att dessa åtgärder näppeligen torde bidraga till en lösning av landsbygdens befolkningsfråga, alldenstund landsbygdens avfolkning beror på andra, djupare liggande orsaker framförallt av socialekonomisk art». Ja, jag är ju tacksam för att utskottet poängterat, att orsakerna ligga djupare och att de äro av socialekonomisk art. Men är det icke ändå så, att människorna leva icke allenast av bröd? Är det alldeles säkert, att det är endast det socialekonomiska förhållandet, som medverkar till att landsbygdens ungdom flyr bort från landsbygden? Jag har redan påvisat, att jag tror det icke är så, utan att det är behov av mera kunskaper och vetande, som tränger sig fram och gör att man lämnar landsbygden, och att det också är ett behov av litet mera nöjen och förströelser som därjämte verksamt ingriper och bidrager till flykten från landsbygden. Jag kan icke alls gå med på att man uttrycker det så enkelt och lätt. Det beror helt visst på orsaker, som utskottet nämnt, men kanske i lika hög grad på de orsaker jag här velat påvisa.

Sedan kommer man med ett annat uttalande och säger, att om staten skulle gripa in och ställa till med en föreläsningsverksamhet, som gjordes obligatorisk genom att man stadgade besöksplikt, så skulle detta icke vara lyckligt. På tal om den saken säger utskottet: »Men det torde vara obestriddligt, att ingenting vinnes genom en av staten anordnad föreläsningsverksamhet i och för sig eller genom besöksplikt beträffande dessa föreläsningar.» Det är nu samma sak som herr Kjellberg fäst sig vid i sitt uttalande. Han säger också, att den obligatoriska föreläsningsverksamheten och besöksplikten skulle vara något mycket olyckligt. Ja, det är nu så, att det kanske ofta är olyckligt att tvinga folk att göra vad de icke vilja. Men jag får säga det, att man får väl ändå ha klart för sig att dessa rörelser av upplysande och fostrande art, som pågå uti i landet av ena eller andra slaget, visat sig i längden icke kunna hållas vid liv på det enskilda initiativets väg. Är det i alla fall icke så, att den ena rörelsen efter den andra börjar mattas av och så småningom försvinna? Jag tänker bara på skytterörelsen. För några år sedan, då denna rörelse hade sina första uppsvingår, ja, då var det ofantligt trevligt att deltaga i skytterörelsen, och man hoppades verkligen att denna rörelse skulle i sin mån bidraga till att föra ungdomen tillsammans och höja de ungas intressen. Men efter några år blev det för gammalt, det blev några stycken yrkesskyttar som fortsatte att gå till skjutbanorna, medan ungdomen i övrigt höll sig undan.

Ang. biograf-
räsandet m. m.

(Forts.)

Och vittnar icke herr Zanders motion, i vilken begäres understöd för en nykterhetsordens verksamhet, vittnar icke den också om att intresset i någon mån börjar slappas, det går ej heller att hålla denna verksamhet uppe längre på enskild väg.

Det är nog så i alla fall, att skall man verkligen lyckas att få en sådan här rörelse till stånd ute på landsbygden, så fordras det att staten så att säga tar hand om den och lägger själva den grund, på vilken sedan rörelsen genom eget initiativ kan byggas. Finnes ej någon sådan grund, så är det tämligen påtagligt, att de ideella rörelserna småningom komma att mattas av. För min ringa del har jag något försökt mig på, hur det ställer sig att samla ungdom i bygderna, och det har visat sig att det har gått ganska bra första tiden beträffande bildandet och vidmakthållandet av ungdomsföreningar. Men så småningom har det blivit så, att de som hålla föredrag och leda sammankomsterna bli »för gamla», så att det ej längre är så intressant att höra dem; de ha för liten omväxling att bjuda på, deras tid och krafter räcka för övrigt kanske ej alltid till. På det sättet ha dessa föreningar och deras verksamhet så småningom försvunnit. Vad jag nu ville här, då jag begär utredning om möjligheten av att på landsbygden upprätta en föreläsningsverksamhet för dess ungdom, är naturligtvis det, att staten skulle lägga själva stommen till den självverksamhet, som man så vackert talar om i utskottsbetänkandet.

Då det nu gäller föreläsningsverksamheten och de populärvetenskapliga föreläsningarna, så har ju, som jag förut sagt, professor Kjellberg i likhet med arbetarnas bildningsförbund förundrat sig över att jag icke talar om dessa, och man har sagt att det finns 535 statsunderstödda föreläsningsanstalter på landsbygden. Föreläsningskonsulenten Nils Lundahl säger emellertid i sitt bifogade utlåtande så här: »Det stora flertalet statsunderstödda föreläsningsanstalter ha sin verksamhet i städer och industrisamhällen.» Detta bekräftar således vad jag sagt, att den föreläsningsverksamhet, som nu finnes och är av staten understödd, är i regel förlagd icke till den egentliga landsbygden utan till *städerna* och *samhällena*.

Jag är naturligtvis herr Zander tacksam för att han väckt sin motion, vari han visar sig arbeta för ungdomens bildning och fostran. Men jag får säga, att då man läser denna motion, skall man finna, att han hela tiden så att säga sysslar mest med *samhällenas* ungdom och förhållandena där, och endast på slutet vidrör han i någon mån landsbygdens avfolkning och landsbygdens ungdom. Det är därför alldeles tydligt och klart, att min motion och herr Zanders motion icke gärna kunna sammanföras och behandlas på sådant sätt, som utskottet här gjort i sitt utlåtande. Ty man kan säga, att dessa motioner peka ändå icke åt samma håll, det göra de inte.

Sedan har utskottet här i sitt betänkande fått ihop en sats som de åberopa från min motion, där det talas om »andens eld». Jag har funderat var utskottet fått denna kvicka poäng ifrån som det använder då det kommenterar min motion. Jag finner då, om jag går

till arbetarnas bildningsförbunds utlåtande, att det är där man hittat detta lilla korn. Där står nämligen på sidan 30, näst sista stycket, dessa ord: »Den andens eld som fordras torde ingen än så god utbildningsanstalt kunna väcka till liv där den icke finnes; finnes den behövs ej anstalten.» Jag har också funderat över vad det menas med detta, och jag kan ej förstå annat än att det måste vara ett uttryck som skall hänvisa på ett annat uttalande i samma betänkande, där det heter, att »de populärvetenskapliga föreläsningarna kunna visst aldrig bibringa sina åhörare några ingående kunskaper». I varje fall belyses härav den lilla punkten något så när. Nu har också utskottet i sitt utlåtande, som jag säger, talat om denna »andens eld». Hur har jag då i min motion sagt ifråga om denna sak? Har jag verkligen sagt, som man påstår här i uttalandet från arbetarnas bildningsförbund, att jag ville, att utbildningsanstalten skulle skapa denna eld till liv? Det har jag visserligen *icke* sagt, utan i min motion har jag beträffande denna sak yttrat följande: »Utbildningen av dessa föreläsare får givetvis ske vid en för ändamålet upprättad utbildningsanstalt, där sådana krafter som exempelvis Rösiö och Nils Larsson stode till förfogande, och vars elever måste urväljas med största noggrannhet, lämpligen bland elever vid jordbruksskolor, som befinnas vara kvalificerade för ändamålet ifråga. Det ligger nämligen den största vikt uppå att dessa föreläsare äro i besittning av den andens eld, som fordras för att hos de unga tända den glöd för sitt kall, varförutan detsamma blir smått och intresselöst.»

Har jag nu sagt, att man skall skapa »andens eld»? Det har jag visst icke sagt, utan jag har sagt att i jordbruksskolor eller de anstalter som finnas är det väl möjligt för lärarna att ta reda på, vilka unga män och kvinnor som äro i besittning av andens eld. plocka ut dessa och sätta in dem i en utbildningsanstalt, där de bli utbildade för uppdraget ifråga. Jag tror det hade varit nyttigt om man läst min motion lite mera noggrant i utskottet och icke bara läst de betänkanden eller uttalanden som ha gjorts ifråga om densamma. Jag vill säga, att då jag talar om denna »andens eld», så tror jag verkligen också att den behövs. Det är ändå så, att skall det bli någon fart i föreläsningsverksamheten, och skall den verkligen gagna till vad man vill, så får man försöka göra något mera för att för dessa föreläsningar få sådana föreläsare, som just äro i besittning av denna eld. Varför är det så trevligt att gå och höra en Rösiö, och varför har det blivit sagt åtminstone från två olika håll i detta utlåtande att Rösiös föreläsningar äro så intresseväckande och så talrikt besökta, varför har man kommit till detta resultat? Jo, därför att Rösiö är en man, som har denna eld, och trots det att Rösiö är de stora överdrifternas man — det är förresten alla människor som duga något till — så får jag säga, att han har tänt en brand i bygderna, som ej är lätt att släcka, och en brand, som är till välsignelse för jordbruket och för jordbrukets ungdom. Sådana män behövas i alla fall — trots överdrifterna. — Jag vill därmed dock

Ang. biograf-
räsendet m. m.
(Forts.)

ej säga att alla skulle vara som han, ty av sådana finnas ej många, men i alla fall, vi skulle behöva sådana män och kvinnor, som vore besjälade av det intresse, som man kunde kalla andens eld. Då tror jag man skulle liva i bygderna intresset för dessa föreläsningar och också vinna ungdomen.

Nu är det ju klart, att utskottet såväl som professor Kjellberg kunna ha rätt i att det är mycket svårt att få denna föreläsningssamhet obligatorisk under de år av ungdomens tid, då de ha sluppit ifrån de andra skolorna. Man frågar sig därför, vad man skall använda för medel för att verkligen få dem till föreläsningarna. Det finnes intet sådant medel, påstår man, att få ungdomen att besöka dessa föreläsningar; kanske vilja de icke gå dit, och då är det ju detsamma. Ja, jag är ej alldeles övertygad om att det är detsamma, om ej ungdomen går till föreläsningarna, ty de borde få lära sig även om de icke vilja. Varför ha vi folkskolor, dit man fordrar att ungdomen skall gå, vare sig de vilja eller icke? Med samma skäl kunde man säga att det finns intet medel att hålla de unga kvar vid folkskolan och att de som ej vilja lära sig något icke ha någon nytta av att gå i denna skola. Det är i alla fall icke riktigt att resonera på detta sätt, och jag får säga, att har man så litet förtroende till landsbygdens folk, att de icke skulle förstå denna sak, utan rent av hålla tillbaka ungdomen, så att den icke skulle gå till dessa föreläsningar, då har man för litet tro till landsbygdens folk och för litet tro på framtiden. Vi måste ändå förstå, att i denna tid måste vi, landsbygdens folk, vi bönder rycka upp oss, om vi icke skola bli efter. Låt vara att vi kunna begripa, att man på vissa håll icke ogärna skulle se att vi stanna efter, ty kanske är det icke alla, som anse att det är så nödvändigt, att bönderna behöva veta mer än det som fordras för att gå och vända på jorden och gå i sina ladugårdar och sköta sitt kall och »tro och gno», som man säger. Men för min del tror jag att de behöva veta något mer. Då tanken på folkhögskolan här i landet först började framtränga, anfördes av många, som då yttrade sig i denna sak och intresserade sig för denna skola, att på grund av den författningsreform som år 1865 hade genomförts, så vore det nödvändigt, att man fick mera upplysning och säkrare omdöme hos landsbygdens folk. Och herr Zander har i sin motion, då det gäller dessa frågor, också pekat på att nu sedan vi fått författningsfrågan i en sådan utsträckning genomförd, så är det ännu mer nödvändigt att folket i bygderna, att *alla* få en viss allmänbildning. Jag tror också, att det verkligen är så, jag tror, att, om man verkligen finge till stånd en sådan föreläsningssamhet som jag här avser, så skulle det visa sig, att det icke vore alldeles omöjligt att få ungdomen att besöka densamma. Och förresten, varför skall man icke säga till föräldrar och målsmän, då det gäller denna föreläsningssamhet, lika väl som man sagt då det gäller folkskolan: var så god och skicka barnen till skolan och till föreläsningarna? Ja, man kanske säger, att man icke har tid, att man i bygderna har så mycket att göra, att ungdomen måste

hålla sig hemma och arbeta. Ja, jag vill härtill bara säga det, att i vår tid är det fråga om att begränsa arbetet, och det lönar sig icke att sticka huvudet under busken. Det är icke bara inom industrien som arbetstiden kommer att förkortas, utan den kommer småningom att förkortas även inom jordbruket, och även om så ej bleve förhållandet, så finnes det tid övrig för ungdomen att gå och höra dessa föreläsningar. Det finns i varje fall samma tid som att gå på danstillställningar och att gå på vägarna och driva och ej alls göra någonting. Tiden finns, det är ej tu tal om det. Och kanske finns det intresse också, bara denna verksamhet sättes i system, så att alla i bygderna bli i tillfälle att delta i densamma.

Det synes emellertid, som om utskottet, då det gällde min motion, skulle bli förskräckt för att det här är fråga om ett nytt uppslag, och det är ju klart, att om det skulle vara ett *nytt* uppslag, så ville man icke alls gå med på det. Om man vänder på bladet vid sid. 8 i betänkandet, där herr Zander får sitt betyg, så heter det där: »Såsom framgår av ovanstående, äro motionärens uppslag ingalunda nya, utan ha i flera fall redan varit föremål för uppmärksamhet. De äro sålunda icke lösa hugskott, utan uttryck för verkliga behov». Alltså, är det *gamla* uppslag, så ställer det sig enligt utskottets mening så, att dessa uppslag äro uttryck för verkliga behov. Ser man däremot längre ned i samma utlåtande skall man finna något annat. Där heter det: »Nya uppslag födas och jämt och s'ändigt växer arbetsfältet. Stunden tycks nu vara inne för staten att på nytt träda fram för att giva folkbildningsarbetet ett ännu starkare stöd. skapa fasthet åt detsamma genom organisation och om möjligt hjälpa till med nya initiativ». Ja, vad är det annat, jag vill? Jag vill, att man skall skapa den fasta grunden just för denna rörelse. Jag vill, att, även om detta är en ny tanke, den skall få tränga fram. Man skall försöka gå den vägen. I varje fall tror jag icke, att den tanken är så synnerligen ny, ty jag har studerat en smula i riksdagens bibliotek vad som sades i dessa frågor, då folkhögskoleiden först trängde sig fram. Jag har funnit, att det var samma tanke, som där låg bakom, att om möjligt alla av landsbygdens ungdom skulle bli i tillfälle att få bättre utbildning, och att därför även den tid skulle utnyttjas, som kommer efter den, då folkskolan har hand om barnen.

Nu skulle man ju kunna tänka, att jag skulle kunna gå med på den kläm, vartill utskottet här har kommit. Det har ju i alla fall på grund av herr Bengtssons i Norup och herr Zanders motioner tillstyrkt en utredning om folkbildningsverksamheten och nöjesverksamheten på landsbygden. Jag får dock säga, att går jag med på detta, har jag icke alls vunnit vad jag velat, ty en utredning, som går i den riktning, som det här är fråga om, kommer icke att peka mot landsbygden och dess resultat kommer icke att bli sådant, att alla få tillfälle att få gagn av detsamma. Det kommer att bli en ny överbyggnad på städernas och samhällenas utbildningsanstalter. Jag trodde verkligen — det får jag ärligt säga — att städerna och samhällena hade distanserat landsbygden för länge sedan i detta avseende. Jag trodde verkligen, att tiden nu vore inne att även landsbyg-

Ang. biograf-
räsendet n. m.

(Forts.)

den komme fram med sina berättigade krav, även om det icke är ett gammalt uppslag.

Innan jag slutar, vill jag säga ett par ord angående biografspörsmålet. Utskottet har kommit till det resultatet, att här icke är att tillråda någon kommunalisering av biograferna. Och jag får säga, att vi motionärer kanske icke hålla så mycket på detta, ty det vore kanske icke nyttigt. Men då av utskottets utlåtande framgår, att den biografverksamhet, som vi ha här i landet, i stort sett »är bra som den är», kan jag icke gärna gå med härfpå. För att exemplifiera, hur man i detta fall behandlar landsbygdens folk, skall jag bara be att få taga ett litet exempel.

Vi hava, mina herrar, kanhända litet var varit och sett biografstycket »Ingemarssonerna», där Selma Lagerlöf söker ge en bild av den svenska landsbygdens folk. Jag vill gärna erkänna, att dramatiseringen av detta Selma Lagerlöfs arbete är mycket vacker och mycket intressant att se. Det är många vackra saker, som där framkommit, men varför har Selma Lagerlöf gjort Lill-Ingmar till en sådan drul, som han där framställes? Äro verkligen bönderna i Sveriges land sådana? Kan det verkligen finnas människor, som varit så druliga i sitt tillvägagångssätt som Lill-Ingmar? Är det så ute på landsbygden, att om en yngling blir kär i en flicka, tvingas hon av föräldrarna att taga honom mot sin vilja och att man tvingar henne att flytta hem till honom och bo hos honom ett helt år, innan de bli gifta, och så blir det följder, och det blir barnamord o. s. v.? Är det verkligen så som det går till ute på landsbygden? Är det den allmänna moralen? Nej, det är att vända upp och ned på förhållandena som de i verkligheten äro. Så går det icke till. Det synes vara så i alla fall, att, då man behandlar ett motiv från landsbygden, behandlar man det endast så, att man får fram de dåliga sidorna.

Man skulle vilja säga, att det synes så oskyldigt detta. Det är ett konstverk, säger man, och konstnärer hava lov att behandla sina ämnen fritt. Ja, men icke så oerhört onaturligt, som ofta sker, ty det blir icke riktigt, det blir en förvrängd bild, som man får av förhållandena hos landsbygdens folk. Det är icke underligt att folk i städer och samhällen tala om hur slöa, dumma och tröga bönderna äro. Det är icke alls underligt. Läser man en del skämttidningar, och många andra tidningar för övrigt, får man ofta klart för sig, att bönderna äro sådana, och att det går an att skämta med dem och deras uppförande.

Ja, det är ej riktigt att fortsätta på den vägen. Vad jag har velat, är, att man skulle ge åt landsbygdens folk en sådan fostran, att man sluppe dessa tröga och slöa människor och finge intelligent folk av dem, som kunde visa sig bland folk på ett hyfsat sätt och också förstå att taga vara på sig själva och känna sitt eget värde.

Då jag, som jag förut sagt, icke kan anse, att utskottet har besvarat min motion på ett sådant sätt, att jag kan vara belåten därmed, utan helt enkelt avslagit min motion, ber jag att få framställa ett annat yrkande, vad beträffar utskottets kläm. Jag skall be att

få yrka, att kammaren med ogillande av utskottets motivering, i vad den berör den av staten anordnade föreläsningsverksamheten, för sin del måtte, med anledning av herr Bengtssons i Norup motion nr 11, herr Zanders motioner nr 299 och 300 samt herr Carlströms motion nr 25, besluta,

*Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)*

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vad från statsmakternas sida ytterligare kan göras för en vidgad folkbildningsverksamhet och för förädlande folknöjen i avsikt att bekämpa de dåliga ungdomsnöjena, därvid särskild hänsyn bör tagas till landsbygdens förhållanden i detta avseende, samt undersöka frågan om ett särskilt statsorgan för denna verksamhet bör upprättas, och för riksdagen framlägga de förslag utredningen kan föranleda.

Jag kan nämligen icke gå med på att jordbruksungdomen skulle få något egentligt gagn av den anordning, som utskottet kommit med. Om jag däremot lägger in detta, som jag här gjort i klämman, att man skall taga särskild hänsyn till landsbygdens förhållanden, vill jag gå med på att en utredning kommer till stånd. Annars skulle jag hellre yrka rent avslag, ty det förslag som utskottet har kommit med, kan man kalla det näst bästa, och det näst bästa är ofta det bästa värsta fiende. Frågan om landsbygdens föreläsningsverksamhet och landsbygdens ungdoms utbildning skulle bliva förhalad, om klämman finge den form, som utskottet här har kommit med.

Jag ber alltså, herr talman, att få klämman ändrad till den lydelse, som jag här har föreslagit.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Såsom en varm vän av folkhögskolan, vill jag inlägga en gensaga emot de anmärkningar, som herr Carlström gjort emot densamma. Jag förstår mig icke riktigt på honom. Han både gav erkännande och varnade i samma andedrag. Jag tror dock, att jag kan stå för det påståendet, att ännu finns här icke någon folkbildningsform såsom påbyggnad på folkskolan i vårt land, som bättre kan tillgodose landsbygdens ungdoms bildningskrav än vad just folkhögskolan har gjort och fortfarande gör. Därför önskar jag den all möjlig framgång.

Jag har emellertid icke begärt ordet för att säga detta utan fast mer för att ge utskottet ett varmt erkännande och ett tack för det resultat, som det har kommit till. Jag gör detta så mycket mera, som röster icke ha saknats, som ha varnat utskottet för att tillstyrka särskilt min motion. Det är flera veckor sedan Aftontidningen kunde, innan utskottet fattat sitt beslut och justerat sitt betänkande, meddela den svenska landsortspresen och allmänheten, att denna motion var avstyrkt, och så sent som i går afton hade Aftonbladet ett yttrande inne, att den vore avstyrkt. Det är ju emellertid så mycket mera erkännansvärt, att trots detta pressmotstånd, motionen ändå är enhälligt tillstyrkt.

Då det gäller den svenska ungdomen, som jag särskilt haft i tankarna, då jag framburit denna motion, har staten för länge sedan

Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)

insett vikten av, genom att uppmuntra indrottsrörelsen, söka få en fysisk stark ungdom. Det är dock enligt min mening lika viktigt att tillse, att vi få en sedligt stark och sund ungdom. Kanna vi sammanpara dessa önskemål, ha vi ganska goda garantier för svenska folkets framtid. Härutinnan har ju i första hand skolan och hemmet att samverka, och i den mån som hemmet och skolan kunna samverka, och samhället som sådant kan stödja dessa två viktiga samhällsorganisationer, skola vi också nå det mål, vartill vi syfta, vi, som känna ansvaret för den svenska ungdomen.

Nu är det en gammal sanning, som jag skall be att få stryka under, att ungdom och nöjen höra ihop. Den ungdom, som icke har behov av nöjen, är en sjuklig ungdom. Den är icke sund; det är någonting, som fattas denna ungdom. Men det gäller ock för samhället att se till, vilka nöjen som bjudas ungdomen, eller med andra ord att samhället, i den mån det kan, bör kontrollera och reglera dessa nöjestillställningar. Lika visst som vi erkänna och söka att verka för sunda och luftiga bostäder för vårt folk, lika viktigt är det att få en sund litteratur, en litteratur, som icke är förgiftad av neddragande makter, och som i stället för att ingjuta levnadsmod och rent sedligt liv försöker att draga ned ungdomen på ett plan, som verkar skadligt för samhället och dess framtid.

Jag vill erinra om den kamp, som för några år tillbaka fördes mot Nick Carter-litteraturen och som har haft goda följder med sig. Lika farligt, som det är att släppa efter på detta område, lika farligt är det att fostra ungdomen som drivhusplantor. De kunna se mycket kraftiga ut, så länge de äro skyddade av glas och värd, men så snart de utsättas för stormar, vindar och solhetta, förbrännas de och förstöras av frostnätter och dylikt. Så är det också med den ungdom, som icke går ut i livet något härdad emot de krafter, som vilja draga nedåt i samhället. Därför gäller det, att både hem, skola och lagstiftningsmakt på detta område söka samarbeta.

Vi ha på de sista tjugua åren fått in i landet ett moderniserat nöjesliv, och jag riktar då genast min tanke på biografväsendet. Nu är det inte min mening, det vare fjärran ifrån mig, att draga ett brett streck över denna verksamhet såsom varande av ondo. Tvärt om anser jag densamma vara en kulturfaktor att räkna med i mycket hög grad. Om detta biografväsende användes på ett rätt sätt och står under en noggrann kontroll, kan det i bildningshänseende verka än mer än de faktorer vi haft att räkna med under gångna tider. Man har ju sedan lång tid tillbaka kommit under fund med åskådningsmaterialets betydelse för barnen i de lägsta klasserna och kanske allra mest där. I skolornas och i folkbildningens tjänst kan biografen uträtta storverk. Man föres omkring i hela världen genom biografen för att se olika landskap och deras omväxling i fjäll, floder och åkerfält m. m. Tillfälle bjudes att där få studera växtlivet under de mest skilda former på olika platser av jorden, djurarter på samma sätt, för att ej tala om de olika folkslagen, deras seder och bruk o. s. v. Här är ett område av biografens verksamhet, varigenom man kan bespara sig dyrbara resor, och, särskilt den del av vårt folk, som ej har

råd att företaga resor, kunna i allt fall bilda sig ett klart omdöme om de förhållanden, som råda på olika områden i livet.

Ang. biograf-
väsendet m. m.

Forts.

Da det nu gäller den svenska biografen, så vill jag ge mitt varma erkännande åt den höga ståndpunkt, på vilken var filminspelning står, även vad programmen angår; men därmed erkänner jag icke, att det icke kan göras anmärkningar mot dessa program. Den regulator, som samhället har på biograferna, är biografcensuren, och föreståndaren dr. Bjurman har vid ett tillfälle under en diskussion, i S:t Paulskyrkan med anledning av min motion, givit erkännande åt, att denna censur icke verkar i den utsträckning, som önskligt vore, beroende bl. a. på det väldiga arbetsmaterial, man har att genomse, vilket gör, att denna censur icke kan bli så effektiv, som det många gånger behöves. Exempel härpå skulle nog kunna anföras, men jag skall icke upptaga kammarens t. d. därmed. Berörda förhållande beror även, enligt vad han uttalade, på att förordningen lägger hinder i vägen att få utsträcka kontrollen till områden, där det icke får censureras. Då därför utskottet säger, att icke något mera kan göras i censurväg, så vill jag meddela, att detta dr. Bjurmans eget erkännande talar mot utskottets påstående i detta fall.

Vad man särskilt har att anmärka på är skolbarnens ofta avhandlade biografbesök. Den har väckt pedagogers och fostrares uppmärksamhet, denna vurm, som rent av blivit till en smitta, vilken spritt sig ned till barnen i lägsta skolåldern, att springa på biograf kväll efter kväll. Emellertid har en afton under denna riksdag flera av riksdagens ledamöter varit i tillfälle att studera ett försök, som är gjort av Sveriges allmänna folkskolläraforening, som visade filmer, vilka äro lämpade för barnasinet och samtidigt gagna bildningen. Enligt vad föreståndaren för denna verksamhet, herr Hj. Berg, upplyst, har antalet besökande, från att under år 1917 ha varit 4 000, under 1918 uppgått till 13,000. Det är också ett önskemål, att dessa bilder måtte i stor utsträckning — kanske med statsunderstöd — komma att visas i vårt lands skolor; vi hoppas, att riksdagen snart måtte lämna sitt stöd därtill.

Nu har det ifrån biografhall sagts, att den besökande allmänheten tycker bättre om konstnärliga och värdefulla filmer än dåliga sådana. Men är så förhållandet, då visar ju detta, att jag är på rätt spår, när jag vill försöka få fram det värdefulla och det goda. Då det sålunda icke synes vara ekonomiskt fördelaktigt att upphålla de dåliga filmerna, och dessutom folket självt reagerar mot dessa, kan jag icke förstå, varför man ska'l visa det, som verkar neddragande, brottsliga saker och sådant, som kan ha en demoraliserande inverkan på ungdomen.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att omnämna, att jag av ett referat i Svenska Dagbladet sett, att dr. Berg vid Publicistklubbens möte gjort det påståendet att denna motion var ett utslag av »kulturfientlighet». Ett slagord, som kommit in i vårt samhällsliv, så snart man reagerar mot det moderna, mot det, som slår an på nutidsmänniskan. Vågar man säga ett ord häremot, betraktas detta såsom ett utslag av kulturfientlighet. Men kan detta, att man rea-

Ang. biograf-
väsendet m. m.

(Forts.)

gerar mot det dåliga i livet, kallas för kulturfientlighet, då har jag ej något emot att betecknas som kulturfientlig. Ty jag följer hellre med dem, som reagera mot det dåliga, än jag vill vara med om att befordra detsamma, även om det får namn av att gagna kulturen. Det har också påståtts, att denna motion, om den komme att bifallas, skulle försämra nöjena i stället för att få dem förbättrade. Jag förstår icke, att om staten tar hand om något, det skall kallas för en försämring. Jag tänker i det fallet särskilt på våra anslag till folkbiblioteken där statsanslaget numera utgår i form av böcker i stället för, såsom förut skett, i kontanter. Vad är det annat, än att staten har kontroll på vad den släpper ut för lektyr i våra folkbibliotek? Och ännu mer är sedan gammalt erkänt, att staten med rätta understöder vissa teatrar för att de skola kunna framföra sådant — även om det är förlustbringande — som kan gagna bildningen och höja kulturnivån. Jag vet ju, och det veta vi litet var, att huruval dessa mången gång dåliga revyer och pjäser, som framföres på de Ranftska teatrarna, giva goda inkomster, äro de dock i bildningshänseende och kulturvärde, därom äro icke meningarna delade, föga givande. Vad som framföres på de kungl. teatrarna med statsunderstöd, verkar däremot i de flesta fall höjande och lyftande.

Man kan med skäl fråga, vad jag egentligen äsyftar med en del uttalanden i min motion. För mig är icke huvudsaken varken monopolisering eller kommunalisering av biograferna, utan varför jag anfört dessa exempel, kommer an därpå, att i vissa länder har denna sak praktiserats under någon tid, och det är därför jag påyrkat, att utredningen måtte få taga även detta och räkna därmed. Ej heller är ekonomin för mig det avgörande, utan det är en underordnad sak, och särskilt då riksdagen nu godkänt nöjesskatten, torde inkomsten i kommuner och samhällen vara given där skatten införes. Jag vill bara erinra om herr finansministerns ord under debatten om nöjesskatten, då han sade, att den som tror, att biograf-förevisningarna endast äro en upplysande verksamhet, har en felaktig syn på saken, och jag instämmer med honom häri. Jag har därför i klämman till min motion låtit framlysa, att utredningen gäller, på vad sätt samhället må kunna vinna ett ökat inflytande på biografväsendet. Jag har gjort det kanske mest ur landsortssynpunkt, ty i Stockholm har man personer, vilka känna sitt ansvar och som bättre kunna bedöma filmerna och vaka över, att icke dåliga sådana komma att förevisas — fastän jag måste säga, att den kontroll, som staten nu stadgat i så måtto att polisen skall ha uppsikt över detta, den räcker icke. Detta bevisas bäst därav, att d:r Bjurström vid det av mig förut omnämnda tillfället erkände, att han själv hade vid ett tillfälle utvisat ett par tre stycken barn, som icke voro berättigade att åse förevisningen. Det kan heller knappast begäras, att polisen, som har uppdrag att övervaka ordningen utomhus, också skall övervaka besöken i biograf-lokalerna.

När det gäller landsorten, där, som vi veta, ganska stor brist på nöjeställningar av ädel och god art är rådande, blir ofta följden, att kringresande biografier få besök av dem som bo ända till miltals

ifrån lokalen. Utan någon kontroll och i trängsel samt mången gång i dåliga lokaler samlas kväll efter kväll bygdens ungdom som insuper allt, som biografen kan ge. Det finnes redan nu mellan 500 och 600 biografier i vårt land, däribland ett hundratal i Stockholm, och antalet växer för varje år. I den mån denna verksamhet alltmer tar fart, är det också nödvändigt, att samhället får den kontroll, som är behöfvig, särskilt i fråga om landsbygdens biografier på olika platser.

Jag har också just ifrån landsbygden, såväl från enskilda som genom skolrådsprotokoll från hela skolråd, fått erkännande för denna motion, med uttalande av hopp om att den skall vinna framgång. Detta visar, att de ansvariga i skolan känna, vad de ha att frukta, å ena sidan, och vad nytta de kunna ha av biografen, å andra sidan. Det är kunskapens träd på gott och ont, och i den mån samhället kan vaka över, att det som är gott kommer fram, skall det gagna, men i den mån samhället låter sin röst ligga nere och låter det osunda florerera, byggt på en ekonomisk bas och ej känner ansvar för vad biografen ger, i den mån gagnar det icke utan skadar i stället.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sköld: Herr talman, mina herrar! Jag skall först ett ögonblick gå in på och säga några ord om biografspörsmålet, detta därför att herr Carlström alldeles nyss i slutet av sitt anförande något talade om biografväsendet.

När herr Carlström kommer och i samband med biografspörsmålet talar om Selma Lagerlöfs Ingemarssönerna, vill jag bara tala om för herr Carlström, att det lilla stycke, som spelas på våra biografier, egentligen endast är ett kapitel ur en roman, som heter Jerusalem. Och den förkleanande uppfattning av landsbygdens folk, som sålunda förekommer på biografduken, förekommer redan i boken. Hela den kritik, som herr Carlström riktar mot Selma Lagerlöf, den har icke så särskilt mycket att göra med biografspörsmålet, utan är väl närmast en litteraturkritisk fråga, som vi kanske få diskutera i ett annat sammanhang.

Inom utskottet ha vi ingalunda, såsom det på sina håll insinuerats, haft den uppfattningen, att allting är bra som det är. Nej, vår uppfattning har varit, att en förbättring av biografväsendet här i Sverige ej kan vinnas genom någon mera skärpt statskontroll, genom några kontrollerande ingrepp över huvud taget. Vi hålla fortfarande fast vid vår åsikt, att den svenska biografcensuren är så sträng, som man kan begära att en censur skall vara.

I ett par avseenden skulle kanske ännu något litet kunna göras. Detta gäller först de ambulerande biograferna ute på landsbygden. Det förhåller sig nämligen så, att på landsbygden finnes det mången gång ej erforderlig tillgång på polismyndighet för övervakande av förordningarna efterlevande. I de allra flesta fall skulle det väl vara landsfiskalerna, som skulle ha skyldighet att visitera biografförevisarens censurkort. På grund av nämnda olägenhet är det mycket möjligt, ja rent av troligt, att det ganska

Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)

ofta förekommer, att av censuren förbjudna filmer förevisas på landsbygden. Det är tänkbart, att en rättelse härvidlag skulle kunna vinnas genom införande av något slags kommunala biograf-nämnder, varigenom en kommun alltså skulle ge vissa personer i uppdrag att övervaka, att de filmer, som förevisas, verkligen äro godkända av statens biografbyrå.

Vidare är det också möjligt, att vissa åtgärder böra företagas, som beröra barnens biografbesök.

Då vi emellertid fått veta, att inom skolöverstyrelsen pågår en utredning angående dessa spörsmål, ha vi icke ansett oss ha någon anledning att nu begära en utredning från riksdagens sida. Men om vi än göra gällande, att kontrollen är i det närmaste så stark och effektiv, som man över huvud kan begära, ha vi därmed icke velat säga, att allting är bra som det är. Ingen kan blunda för att biografverksamheten i ganska stor utsträckning åtminstone på många håll verkar i högsta grad förflackande. Det är dock vår bestämda övertygelse, att skall man råda bot för sådana missförhållanden kan detta endast ske genom en positiv verksamhet, däri-genom att man ger ungdomen någonting annat, däri-genom att man bjuder den något bättre än biografteatern. Det är därför vi anse, att i samband med andra folkbildnings- och folknöjesfrågor också biografspörsmålet bör tagas upp. Det bör undersökas, vilken plats biografverksamheten över huvud taget bör intaga i den svenska nöjeskulturen. Det är sålunda detta vi avse, när vi yrka på en undersökning av denna fråga.

Vad sedan herr Carlströms motion beträffar och det långa tal, som han alldeles nyss höll, skall jag bli ganska kortfattad. Jag skall icke ingående bemöta alla de många övansentligheter, som herr Carlström serverade oss. Jag vill bara påpeka, att vi icke inom utskottet haft ett enda ord att invända mot de utgångspunkter, som herr Carlström går ut ifrån, nämligen att det är tråkigare på landsbygden än i städerna, att det behöves en bättre undervisning åt landsbygdens ungdom än vad nu är fallet o. s. v.; allt detta ha vi icke på något sätt riktat oss emot. Det är klart, att man måste göra allt vad man kan för att förhöja undervisningen och bildningen på landsbygden och skaffa ungdomen där bättre förströelser. Detta är en sak, som utskottet i högsta grad behjärtat.

Det enda i herr Carlströms utgångspunkter, som vi haft en liten smula att invända emot, är att han vill sätta hela den stora frågan om landsbygdens avfolkning i samband med folkkupplysningen på landet. Jag skall icke här gå in i en diskussion om detta stora och vidlyftiga spörsmål. Jag skall endast säga, såsom utskottet, att vi anse lösningen av spörsmålet, varför landsbygdens folk flyr från jordbruket till andra näringar, vara att söka i helt andra orsaker och framför allt i högsta grad i *ekonomiska* orsaker, som vi icke på något vis kunna råda bot på genom att införa en ökad folkkupplysning. Det är sålunda icke för den sakens skull, att vi skulle tro oss kunna åstadkomma en förändring av landsbygdens befolkningsförhållanden på detta sätt, som vi vilja medverka

till en ökad upplysning och ökad folkbildning hos landsbygdens ungdom. *Ang. biograf-
väsendet m. m.*

Det förhåller sig sålunda på det sätt, att utskottet alls icke vänt sig mot motionärens *syfte*; vi ha i stället vänt oss mot de *medel*, som herr Carlström tror skulle medverka till en bättre folkupplysning på landsbygden. (Forts.)

Herr Carlström vill ha till stånd en föreläsningsverksamhet genom statens försorg; i varje skoldistrikt skulle en gång i veckan hållas en föreläsning, åtminstone under en viss del av året. Till dessa föreläsningar skulle ungdomen i en viss ålder vara besökspliktig. De unga skulle vara tvungna att gå kanske en mil eller två, vilket icke så sällan skulle komma i fråga: det skulle vara deras åliggande och skyldighet. Det är detta vi anse fullkomligt orimligt. Vi hålla före, att det icke finns någon möjlighet att realisera en sådan plan. Jag tror, att landsbygdens ungdom skulle vara herr Carlström så lagom tacksam för detta nya slag av, jag vet icke vad jag skall kalla det, värnplikt kanske, möjligen skulle man kunna begagna ett sådant uttryck som att det vore fråga om ett försök att binda det andliga livet i ett andligt kommissionsväsende. Herr Carlström är, såvitt jag erinrar mig, fiende till kommissionerna på det materiella livets område. Jag tycker också herr Carlström skulle reagera mot förslaget om att på detta sätt tvinga folk att enligt vissa regler gå åstad för att höra föreläsningar.

För att man nu skulle kunna få kompetent folk för denna föreläsningsverksamhet, skulle staten upprätta en slags anstalt i och för utbildning av föreläsare. Herr Carlström förmenar, att man för detta ändamål skulle kunna taga elever från bland annat jordbruksskolorna. Inser då icke herr Carlström, vilken väldig fara det skulle innebära för den svenska moderneringen, om man skulle taga de bästa jordbrukarna, de som i lantbruksskolorna visat sig mest dugliga och begåvade, rycka bort dem ifrån lantbruket och kasta dem in på en annan verksamhet. Detta vore väl, om något, högst betänkligt.

Det är i detta sammanhang vi en smula talat om denna »andens eld». Herr Carlström undrar var vi ha hittat detta korn om »andens eld». Jo, det kornet ha vi verkligen hittat i herr Carlströms egen motion sid. 5. Han förutsätter nämligen, att i dessa undervisningsanstalter för föreläsare skulle det kunna frambringas Nils Larssöner och Rösiöar, som skulle på något sätt kunna väcka denna »andens eld» eller åtminstone upptäcka den och sedan vårda den, så att den finge slå ut till full flamma. Om det förhåller sig på det sättet enligt herr Carlströms mening, att staten skulle kunna väcka denna eld, då måste man däremot invända, att det är omöjligt för staten att skapa några Nils Larssöner och Rösiöar: de finnas eller finnas icke allt efter som förhållandena nu en gång äro.

I samband med detta uppslag, som herr Carlström tycks sätta ett ofantligt värde på, skulle jag vilja en smula rikta blickarna på en annan sida av det problem det här gäller. Herr Carlström säger

Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)

i sin motivering på ett ställe bl. a. följande: »och då vi icke lära ha råd att uppsätta nya undervisningsanstalter i tillräcklig mängd för att fylla detta behov» (det är ett lösryckt citat ur hans motive-ring). Herr Carlström förutsätter här, att staten ej har råd att bygga upp några nya undervisningsanstalter för att tillfredsställa bildningsbehoven hos landsbygdsungdomen. Jag vill med hänsyn till denna lilla passus göra ett par reflexioner.

Har herr Carlström tänkt på vad denna statens föreläsning-verksamhet skulle komma att kosta? Den skulle pågå under en viss del av året, låt oss säga ett vanligt skolår, åtta månader. Man skulle hålla en föreläsning varje vecka i varje skoldistrikt. Herr Carlström har alldeles nyss i sitt anförande påpekat, att det finns här i Sverige cirka 2,200 landskommuner, som väl i allmänhet bilda ett eller flera skoldistrikt. Inför dessa faktiska upplysningar ser man ju klart att det här är fråga om ett företag av oerhörd ekonomisk räckvidd. Låt oss tänka oss, att det hela kunde ordnas på så sätt, att varje föreläsare finge sköta två skoldistrikt, d. v. s. hålla två föreläsningar i veckan under en tid av åtta månader årligen. Mera skulle han tydligen ej hinna med: han måste ha tid också för studier o. d. Skulle då staten anställa 1,000 sådana föreläsare? Hur stor lön skulle herr Carlström vilja ge dem? 6,000 eller 8,000 kr.? Ja, då äro vi framme i en summa av 6,000,000 kr. eller 8,000,000 kr. bara för löner. Och om så staten skulle utbilda dessa föreläsare, vad komme det att kosta? Om man vidare ville vinna den omväxling, som herr Carlström talade om i sitt anförande, om sålunda föreläsarna ej skulle få stanna på samma ställe oupphörligt utan måste resa och byta platser sins emellan, så betyder det ju, att det därutöver skulle komma resekostnader, dagtraktamenten o. s. v. Jag tror icke det finns någon anledning att dölja för oss, att detta företag skulle komma att sluka låt oss säga 10,000,000 kronor. Om vi icke, herr Carlström, ha råd att bygga upp nya undervisningsanstalter för landsbygdens räkning, ha vi tydligtvis icke heller råd att bygga upp hela denna storartade verksamhet.

Som sagt: utskottet har icke riktat sig mot motionens syfte-mål, att skapa en större folkupplysning. Utskottet har bara riktat sig mot de metoder, herr Carlström vill begagna för att åstadkomma det önskade resultatet.

Vi ha nu i detta utskottsutlåtande begärt, att riksdagens andra kammare för sin del skulle besluta en utredning angående ytterli-gare åtgärder ifrån statens sida, avseende att understödja den folk-bildningsverksamhet, som för närvarande existerar i detta land.

När jag nyss hörde herr Carlström, föll mig den tanken in, att det måtte ändå se märkvärdigt ut nere i det mörkaste Småland. Jag tänkte det ändå måtte vara sämre ställt där än på andra håll. Jag trodde, att man t. ex. icke hade några folkbildningsorganisa-tioner i Småland. Nu kom emellertid nyss en person hit till mig, en person som väl känner till folkbildningsförhållandena i landet, och han talade om för mig, att enbart godtemplarorden har i Små-

land öfver 100 studiecirklar. Dessa studiecirklar ligga mången gång, kanske i de flesta fall, långt ifrån järnväg, långt ifrån samhällen och städer, långt in i de mörkaste obygderna. Men i dessa cirklar har man boksamlingar; här samlas landsbygdens ungdom omkring böckerna; där ägnar man sig åt aurliga svsselsättningar. Detta betyder med andra ord, att det icke ser så illa ut i Småland, som herr Carlström vill låta påskina.

Ang. biograf.
väsendet m. m.
'Porte'

Jag tror, att den enda riktiga vägen är den väg, som staten redan förut slagit in på. Statens principer ha förut varit och äro fortfarande dessa: Först skall det komma ett behov, en längtan efter bildning och göra sig gällande i folkets bredare lager, och denna längtan skall sedan utlösa sig i ett strävande efter att själf skaffa sig bildning. Detta skall visa staten, att bildningslusten ligger bakom, att det är någonting att kosta pengar på, och detta har landsbygdens ungdom liksom städernas redan visat. I detta land har det vuxit upp en blomstrande folkbildningsverksamhet, och det är icke så, som herr Carlström säger, att den håller på att slappna av, utan den tvärtom ökar sig år från år och får alltmera vind i seglen. Nu har denna folkbildningsverksamhet nått fram till en ny höjdpunkt och slagit sina rötter i allt vidare delar av den svenska jorden. Nu kommer utskottet och begär med anledning av herr Zanders motion, att staten skall träda emellan ännu bättre med understöd och allt eftersom detta sker, skall också denna frivilliga folkbildningsverksamhet på landsbygden breda ut sig till allt avlägsnare trakter och uppfylla de syften, herr Carlström nu strävar efter.

Jag tycker för min del icke, att herr Carlström har någon anledning att anse, att vi i vårt betänkande icke *besvarat* hans motion utan avslagit den, när vi i själva verket uppmärksammat svfet och krävt åtgärder för att fylla det syftsmål, som herr Carlström ville nå, om vi också tagit avstånd från hans metoder. Jag tycker herr Carlström då kan erkänna, att vi besvarat hans motion och icke yrkat avslag på den.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att få tillfälle att säga några vänliga ord om biografväsendet.

Det huvudsakliga, man hittills sagt, har varit klander, men jag kan icke finna att man förebragt ett enda verkligt skäl. Nu väcks det i kammaren så många motioner, där man påpekar missförhållanden och yrkar på, att staten skall ingripa. Jag samtalade med en person för några dagar sedan, angående en hans motion, vilken jag ansåg vara olämplig och obetydlig och därför aldrig bort framföras, varför han erinrade om, att det icke fanns någon lagstiftning i frågan,

Aug. biograf-
väsendet m. m.

(Forts.)

vartill jag invände att sådan icke vore nödvändig, vilket också bör sägas om en stor del motioner, som innehålla mer eller mindre viktiga saker såsom t. ex. om kortspel, om kupering av hästsvansar, om nöjes-skatt, om juvelskatt m. m. allt riksviktiga saker, som kammaren får att behandla och delvis har behandlat och beslutat om.

Jag tycker man i allmänhet gör för mycket väsen av sådana småsaker, och att man bör ha fullt sakliga skäl att stöda sig på, när man vill ha en lagstiftning till stånd. Och i lagstiftning om bagateller är det lämpligare att undvika beslut och att göra såsom hedningarna, som ju icke hava lagen, men som likväl göra det lagen bjuder, och de ha för övrigt ett samvete som rannsaker och ursakar, och det vore kanske lika bra, om vi försökte använda vårt samvete i vissa fall. Jag har försökt gå tillrätta med mitt samvete i föreliggande fråga och jag kan icke vara med på något, som kan skada biografverksamheten.

Jag har i detta avseende velat dela på motionerna. Herr Bengtssons i Norup, som huvudsakligen avser biografverksamheten, över vilken han önskar en starkare kontroll. Detta har herr Zander delvis instämt i, men herr Carlström går en helt annan väg: han vill ha en bättre fostran för ungdomen. Jag vill icke underlåta vid detta tillfälle att i riksdagens portokoll slå fast vad herr Carlström uttalat i sitt nyligen hållna anförande, att »den folkskolunderbyggnad, som bibringas barnen, blott räcker några år och vidare att den överbyggnad som följer efter icke räcker mycket längre och icke heller är av tillräcklig betydelse». Jag anser detta uttalande innebära en så ytterst märklig kritik över våra skolinstitutioner, att jag vill slå fast, att yttrandet blivit fällt, och att det kommer in i riksdagens protokoll. Men herr Carlström får bära följderna av att utan tillräcklig försiktighet inlåta sig på den samhällsförbättring, som hans motion avser. Den siste ärade talaren anser jag hava hanterat herr Carlström mycket illa.

Om det nu skall fästas avseende vid ifrågavarande motioner, så skulle jag kunna vara med om det resultat, till vilket utskottet har kommit. Men jag skulle dock vilja göra en liten beskäring, så att orden »därvid även frågan om ett särskilt statsorgan för denna verksamhet borde tagas under övervägande», skulle utgå. Jag finner, att det vore att inbjuda till inrättandet av ett nytt ämbetsverk med höga löner och en organisation av stor omfattning om utskottets kläm antages, och i den vägen tror jag, att vi ha tillskapat så mycket nytt på senare tider, att vi icke borde försöka få fram ännu mera.

Jag återkommer till detta yttrande sedan. Vad nu herr Bengtssons motion angår, har herr Bengtsson klagat över de angrepp, som från flera håll riktats mot honom, men det har också sagts, att herr Bengtsson aldrig besökt några biografier. Då kan jag icke underlåta att påpeka, att det icke är underligt, om han icke kunat få klart för sig, vad biograferna betyda. Jag medger visserligen, att om biograferna ha till sitt syfte först och främst att sluka ungdomens pengar, och om det är mot detta som herr Bengtsson riktar sig, eller mot biografernas förmåga att draga ungdomen från landet till staden, då

har herr Bengtsson alldeles rätt, men då saknar nog riksdagen medel mot biograferna, och då skulle också herr Bengtsson dragit fullständigt logiska slutsatser och yrkat på biografväsendets upphörande. Men biografväsendet har också andra egenskaper, och den som går dit har stort nöje och mycken nytta av deras verksamhet. Det är dock ett bildningssystem, som bereder ofantligt mycken trevnad, och det inskränker sig icke blott till dramatiska framställningar. Som herrarna veta, slutar varje biografföreställning med en dramatisk konstprodukt, ofta kanske en smula kraftig. Ännu mycket braskande äro de kolorerade planscher som finnas utanför lokalerna. Jag frågar emellertid herrarna, var finnes något så fullkomligt här i världen, att det icke har några brister? Skall man hämma biografverksamheten, så bör man först hos pressen skära bort allt vad den innehåller av skabrösa saker för att ej tala om den pornografi som så rikt florerar i landet. Detta skulle göra mycket större nytta än att sätta tvångströja på biografverksamheten. Rörande vår litteratur är också mycket övrigt att önska. Det finnes knappast i vår tid tillfälle för den, som huser en smula intresse för litteratur att finna en läsvärd bok. Herrarna kunna ju undersöka våra förnämligare författares alster, och inom vår litteratur, finnes så mycket, som tangerar anständighetens gränser, och som likväl vinner avsättning i oändlighet och däribland ej minst 25-öres-litteraturen. Här finnes ett reformationsfält, liksom även på pressens område. Det gives inga intimiteter knappast, som icke pressen förkunnar för sina läsare med fröjd och glädje. I vilken tidning man än öppnar, finnas saker, som i högre grad än biograferna bidra till att ta bort det sedliga skimmer, som åtminstone bör iakttagas för det uppväxandet släktet. Herr Bengtsson höll ett synnerligen varmt anförande för det syfte han uppgivit för sin motion, att åstadkomma en sedlig uppfostran av vårt uppväxande släkte. Jag instämmer visserligen i dessa syften, och jag tror att han besjålas av en uppriktig och ärlig strävan att förbättra dessa förhållanden. Men det finnes också andra områden, där man skulle kunna verka, och särskilt de av mig nyss antydda.

Det må nu vara sant, att det sista numret av biografföreställningarna, den dramatiska delen av programmen, icke alltid är utvalt på ett tillfredsställande sätt. Men jag vill dock påstå, att det mycket ofta finnes utmärkta saker även i den dramatiska avdelningen, och om de där mördra en människa eller hitta på andra illdåd, så sker det bakom kulisserna, och man får aldrig se det på själva bilden. Detta tror jag vittnar om att den kontroll, som för närvarande existerar, är ganska effektiv. Men det finns någonting, som jag skattar ofantligt högt hos biograferna, och det är de skildringar, de erbjuda från alla delar av världen, från Sumatra till Göinge härad och från södra Brasilien till Norra Ishavet. Av alla trakter ge de oss framställningar, som äro till den grad utmärkta, att personer, som icke haft tillfälle att göra långa resor, känna sig alldeles som om de befunno sig i det landskap, där denna härlighet förefinnes. Det är dock ett faktum, att det är en utmärkt ersättning för resor, för dem, som icke äro i tillfälle att färdas i främmande länder.

Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)

Vidare finnas bilder från djurlivets alla områden. Här ha biografteatrarna ett mycket vidlyftigt program, och dessa saker äro av så stor betydelse, att blott för dem anser jag, att biografverksamheten bör lämnas ostörd. Tyvärr synes ej min ringa förmåga kunna bidra att häva den ovilja, som uppväxt mot biografverksamheten. Jag skulle icke önska, att misstämning mot biograferna skall i fortsättningen utvecklas, om till grund för densamma endast föreligger förmodanden. Jag anser, att man skjuter över målet.

Jag talade nyss om djurlivet. Som kammaren måhända vet, är det icke blott de tama djuren och det högre djurlivet, utan vilda djur av allehanda slag, och därjämte bilder från djurlivet från Karlsöarna, Måkläppen och Tåkern; från alla trakter förekomma skildringar på den vita duken och till och med av de allra minsta levande kräk, infusorier o. d., finnas avbildningar t. o. m. av deras inre skapnad. Snart torde man komma att ur nationalmuseum låta visa en serie bilder av tavlor och andra konstverk och detta uppslag är ju också värt att erinra om.

Jag hade icke trott, att det skulle vara nödvändigt att frågan om särskild organisation för fackbildningsbehovet skulle ryckas in i den skrivelse, som här blivit tillstyrkt av utskottet. Då det finnes föga utsikt att vinna omedelbart avslag på herr Bengtssons motion, så är det bättre att göra en undersökning, än riskera en fortsatt agitation mot biograferna. I de flesta fall äro biograferna nog icke så lukrativa företag, ehuru man får säga, att priset på biljetterna stigit avsevärt. Detta gäller ju för övrigt icke blott biograferna, utan all annan verksamhet.

Jag skall icke upprepa, och gendriva allt vad motionären, herr Bengtsson i Norup, talade om för oss, icke heller vad utskottet i sin motivering nämnt. Men jag har velat i någon mån blidka herrarnas stränghet mot denna verksamhet, och jag vill ha sagt, att det, som biograferna bjuda sin publik, ofta är så värdefullt, att det vore skada, om vi viddtoge åtgärder, som hindrade dem att fortfarande bedriva sin upplysningsverksamhet, som långt ifrån är fördömlig.

Jag skall, herr talman, be att få instämma i utskottets hemställan, men jag tillåter mig göra ett ändringsyrkande, ehuru jag icke tror, att det kommer att ha någon effekt. Jag plägar nämligen alltid befinna mig i minoriteten. Jag önskar, såsom jag redan nämnt, att vi skola taga bort vad som står närmast efter orden: »i avsikt att bekämpa de dåliga ungdomsnöjena», alltså uttrycket: »därvid även frågan om ett särskilt statsorgan för denna verksamhet borde tagas under överbäggande». De orden vill jag stryka ur utskottets hemställan, vartill jag i övrigt, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Kjellberg: Herr talman! Då vid denna riksdag ha framkommit flera förslag, som beröra folkbildningssträvandena och folknöjeslivet, så är det ytterligare uttryck bland många andra för, huru intressena stegras i denna tid, när det gäller omhändertagande av ungdomen. Och vi kunna säga, att alla dessa intressen

och strävanden kunna sammanfattas under en rubrik, som kan formuleras så: de lediga stundernas kulturpolitik. Det är nämligen så, att det i detta fria och frivilliga folkbildningsarbete är fråga om att åt de lediga stunderna skänka ett sådant värdefullt innehåll, såväl för bildning i allmänhet som för kunskapers förvärvande och även för ett sunt nöjesliv.

*Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)*

Nu har detta fria folkbildningsarbete, som arbetar vid sidan av skolväsendet, ända sedan 1885 i vårt land åtnjutit statsunderstöd, som under tidernas lopp vuxit allt mer och mer. Och statsmakterna ha med stigande intresse under årens lopp omfattat de olika verksamhetsgrenar, som räknas till detta område: såväl föreläsningsverksamheten som folkbiblioteken ha blivit understödda. Jag vill nu till att börja med i samband med herr Carlströms motion och hans yttrande fästa uppmärksamheten på, att det är alldeles givet, att med de bestämmelser, riksdagen utfärdat angående statsanslaget till föreläsningsanstalterna, är det verkligen tillfälle för varje kommun i riket, som ejälv vill anslå medel för detta ändamål, att erhålla statsunderstöd. Visserligen är det ju så, att riksdagen för varje år bestämmer totalbeloppet. Men säkert är, att i den mån allt flera och flera kommuner vilja offra något på denna föreläsningsverksamhet, så ha de att motse statsanslag. Jag har många gånger förut vid olika tillfällen fäst uppmärksamheten på detta, att en sådan verksamhet, som den herr Carlström åsyftar, en mera intensifierad verksamhet inom varje kommun kan åstadkommas redan med nu gällande föreskrifter för denna folkbildningsverksamhet, för såvitt kommunen vill anslå medel åt det. Ty dels kan en sådan verksamhet med mycket bättre effekt än i den form, herr Carlström föreslår, koncentreras till en kortare tid på året och särskilt vad landsbygden beträffar under den tid av året, då jordbruksarbetet ligger nere och då det är tillfälle till mer sammanhängande ledighet för befolkningen. Riksdagens villkor medgiva redan nu — i motsats till vad som var fallet före 1912 — att föreläsningsverksamheten icke behöver sträcka sig ut över större delen av året, utan den kan koncentreras. Och vi, som arbetat på detta område såväl i stad som på land — själv har jag en 20-årig erfarenhet — ha funnit, att det är det psykologiskt riktiga att under en kortare kurs t. ex. vid jultiden eller andra större helger koncentrera en sådan verksamhet. Då blir ungdomen och folk i allmänhet mera intresserade, än om det förlöper en vecka mellan varje föreläsning. Det är den koncentration, som behövs, och den kan åstadkommas redan med nu gällande föreskrifter, sådana riksdagen fastställt dem.

Det är vidare att komma ihåg i anledning av herr Carlströms motion — vilket också Folkbildningsförbundet i sitt utlåtande fäst uppmärksamheten på — att herr Carlström förbisett så mycket av detta, som redan finnes, och föreslagit en mängd nya saker i stället för att bygga på och ut det vi redan ha. Det är bland annat detta, att redan nu medgiver riksdagen en tredjedel av det sammanlagda stats- och ortsbidraget, det må användas till praktiska kurser eller

Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)

till föreläsningar. Och det behöver icke vara, som vi kalla det, katedrala föreläsningar, som anordnas för hela beloppet. Med nu gällande villkor är således frågan om att komma fram till vad herr Carlström vill endast en utbyggnad av vad som redan finnes.

Med avseende på lämpligheten av tvång att infinna sig vid föreläsningarna är jag fullt enig med utskottet. Detta folkbildningsarbete måste vara fritt och frivilligt, och varje tvång där misstänker jag starkt skulle bli en bidragande orsak till ungdomens flykt från landsbygden. Ty skola vi komma åt dessa unga, så måste vi göra folkbildningsverksamheten sådan, att de dragas dit av sympati för den och att de gå dit av egen vilja. Men med tvång kommer man här ingen väg, ty då skulle det snart bli förhatligt för dem. Få vi återigen sådana föreläsare, som herr Carlström talar om, föreläsare i Rösiös anda, då behöva vi intet tvång. Då kommer ungdom av fri vilja. Men tänka vi oss, att vi få s. k. torra föreläsare, tråkiga föreläsare, och skulle vi så tvinga ungdomen att gå dit, så skulle det icke bidra till att öka folkbildningen på landsbygden.

Vad den andra grenen av verksamheten beträffar, folk- och skolbiblioteken, så är riksdagens anslag ordnat på det sättet, att det automatiskt växer, och varje kommun i riket har, under förutsättning att den lämnar lika mycket medel, rättighet nu att få statsanslag till folk- och skolbibliotek. Om man ser på de siffror, som föreligga, så inhämtar man, att det finnes nu i riket 1,450 folk- och skolbibliotek. Men riksdagen har medgivit, att det får finnas 5,000 eller bortsett från städerna 4,800. Således har bara en tredjedel av tillfällena begagnats för erhållande av dessa statsbidrag. Och om man tänker på de mindre bärkraftiga kommunerna, så behövs det bara ett kommunalt anslag av 15 kronor till skolbibliotek och 40 kronor till folkbibliotek, vilka belopp äro satta som minimum för att erhålla motsvarande belopp i statsbidrag.

När vi nu se, vilket ringa intresse det finnes i landet för att skaffa föreläsningar och bibliotek på många håll, så få vi komma ihåg, att det hjälper icke därvidlag, vad som göres från centrum, utan liksom vid allt frivilligt arbete hänger det på intresset inom den ort, där arbetet skall bedrivas, såsom också framhållits i det utlåtande, som är avgivet till utskottet av Arbetarnes bildningsförbund. Det är en sak, som måste komma inifrån, och det är detta som jag särskilt vill framhålla, när jag i dag yttrar mig inför andra kammaren om folkbildningsarbetet. När man bedömer detta arbete, som man måste se som en gren av kulturarbetet i sin helhet särskilt i vår tid, då så ofantligt mycket behöver och måste göras för att få de lediga stunderna använda till sådant, som förädlar och höjer människorna, så skall man komma ihåg, att detta går aldrig att utifrån pressa på människorna, utan man måst väcka detta intresse, där det icke finnes, och göra allt för att underhålla det, där det finnes. Men jag har livlig erfarenhet av att trots en omfattande annonsering i tidningsorgan sådana som Svensk Lärartidning och Folk-skolans Vän m. fl. och en hel del andra sådana organ som komma

ut bland hela folkskollärarkåren, så är det underbart att se, huru ofantligt litet de på landsbygden använda sig av dessa anbud om de billigaste folkbildningsmedlen, vandringsbiblioteken o. d. De bry sig icke om dem. Jag har under min 20-åriga erfarenhet sett det så ofantligt många gånger, att om icke intresset finnes och om det icke kan väckas, så att det kommer inifrån, så tjänar det ingenting till att erbjuda det utifrån.

Huru är det med våra föreläsningar på landsbygden med avseende på besöksfrekvensen? Man måste säga, att på många håll äro de ganska litet besökta. Och hur går det till? Jag skall också begagna tillfället att från denna offentliga tribun säga några ord härom.

Det går till på det sättet, att någon föreläsninganstalt på landet — och även i städerna är det precis detsamma — väljer en styrelse, såsom är föreskrivet. Den lyfter sina statsbidrag, anskaffar föreläsare och annonserar föreläsningarna. Sedan denna styrelse sålunda uppgjort programmet och skickat ut annonserna, så gör den ingenting mer. Denna styrelse synes på så ofantligt många ställen vara absolut ointresserad av, huruvida något folk kommer till föreläsningarna och huruvida de offentliga medlen där komma till nytta eller icke.

Det är ju givet, att här måste på varje plats inom orterna komma fram en agitation, som gör att människorna intressera sig för dessa bildningstillfällen. Nu äro styrelserna mycket ofta alltför olämpligt sammansatta. De äro icke sammansatta av de folkgrupper, som framför allt vilja besöka föreläsninganstalterna. Där finnes en ofantlig misstro till dessa föreläsninganstalter. Och nu kommer jag till frågan om misstron i folkbildningsarbetet.

Förhållandet är nämligen det — och jag har den rikaste erfarenhet om den saken både från Stockholm och från landsorten — att vi människor äro nu en gång sådana, att när vi skola höra någonting eller skola taga emot någonting utifrån, så äro vi så genomsyrade i vår tid av partisynpunkter, att vi fråga alltid först: varifrån kommer detta? När nu en föreläsninganstalt i stad eller på land är kommunalt och statsunderstödd, så går ingen dit, därför att var och en vill ha föredragen inom sin organisation, inom sitt parti. Socialdemokraterna på platsen vilja ha föredragen inom sin krets, nykterhetsfolket inom sin krets o. s. v. Men att gå och höra samma föreläsare och samma föredrag på en för hela kommunen gemensam föreläsninganstalt, det roar dem icke. Så långt ha vi kommit i partipolitisk förblindelse och partipolitisk smakfördärvning i vårt land. Och det gäller alla partier.

Jag måste erkänna å andra sidan, att folkbildningsarbetet såväl beträffande bokurval som val av föreläsare och föreläsningämnen verkligen stått utanför partistriderna. Må vara, att det skett tillfälliga missgrepp, men i stort sett kan ingen anmärkning göras mot detta. Även ganska brännande spörsmål ha behandlats i dessa föreläsninganstalter, utan att framställningen fått partipolitisk färg. Där har det således lyckats organen för själva denna

*Ang. biograf-
väsendet m. m.* föreläsningsverksamhet och biblioteksverksamhet att hålla partisin-
net borta.

(Forts.)

Men hurudana äro människorna, åhörarna och läsarna, som skulle taga emot föredragen och böckerna? Jo, oftast är det så, att alla vilja höra föredragen inom sitt eget parti, inom sin egen organisation, inom sin egen grupp och veta, att de äro anordnade av deras förtroendemän. Vad som här behövs göras för att få fram folkbildningsarbetet på landsbygden är, att de, som äro intresserade, såsom t. ex. herr Carlström, sätta sig i förbindelse med de ungdomsorganisationer av olika slag, som finnas inom arbetarvärlden, nykterhetsföreningarnas studiecirklar, loger o. s. v. och framför allt de unga där och vädja till dem och säga: Ni skall taga hand om detta!

Jag har rest ofantligt mycket här i Sverige och föreläst på en mängd platser även på landsbygden, och jag vet, huru det är ordnat på landsbygden, hur litet samarbete det är mellan olika organisationer på samma plats. Jag skall bara nämna ett exempel. På en plats hade föreläsningföreningens styrelse i god tid ordnat med en föreläsning till en viss tid på en bestämd dag. I styrelsen sitta tre metallarbetare. Men det hindrar icke, att järn- och metallarbetarföreningen på platsen utsätter sitt årsmöte till alldeles samma tid. Och följden blir naturligtvis, att föreläsningen blir så gott som utan åhörare. Och när herr Carlström talar om att föreläsningarna icke räcka till överallt på landet, utan att det framför allt blir stationssamhällena, som bli tillgodosedda, så undrar jag icke på det. I en kommun, som jag besökte, fick jag föreläsa på flera ställen för att tillgodose önskningarna inom kommunens olika delar. Ja, i stationssamhället voro alla samlade till föreläsningen, men i periferierna av kommunen var det blott 6, 7 eller 8 personer närvarande.

Det är givet, att icke staten kan göra någonting för detta. Organisationen i centrum kan icke göra någonting här. Utan det är fråga om att få fram intresset inom orterna. Det är ortsintresset man måste ha fram. Man måste ha fram det på det sätt, att när man börjar en sådan verksamhet, man låter folket gå tillsammans under högtidliga former, anordnar sång och musik o. s. v., så att man till själva föredraget gör en anslående ram, som lockar folk dit, och så att folk får veta vad det är fråga om. Ty i oändligt många fall vet folk icke vad det är fråga om. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att på många orter gäller det, att befolkningen sällan hört andra än religiösa föredrag, antingen stats- eller frikyrkliga. De ha icke varit vana vid profana föredrag. Nu ha de blivit det. I samma mån som det politiska livet ryckt till sig intresset, ha människorna blivit vana vid profana föredrag. Men jag har för 17 år sedan varit uppe i en trakt i Värmland och hållit föredrag, där jag såg och begrep, att de närvarande aldrig hört ett profant föredrag någonsin förut. Jag märkte det på följande sätt. Jag föreläste i ett kapell över ett fysiologiskt ämne; jag tror det var: födoämnen eller näringsmedel eller något dylikt. När jag då under

föreläsningen skrev siffror o. d. på en svart tavla, så observerade jag, att de flesta, som kommo in i kapellet, bad en tyst bön såsom vid en gudstjänst. Ja gjorde mig sedan underrättad om att de aldrig hört något profant föredrag. Och de trodde, oavsett ämnet för föredraget, att även detta var religiöst. Genom det politiska livets intensifiering ha människorna emellertid blivit mera vana vid att åhöra profana föredrag. Men för 20 år sedan voro de det icke.

Det är just fråga om att få fram detta intresse på de olika platserna. Och det får icke vara något tvång genom myndigheter. Då är jag övertygad om, att folkbildningsarbetet går omkull. Utan även de unga skola känna, att de välja fritt, när de gå och höra på ett föredrag.

1907 års statsrevisorer gjorde anmärkning emot föreläsning rörelsen. Då hade vi en lång debatt här i kammaren en kväll, och jag tror knappast frågan efter detta varit egentligen före i kammaren. Jag anser mig därför ha haft rätt att i dag för en stund begära att få taga kammarens tid i anspråk. Statsrevisorena hade då anmärkt på att föreläsningarna föga berörde vårt eget land och framför allt dess utvecklingsmöjligheter, under det att de i stället sysslade ofantligt mycket med fjärran belägna länder och fjärran levande folk o. s. v. Jag fäste då uppmärksamheten på de synpunkter, som hade i allmänhet lett oss, som hade med det centrala arbetet i folkbildningssträvandena att göra, och jag vill i dag också fästa uppmärksamheten på denna sak, som man ofta icke tänker på, att föreläsningens verksamhet och hela detta folkbildningsarbete får icke betraktas som uteslutande havande till uppgift att meddela kunskap. Utan det har en lika viktig uppgift bredvid, nämligen att väcka intresse, väcka håg för självstudier och på samma gång skänka en kulturell förströelse. Och vägen går dit upp, från föreläsningarna till böckerna. Det talade ordet skall föra in ungdomen till studierna. I framtiden, när hela biografväsendet, i mån som tekniken utvecklas, blir mer och mer tillgängligt, kunna vi dessutom räkna med att få biografen att åtfölja föreläsningen. Det går icke för närvarande. Biografväsendet måste på grund av en hel del tekniska förhållanden o. d. vara ordnat så, att biografen är något för sig. Det är för dyrbart att för en eller annan föreläsning kombinera den med biografföreställning. Men säkert är, att om 5 eller 10 år är biograftekniken så utvecklad, att de skioptikonbilder, som nu användas, kunna ersättas med en liten flyttbar biografapparat med tillhörande filmer, så att biografen kan på det närmaste sammanknytas med dessa föreläsningar.

När det nu gäller att draga ungdomen till sådant, som jag med ett gemensamt ord vill kalla kulturella förströelser och bildningstillfällen i allmänhet, och vi klaga i vår tid över ungdomen och dess dåliga smak, så vill jag fästa uppmärksamheten på, att ungdomen är sådan som tiden är. Och hurudan är vår tid? När vi tänka på oss själva, känna icke då de flesta människor i vår tid under sitt arbete och även på lediga stunder jäktet vina, jäktet piska? Det är hastighet i allting. Industrialismen och de tekniska uppfinnin-

Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)

Ang. biograf-
öföendet m. m.
(Forts.)

garnas fulländning ha drivit oss dit. Vi ha icke tid till någonting, och ändå vinna vi tid genom de tekniska uppfinningarna. Och när våra lediga stunder komma, så orka vi ingenting. Vi ha ingen kraft kvar för den själavård, som jag talat om i annat sammanhang. Så är det också med ungdomen. Den känner, trots att den sitter i skolsalen eller i en högre undervisningsanstalt, tidens jäkt vana över sig. Och vad blir följden? Människorna känna på lediga stunder icke något bildningsbehov och knappast något behov av kulturell förströelse. Det blir två behov, som göra sig gällande — icke att söka vederkvickelse eller rekreation — utan att söka bedövning eller sensation. Sådan har vår tid gjort människan. Och sådan är också ungdomen. Den känner det också. Vi skola icke alltför mycket klaga och gråta över ungdomen, som man så mycket gör, utan vi skola åtminstone först göra oss den frågan: vad är anledningen till att ungdomen är sådan i vår tid? Det är just fråga om, som jag nämnt förut, att hos de unga själva få fram intresset för folkbildning och en mera förädlad nöjeskultur.

Och nu kommer jag till det sista. Det är framför allt ungdomen i vårt land, som gjort att vi härvidlag kommit så pass långt som vi kommit. Jag, som följt dem i många år, måste säga, att både nykterhetsorganisationernas ungdomsrörelser och icke minst det tämligen nya Arbetarnas Bildningsförbund ha såväl i Stockholm som på landsbygden framför allt genom sina studiecirklar gjort ofantligt mycket för att väcka de ungas intresse. Och dessa unga män och kvinnor, som gå på verkstäderna och utanför dem och söka få de andra med sig, ha verkligen presterat ett kulturarbete, som är värt den största aktning och vår djupaste sympati. Men var och en som följt detta arbete måste också veta, att marken är ofantligt hårdarbetad. Och den är det visst icke blott bland arbetarungdomen och bondeungdomen utan även bland den ungdom, som tillhör de i ekonomiskt avseende högre ställda klasserna. Det är ett svårt arbete, detta att få fram och bereda jorden för utsäde. Utsädet finnes, och det finnes en del arbetare även bland dessa unga, som vilja hjälpa till. Men marken är ofantligt hårdarbetad. Det är ofantligt svårt att få fram ett sådant intresse, att genom folknöjeslivet få fram folkbildningsintresset. Det är den vägen jag tror vi skola gå, där då folknöjeslivet förbättras, förädlas och höjes. Det går naturligtvis icke på det sättet, att man går några vägar, där ungdomen icke vill följa med, utan man måste taga hänsyn till ungdomens behov och skapa sådana former, att det kan bli en väg till någonting högre, att de genom nöjet och leken så att säga gå fram till allvaret, och detta i sin tur får fånga ungdomen.

Ja, herr talman, jag är för min del enig med utskottet. Och sedan herr Sommelius föreslagit, att den där raden om ett statsorgan bör utgå, så får jag för min del säga, att den kan gärna stå kvar, därför att det står endast, att något sådant skall tagas under övervägande, och en blivande ntredning, om den nu beslutas av riksdagen, tvingas att taga det under övervägande och taga hänsyn till en sådan möjlighet, även om det icke står i klämman. Men med

avseende på den punkten vill jag ännu en gång upprepa, att vi måste vara överens om, att folkbildningsarbetets utveckling i vårt land och framför allt dess fördjupning är mycket mindre beroende på statsorgan och över huvud taget centrala anordningar. utan det hänger först och främst på det intresse, som skall spira upp i orterna i de små studiecirkelarna, nykterhetslogerna, arbetareföreningarna och även i de religiösa samfundens ungdomsrörelser och olika sammanslutningar. Och där skall det allmänna och statliga vara berett att, när så påfordras, lämna bidrag till upplysande föreläsningar och vad som behövs av böcker o. d. samt även hjälpa till med organiserandet. Det är enligt min uppfattning den väg vi böra beträda.

Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)

Nu kunna kanske många av herrarna tycka, att mitt anförande varit fullkomligt onödigt, eftersom jag instämt med utskottet och egentligen icke på någon punkt vänt mig mot utskottet. Men jag har ansett, att denna fråga särskilt efter de sista årens världshändelser är så ofantligt viktig, att det icke är nog vad vi göra för skolväsendet o. s. v., utan att detta fria och frivilliga folkbildningsarbete har en alldeles särskild och viktig uppgift. Och det gäller icke blott folkbildningsarbetet i inskränkt mening utan även folknöjeslivet, att det mer än tillförne har en betydelse, som måste uppskattas. Det är ingenting, som får förbises.

Det är på grund av denna min uppfattning efter många års erfarenhet, som jag nu tagit mig friheten att besvara kammaren med att åhöra detta anförande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr M å n s s o n i Hagaström: Jag skall endast be att få till protokollet antecknade ett par små idéer, som jag man och man emellan i några ord förordat och som jag nu skulle vilja föra fram här rörande folkbildningsarbetet.

Det är nog så, som den föregående talaren sade, att partisplittningen på landsbygden i hög grad försvårar möjligheterna att få all ungdom samlad. Där den socialdemokratiska ungdomen finnes, dit går icke den religiösa ungdomen, och där den religiösa ungdomen finnes, dit går icke den socialdemokratiska ungdomen. Jag har under många år, när jag rest omkring och hållit föredrag, sagt till människorna: vad är det för ett fruktansvärt slöseri? Här står ett missionshus; här står en blåbandslokal eller i varje fall en templarlokal och en godtemplarlokal, kanske ett folkets hus, en baptistlokal, en metodistlokal o. s. v.. Varför kunde icke i varje fall de profana rörelserna, har jag sagt, slå sig ihop och bygga ett ofantligt stort kommunens hus eller folkets hus, där man hade noggrant uppgjort, vilken tid man skulle ha sammanträden och möten och vilken tid man skulle arrendera ut lokalerna, där man kunde ha ett elegant kafé med stora rum och med tidskrifter och tidningar tillgängliga? Vilken

Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)

oerhörd massa timmer har det icke gått åt till att bygga alla dessa lokaler, som nu kunna finnas i en by? Vilket arbete och vilka uppoffringar har det icke kostat dessa fattiga familjer, som i allmänhet föra dessa rörelser fram? Vilka omkostnader äro icke förenade med att hålla rent i dessa lokaler, vilket skall skötas av en vaktmästare eller en kvinna? Och vad är det för nytta med detta? Det vilar en tråkig urproletär prägel över alla dessa lokaler. Det är sällan fönstren äro tvättade, så att man kan se ut genom dem, och ofta äro de trasiga. Det är trångt och kvalmigt, aldrig luftigt. Det vilar något av okultur och obehag över allt det här. Och jag säger ganska ofta: kan ni icke samlas i denna by och komma överens om att riva hela smörjan och av timret bygga upp ett gemensamt kommunens eller folkets hus?

Jag menar, att en sådan där verksamhet kunna vi bedriva litet var, när vi resa ut, icke bara i det avseendet, som jag nu nämnt, att söka hindra byggandet av alla möjliga partikrypin här och var utan även att föra samman folk och lära dem att samlas på varandras möten.

Det är intet tvivel om att när vi nu klaga över att materialismen har förstört så mycken andlig kraft hos vår ungdom, så får man lägga skulden på bägge hållen. När arbetarrörelsen bröt i genom, funno prästerna och de frikyrkliga det mest oportunt på sina håll att bryta staven över denna arbetarrörelse och gå rent emot den. Denna arbetarrörelse svarade i regel med en annan ytterlighet. I dess led växte upp unga hädarpredikanter, som foro omkring på landet och pratade den mest osmakliga antireligiösa smörja. Så växte det upp en schism och en fiendskap mellan skilda grupper inom samma kommun.

Vi ha ofta på senare tid i arbetarrörelsen talat om ungdomens oförmåga i andligt avseende. Det har då särskilt bland de yngre icke fattats röster som säga: vad som behövs är män med religiös färgning bland arbetarrörelsens ledare; denna torra materialism räcker icke; det måste vara något mera. Å andra sidan är det utan tvivel nödigt, att man på de kyrkliga och frikyrkliga hållen något mindre låser sig in gentemot de folkliga rörelserna, än man gjort under de sista 20 åren.

Nu ha vi ju genomgått en period, som har varit andligen förfläckande i hög grad. Allting har varit, som den förre talaren sade, brådska och ävlan. Om vi se på den studerande ungdomen, så hörjar också den klaga över bristen på ideal. Förr i världen for man till universitetet för att studera, och man fick då i regel något mer än bara sin fackkunskap. Nu far man dit för att så hastigt som möjligt plocka ihop en examen och så fort som möjligt komma ut. Och man har mycket liten aning om saker och ting, som ligga utanför dessa ämnens gränser. Man har icke sträckt armarna mot idealen, som i all sin ofullkomlighet och enfald gamla tiders studentgenerationer gjorde. Utan i stället strävar man efter inkomster, en så bra betald plats som möjligt och att komma så fort fram som möjligt o. s. v.

Jämsides med denna materialisering ha vi haft militariseringen. Jag håller för närvarande på att läsa en bok av en tysk författare. Han skildrar där värnpliktstiden, och han samlar intrycken från den samma i de orden, att det hela gick ut på att få in i ens huvud, att man var en lus. Detta sönderknådande, detta nedtrampande av individen, av självständigheten och av eget värde har gått som en ångvält över vår ungdom i hela Europa, och det är icke så litet där vi ha att söka bristen på lust till självverksamhet.

Så kommer därtill, att vi ha en ofantligt svag tidningspress. Jag har här ett par gånger fört fram den idén, och jag gör det fortfarande, att det blir nödvändigt att av Posttidningen skapa en verklig, stor upplysningstidning, som är framför allt konsekvent skött. De tidningar, vi nu ha, hava framförallt i utrikespolitiskt avseende icke gjort någonting för att skaffa folk verklig upplysning. Du läser bland telegrammen t. ex. att Cavalli har avgått som ministerskiftet är och vem som kommer i stället, det får du aldrig reda på. Hur skulle det vara, om vi sade till våra legationsherrar ute i världen, att de varje månad skulle komma in till tidningen med ett brev, innehållande vad av vikt som hänt i det land, dit de äro sända, i politiskt, ekonomiskt och andra avseenden. De ha sannnerligen icke mer att sköta, än att de skulle orka med det. Och göra de det icke, så får man kalla hem dem och skicka ut andra, som kunna göra det.

Det är ett par saker, som jag skall nämna, och som egentligen givit mig anledning att begära ordet.

Jag tror, att den nuvarande föreläsningverksamheten blir oproportionerligt dyrbar i förhållande till den nytta den gör. Och jag tror den skulle bli verksammare, om man gjorde så, att föreläsningarna skreves icke som nu på vars och ens eget initiativ här och var i riksdagens bibliotek, i kungl. biblioteket o. s. v., utan skreves på en central anstalt av professorer och andra, som finge i uppdrag att utarbeta föreläsningar, som sedan trycktes med rätt stor stil och sändes ut till prästerna och prästerna tillhölles att i sina församlingar hålla dessa föreläsningar, måhända i framtiden belysta av biografbilder. Jag anser det icke vara något för prästämbetet nedsättande att hålla föreläsningar i profana ting, och icke heller att dessa föreläsningar åtföljas av biografbilder. Förr kunna vi icke tänka oss att få denna verksamhet något så när billig.

En annan sak, som jag också länge talat med enskilda personer om är, att liksom hela vårt andliga liv i allmänhet ligger för fåfot, så ligger också den högst viktiga skådespelarkonsten i vårt land nere. Och något måste göras från statens sida för att hjälpa upp den. På landsbygden har man nu fått en hel del stora lokaler, där det visar sig, att man med framgång kan spela teater. Och teater är dock — det må kan erkänna — om goda stycken spelas och spelas väl, av en helt annan uppfostrande betydelse än biografen. Det är ju givet, att för att det skulle kunna ske, måste de nuvarande förhållandena ändras, när okontrollerade sällskap fara land och rike omkring och spela vad som helst och hur som helst. Jag har tänkt mig och även

Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)

Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)

sagt det, att vi måste ordna det så, att vi här i Stockholm få en central skådespelarskola med ytterst stränga krav på sina därifrån utgångna elever. Av dessa elever bildas sedan dels för teatern här i Stockholm men företrädsvis för landsbygden, för ett län eller för två och två län, särskilda av landstingen understödda teatersällskap, som se till, att de erhålla de bästa lokaler, som finnas på de skilda platserna, emot att det är förstklassig skådespelarkonst, som visas och goda uppfostrande stycken, som uppföras.

Jag har velat ha in dessa synpunkter i protokollet, när man nu förmodligen kommer att besluta någon utredning av hithörande frågor.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att uttala önskvärdenheten av att, i händelse den utredning kommer till stånd, som utskottet uttalar sig för, de synpunkter, som framhållits av herr Bengtsson i Norup, också må bliva vederbörligen beaktade. Herr Bengtsson har särskilt framhållit som en möjlighet, att man skulle skrida till kommunal koncessionering av biograferna. Det har man ju också försökt sig på i Norge, men där har man också gatt ett steg längre. Man har där för ett par år sedan börjat kommunalisera biograferna. Denna sak stötte i början på stora hinder, och man var i allmänhet icke benägen att gå till en sådan åtgärd, som ju mötte vissa betänkligheter. Men allt eftersom man prövat på den tanken i verkligheten, ha de forna motståndarna övergått till att bli anhängare av tanken. Och nu är man ganska allmänt ense om att det var en lycklig tanke att låta kommunerna få makten över biografväsendet. För närvarande är det så, att alla Norges större och medelstora städer ha infört kommunala biografier, och det har visat sig, att man där har ett gott medel att höja biografernas ståndpunkt och motarbeta dåliga filmer. Det värsta hindret mot ifrågakvarande anordning har naturligtvis kommit från filmtillverkarnas sida, men man har börjat tänka på att övervinna detta hinder genom sammanslutning mellan kommunerna.

Vad som är särskilt viktigt i detta avseende är en omständighet, som ligger något vid sidan om det syfte, som föranlett herr Bengtsson i Norup att framlägga sin motion, och också något vid sidan om det som här nu diskuteras. Det är emellertid en omständighet, som jag anser mig böra med några ord beröra.

Kommunaliseringen av biografväsendet har visat sig vara en synnerligen rikt givande inkomstkälla för de norska kommunerna. Och det har ju också sin betydelse. Jag är tyvärr icke i tillfälle att meddela siffror från många av städerna, men ett par siffror har jag tillgängliga. Deras statistik visar, att i Kristiansand gav den kommunala biografverksamheten första halvåret ett brutto av 80,000 kronor och ett netto av 35,000 kronor, d. v. s. en årsinkomst av 70,000 kronor. I Drammen gav biografverksamheten under första halvåret ett netto av 78,500 kronor, en årsinkomst således av 157,000 kronor. Och efter vad jag hört uppgivas, skulle Trond-

hjem på sina biografier under första året ha haft en inkomst av 300,000 kronor. I dessa tider, då våra kommuner äro ganska tryckta av sina dåliga affärer, då lånemöjligheterna äro mycket begränsade och höjda kommunalskatter höra till ordningen för dagen. är det ju ganska naturligt, att man ser sig om efter nya kommunala inkomstkällor. Vi ha visserligen för någon tid sedan infört möjlighet för kommunerna att införa nöjesskatt, som skulle giva dem ett tillskott till deras inkomster. Men vad den kan giva är småsaker mot vad en fullständig kommunalisering av biografväsendet skulle giva. Och denna utväg att förbättra kommunernas finanser är så mycket mera att tänka på, som de tekniska svårigheter, som äro förenade med detta, icke äro så synnerligen stora och utgifterna icke heller öoverkomliga.

Jag har med dessa få ord endast velat uttala det önskemålet, att för den händelse utskottets hemställan blir bifallen och den begärda utredningen kommer till stånd, den måtte bli så omfattande och så förutsättningslös som möjligt och att under den även måtte kunna inbegripas förslaget om fullständig kommunalisering av biografväsendet.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Endast ett par ord till herr Sommelius.

I mångt och mycket kan jag instämma i hans yttrande. Men jag tror, att han anlade en något för grund syn på detta spörsmål. Det är, som jag nyss sade, varken den ekonomiska synpunkten eller nöjessynpunkten, som är det för mig öovervägande, utan här gäller det framför allt folkuppfostrans synpunkt. Det gäller, att ungdomen bjudes sådant, som kan gagna och lyfta denna vår ungdom på olika områden. I detta fall skall jag livligt instämma i en artikel, som jag läste en av de sista dagarna i Aftontidningen, som egentligen gäller studenterna, men som kan tillämpas lika mycket på ungdomen i stort. Aftontidningen säger: »Tiden själv har de studenter den förtjänar. Tidsandan bär största skulden. Man kan icke begära av en 18- eller 20-åring, att han skall ha tillräcklig motståndskraft mot en miljö som dagligen tränger sig på honom. Utgången från ett hem, där det vid middagsbordet mest talas om motböcker, börsnoteringar och lyckade affärstrick, uppvuxen i en bekantskapskrets, där man inte känner andra förströelser än Rolf och vräkiga champagnesupéer och arbetande med studier som från början äro lagda på specialismens grund, omvärvd alltså av en värld av geschäft, spekulation, materialiserade nöjen och synpunkter och därtill ensidigt inriktad, kan knappast den bäste presterare ett andligt motstånd som förslår. Hemmen, tiden, den allmänna kulturen bilda bakgrund till den moderna studenten.»

Ja, detta kan sägas om ungdomen i stort, och jag skall också be att i detta avseende få instämma i vad professor Kjellberg yttrade i sitt här nyss hållna anförande.

Till sist ber jag att få uttrycka min livliga sympati för de tankar, som här uttalats både av herr Kjellberg och av herr Fabian

Ang. biograf-
väsendet m. III.
(Forts.)

Månsson, nämligen att den tekniska uppfinningen på biografens område skall gå i sådan riktning, att våra föreläsningar också kunna åtföljas av förklarande bilder på filmen.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Carlström: Jag har endast begärt ordet för att replikera ett par talare, som yttrat sig här.

Herr Bengtsson i Norup sade i sitt första anförande, att jag gjort angrepp på folkhögskolorna, och han ansåg, att det i alla fall var de, som mest verkat för ungdomens utbildning. Jag vill gärna ge herr Bengtsson rätt i att folkhögskolan har fyllt en viss uppgift, i den mån denna verksamhet kommit ungdomen till godo. Jag sade emellertid i mitt första anförande, att det var endast *ett fåtal*, som kunde komma i åtnjutande av denna undervisning.

Herr Bengtsson sade vidare, att lika viktigt som det var, att ungdomen fick en fysiskt stark kropp, lika viktigt var det, att den blev sedligt och andligt stark, och han tillade, att samhället skulle kontrollera och reglera förhållandena på detta område. Men, det är ju blott detta jag vill!

Sedan vill jag vända mig mot herr Sköld. Han talade om för mig, att Ingemarssönerna skrivits av Selma Lagerlöf, vilket jag visste. Men jag menade i detta fall, att Selma Lagerlöfs bok icke ger samma intryck som filmen. När man läser boken, tycker man icke, att det är så överkligt, vad hon säger, som man tycker, när man får se det på filmen.

Herr Sköld sade vidare, att utskottet egentligen icke sagt något emot mina utgångspunkter, och det är jag honom tacksam för. Men han sade, att man reagerade mot att jag tagit upp hela den stora frågan om landsbygdens avfolkning. Jag har emellertid i min motion endast sagt, att vad jag föreslår skulle medverka till att återhålla landsbygdens avfolkning, och det håller jag på och tror på, helst som jag vet, att det är flera, som hava den uppfattningen. Om man studerar en motion, som väckts av herr Lindman med ett 30-tal medmotionärer detta år, så skall man finna, att det där heter på ett ställe i fråga om vantrevnaden på landsbygden: »Vad då denna sistnämnda angår, så har den dels en social och dels en ekonomisk bakgrund. För att motarbeta vantrevnaden ur social synpunkt kräves det omfattande åtgärder för ökad upplysning åt och social lyftning av landsbygdens arbetare såväl som annan dess ungdom.» Och det tillägges: »Detta är enda vägen att ur det allmänna medvetandet utplåna den känsla av någon sorts lantarbetarens mindervärdighet gentemot stadsarbetaren, vilken onekligen finnes rätt allmänt utbredd och vilken i mycket hög grad måste antagas inverka ofördelaktigt på lantarbetarnas syn på sig själva och på betydelsen av deras gärning.» Vad som här sägs angående lantarbetarna, kan sägas om lantbefolkningen i allmänhet.

Vidare påstods det, att jag i min motion skulle hava sagt, att jag ville ha en föreläsningsvecka inom varje skolområde. Jag har icke i min motion sagt, att det nödvändigtvis skulle vara en sam-

manhängande föreläsningsvecka, utan jag tänkte mig fast mera, att det skulle bli en föreläsningdag i veckan under några veckor viss tid på året, för att man därmed skulle hålla intresset uppe och föra ungdomen tillsammans.

Herr Sköld talade också om den andens eld, som jag i min motion berört, och sade, att det går icke att skapa någon Rösio eller Nils Larsson. Jag har icke begärt det, men jag sade, att det gällde att söka upptäcka dem och släppa ut dem i bygderna. Det kan hända, att det finns ämnen till någon Rösio eller Nils Larsson som aldrig bliva upptäckta och aldrig komma ut, och det är en förlust.

Så gick herr Sköld in på den ekonomiska frågan, och det var ju det bästa, som han kunde göra för att skrämma kammarens ledamöter från att gå med på mitt yrkande, ty man är i vår tid så rädd för att släppa till pengar, när det gäller vissa saker. Man säger, att det blir dyrt, men jag frågar: har Sveriges folk råd att låta bli detta? Jag tror, att vi icke ha det, utan även om det kostar rätt mycket pengar, måste vi försöka att få till stånd något i den vägen.

Det är märkvärdigt att finna, hurusom såväl i utskottets utlåtande som i herrar Skölds och Kjellbergs anförande den uppfattningen framskyntade, att här måste något göras för att i så stor utsträckning som möjligt nå landets ungdom. Men när det gäller att föra den samman genom någon bestämmelse, då vill man icke gå med, utan då skall det ske frivilligt. Men om det icke går på frivillighetens väg, vad skall man då göra? Herr Kjellberg har också erkänt, att föreläsningarna i många fall äro rätt dåligt besökta. Vad vilja herrarna då göra för att få dem bättre besökta? Vore det icke bättre och trevligare, om herr Kjellberg, när han kommer ut och håller föreläsningar, visste, att ungdomen var samlad.

För övrigt vill jag säga, om ifråga om biblioteksverksamheten har jag ansett, att man genom dessa föreläsningar kunde hålla intresset uppe hos ungdomen. Ungdomen kunde då få låna böcker på biblioteket och komma i tillfälle att intressera sig mera för läsning.

Herr Sköld talade också om att det måste vara mörkt i Småland. Hur det är i Småland, känner både herr Sköld och jag till. Kanske är det icke värre där än i Skåne. Det finns nog ungdom i Småland, som längtar efter upplysning, men saknar tillfälle att få sådan, därför att det finns för litet initiativtagande i bygderna, och så är nog förhållandet i övriga delar av landet.

Herr Sommelius talade i sitt anförande om mycket mellan himmel och jord. Bland annat sade han, att jag kommit med en anklagelse. Jag vet icke, vari den skulle bestå. Jag har sagt, att de nuvarande skolorna icke räcka till för att ge landsbygdens ungdom den fostran, som den behöver, och det står jag för, även om man säger, att det är en anklagelse.

Sedan sade herr Sommelius, att när man talar om biograferna och om att man skall försöka inskränka deras verksamhet och taga bort det dåliga däri, så borde man taga bort det dåliga ur böcker och tidningar först. Ja, gör det herr Sommelius! Det är jag med på. En sak gör dock ett betydligt starkare intryck, när den framställes på

*Ang. biograf-
väsendet m. m.* en biograf, än när man läser om den. När det gäller böcker, då talar man om »konstnärlighet», och vad en konstnär får säga, när han skriver en bok, är i många fall något som knappast folk kunna läsa, åtminstone om de ha några sedliga känslor.

(Forts.)

Herr Kjellberg var ju också enig med utskottet i att det hade gått den rätta vägen och att det icke fanns någon möjlighet för oss här i landet att tvinga ungdomen att på gå föreläsningar. Det vore olyckligt och skulle driva ungdomen från landsbygden. Men strax därefter säger han, att vi måste se till, att denna verksamhet kommer ut till varje kommun. Hur skall detta ske? Om det icke är någon i kommunen, som tager initiativet, så kommer den väl aldrig ut dit. Jag sade i mitt första anförande, att det är mycket svårt, och det har herr Kjellberg också påpekat, att få till stånd ett samarbete mellan olika korporationer. Om jag går till goodtemplarna i Säfsjö och säger till dem, att de skola komma och föreläsa för ungdomen i min hemsocken, så är det ej säkert, att de gå med på det. Skall man få ut upplysning i bygderna, så får man nog skicka ut föreläsare obligatoriskt, och jag tror icke, att det ligger så kolossal risk i att man söker ålägga ungdomen att besöka föreläsningarna. Jag tror, att det till en början behövs. Man är så rädd för att öva påtryckning på människor i vår tid, men det behövs verkligen litet disciplin i vår tid, och för min del skulle jag vilja säga, att det skadar icke heller, att också vi här i kammaren, som äro stora barn i många fall, hade litet mera disciplin, än vi ha.

Nu sade herr Kjellberg slutligen, att det är så bråttom i vår tid och att folket är alldeles utarbetat och icke får tid med att odla sina andliga egenskaper. Jag vill säga, att så bråttom tror jag knappast, att det är. Jag har varit självständig bonde i sjutton år och haft mycket att göra. Men vid måltiderna brukade jag ofta ha tidsningen bredvid mig, och på kvällarna, när jag var niktigt trött av kroppsarbete, så var det en verklig njutning att få läsa en bok eller en tidning, så länge jag orkade eller tills jag somnade. Läsningen bereder kroppsarbetaren en härlig omväxling och tröttar icke så mycket. Jag tror verkligen också, att ungdomen skulle kunna ha tid. Den har tid att gå på biograf, det tor jag icke herr Kjellberg kan förneka, och tid att gå på danstillställningar samt att gå och driva på vägarna, föra oljud och uppträda på ett sätt, som icke alls tilltalar oss. Skulle den då icke hava tid att åhöra en föreläsning en gång i veckan, så vore det märkvärdigt. Men den vill icke säger man. Och med tvång går det ej. Men jag tror, att det går.

Vidare sade herr Kjellberg, att man skulle bereda jorden för utsäde. Ja, då kommer jag tillbaks till detta: på vad sätt skall det ske? Det är svårt att bereda jorden. I tätt bebyggda samhällen kan man nog få till stånd bildningshårdar, men tag en vedbrand ur ett bål och kasta ut den ett stycke därifrån, så får man se, om den kan brinna för sig själv. Nej, den slocknar nog ganska snart. Jag vill söka få ihop bränderna till ett bål, som både kan värma och lysa.

Jag kan icke förstå, att jag i detta fall har så oriktiga utgångspunkter eller tillämpningar. Jag tror nämligen, att vi skola komma

dit ändå en dag här i landet. Ty vilja vi, att alla Sveriges unga män och kvinnor skola få större allmänbildning och bli verkligt skickade att leva detta liv, som de böra leva det, så få vi söka nå dem med en sådan verksamhet. Ute på landsbygden hava de nämligen icke makt att själva skaffa sig bildning.

Jag vill alltså, herr talman, vidhålla mitt förut gjorda yrkande.

Herr Sköld: Jag måste först med anledning av det yrkande, som framställdes av herr Sommelius, säga några ord.

Vi hava i vår kläm bland annat tagit med det lilla yrkandet, att i den utredning, som här skulle sättas igång, skulle även tagas under öfvervägande inrättandet av ett särskilt statens organ för folkbildningsverksamheten. Nu förstår jag mycket väl, att herr Sommelius uttryckte mängas tankar, när han gjorde detta sitt yrkande. Jag förstår, att det finnes en viss rädsla för att vi nu på nytt skola bygga upp ett stort ämbetsverk med byrådirektörer och byråchefer och allt vad de höga tjänstemännen heta.

Jag måste emellertid belysa vår tankegång i denna sak. För närvarande är det ställt på det sättet, att för omhänderhavandet av statens andel i folkbildningsverksamheten finnas anställda dels en föreläsningskonsulent och dels två bibliotekskonsulenter. Nu finns det för närvarande omkring 3,000 statsunderstödda bibliotek i detta land. De två bibliotekskonsulenterna kunna icke utföra detta arbete, de kunna icke hinna med det, och allt eftersom denna verksamhet utvecklas blir det omöjligare att med de nuvarande arbetskrafterna fullgöra arbetet. Följden av detta blir, att vare sig det blir utredning eller ej, och vare sig vi i begäran om utredning skriva in kravet på undersökning rörande inrättandet av ett särskilt statsorgan, måste ändå i en snar framtid frågan angående förstärkande av dessa arbetskrafter komma upp. Det blir således i alla fall fråga om att förstärka denna personal. Då tycker jag för min del, att vi kunna icke komma ifrån, att i samband med den utredning, som vi nu vilja besluta här i dag, bör man också undersöka, huruvida det skulle vara lyckligare, att man skiljer ut denna verksamhet från skolöverstyrelsens ämbetsområde eller att den finnes kvar där. Jag tror för min del, att antingen vi ha denna lilla passus i utskottets kläm eller ej, kommer detta spörsmål ändå att tagas med vid utredningen, och därför tycker jag, att det är fullständigt bortkastad möda att stryka den.

Med anledning av herr Petterssons i Södertälje anförande måste jag också nämna ett par ord. Herr Pettersson i Södertälje anser, att vid den utredning, som vi nu vilja hava igångsatt, skulle också tagas under öfvervägande biografverksamhetens kommunalisering. Han går ut från de norska förhållandena och anser, att man på detta sätt skall kunna giva kommunerna ökade inkomster. Nu är det emellertid ställt på det sättet, att detta icke kan komma ifråga av rent formella skäl, nämligen därför att i ingendera motionen har det satts ifråga, att utredningen skulle taga sikte på den ekonomiska sidan av

Ang. biograf-
väsendet m. m.

(Forts.)

kommunaliseringen. Kommunaliseringen har icke i någon motion avsetts att bliva en inkomstkälla för kommunerna, utan man har gått ut från att det gäller att höja biografernas nivå. Vi hava icke haft att taga ståndpunkt till frågan, huruvida man här skulle kunna få någon inkomst, utan det har tvärtom understrukits, att om det skulle bli någon inkomst, finge den icke under några omständigheter begagnas till vanliga kommunala ändamål utan till folkbildningsändamål och dylikt. Vi ha således icke haft någon möjlighet att taga ståndpunkt till frågan om kommunaliseringens inverkan på kommunernas finanser över huvud taget, utan det har varit helt andra synpunkter vi gått ut ifrån.

Vi ha kommit till vår uppfattning av monopoliseringens onödighet och onyttighet på det sättet, att vi ansett, att denna monopolisering icke skulle bidraga till att höja biografernas nivå. Hur det än ställer sig i Norge och vilket ekonomiskt överskott det än blir i Norge, med den saken ha vi icke haft att göra. För oss har man bestämt uppgivit, att kommunaliseringen av biograferna i Norge icke medverkat att förbättra biografernas nivå, och därav ha vi dragit den slutsatsen, att kommunaliseringen ur denna synpunkt tjänar till ingenting. Jag tycker för min del, att vi borde ändå först gå åstad och undersöka, huruvida den kommunala nöjesskatten, som vi nyligen beslutat, kan giva den ekonomiska handräckning åt kommunerna, som man skulle kunna nå genom en kommunalisering av denna verksamhet.

Herr talman! Jag ber att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Södertälje: Den siste talaren anförde, att utskottet varit förhindrat att vid sin behandling av de föreliggande motionerna upptaga till prövning den sida av saken, som jag tillät mig vidröra i mitt föregående anförande. Jag vill i anledning därav erinra honom om, att den av herr Bengtsson i Norup med flera avgivna motionen, nr 11, innehåller i sin sista del följande passus: »Även den kommunalekonomiska synpunkten förtjänar beaktande vid frågans behandling.» Det synes alltså icke ha förelagat något formellt hinder för utskottet att även beakta densamma.

Vad för övrigt beträffar erfarenheterna från Norge, vill jag icke trötta kammaren med att i denna sena stund av diskussionen komma med någon redogörelse i det avseendet. Jag vill endast säga helt allmänt, att uppfattningarna nog äro delade, men att man inom flera städer är synnerligen belåten med resultatet av kommunaliseringen, även med hänsyn till den bättre kontroll man på det sättet fått över biografernas program.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Carlström under överläggningen gjorda yr-

kandet samt 3:o) bifall till det yrkande, som framställts av herr Sommelius; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang. biograf-
väsendet m. m.
(Forts.)

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 6.

Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren.

Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
val till riks-
dagens andra
kammare.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 327, hade herrar *Vennerström, Hage* och *Johansson* i Sollefteå hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i § 19 riksdagsordningen, att det s. k. bostadsbandet för val till andra kammaren bortföлле.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Larsson* i Västerås, *Mannheimer, von Zweigbergk, Ljunggren, Oscar Olsson, Zander, Leander, Hansson* i Gårda, *Persson* i Tofta och *Anderesson* i Igelboda, vilka ansett, att utskottet, med bifall till motionen, bort hemställa, att riksdagen måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 19 riksdagsordningen.

Till ledamot i andra kammaren kan endast utses man, som äger valrätt inom riket.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter anförde:

Herr *Larsson* i Västerås: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som föreligger i detta utskottsutlåtande, är en gammal bekant här i denna kammare. Bostadsbandets upphävande för valen till andra kammaren är som bekant ett krav, som från vänsterns sida har rests sedan länge.

Som herrarna finna, stå här lika många ledamöter från utskottet emot varandra, d. v. s. tio ledamöter stå för utskottets utlåtande och tio ledamöter för reservationen. Det är således den förseglade sedeln, som här har gjort, att motståndarna till upphävandet av bostadsbandet kommit att stå som utskottsmajoritet och stå för utlåtandet, vilket utmynnar i avslag på motionen. Jag skall här icke draga upp någon längre argumentation för bostadsbandets upphävande, men måste dock ägna ett par ord åt den motivering, som utskottsmajoriteten förebragt för sin ståndpunkt i frågan.

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 45.

Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
val till riksdagens andra
kammare.
(Forts.)

Man kan då konstatera, att utskottsmajoriteten indirekt erkänner, att vissa fördelar skulle vinnas genom ett borttagande av bostadsbandet, men att den å andra sidan anser, att en dylik åtgärd skulle vara förenad med betydande olägenheter. När så utskottet skall anföra exempel på dessa betydande olägenheter, så framhåller utskottet, att ett borttagande av bostadsbandet skulle »medföra större tillfälle till inträde i riksdagens andra kammare för personer, som, utan att i sin hembygd hava förvärvat den aktning och det förtroende, som bör vara grunden för det främsta medborgerliga uppdraget» etc. Utskottet har emellertid uraktlåtit att anföra några vidare skäl till stöd för detta påstående. Jag vill med avseende på detta fästa uppmärksamheten vid första kammaren. Vilja herrarna, som här äro motståndare till upphävandet av bostadsbandet, göra gällande, att i första kammaren, där detta bostadsband för valbarhet icke existerar, en hel del representanter invalts, som icke hava det förtroende, som en riksdagsman bör äga? Jag tror icke, att någon vill påstå, att så är förhållandet.

Vidare anför utskottet, att det proportionella valsättet och de större valkretsarna skulle hava minskat olägenheterna av bostadsbandet. Nu har det väl varit så, att man med bostadsbandet avsett, att riksdagsmannen eller kandidaten skulle komma i närmare kontakt med sina valmän, och att han skulle känna till förhållandena inom sin valkrets. Det är väl ändå på det sättet, att ju större valkretsarna bli, i desto mindre kontakt kommer riksdagsmannen med sina valmän, och i desto mindre omfattning kan han känna till de lokala förhållandena inom sin valkrets. Således kan man enligt min mening icke anföra det proportionella valsättet och de större valkretsarna såsom skäl för ett bibehållande av bostadsbandet.

Jag nämnde, att jag icke skulle gå in på någon längre argumentation för den uppfattning, som reservanterna här ha gjort gällande och som utmynnar i ett bifall till motionen. Då som bekant första kammaren redan bifallit utskottets hemställan, kan det ju nu icke bli något resultat, även om denna kammare, som jag hoppas, bifaller reservationen. Då vidare denna fråga flera gånger tidigare debatterats utförligt i denna kammare, skall jag nu, herr talman, då jag förutsätter, att kammarens ledamöter ha tagit del av den utförliga motivering, som fogats vid reservationen, inskränka mig till att, under hänvisning till denna motivering och till vad jag här anfört, yrka bifall till reservationen.

Herr *Leander* instämde häruti.

Herr *Jansson* i Edsbacken: Herr talman! Då jag kommit i den egendomliga situationen att vara ensam bland vänstern jämte alla högerrepresentanterna om att avstyrka denna motion, ber jag att få anföra några skäl för min ställning till frågan.

Huvudskälet har för mig varit, att jag fruktar för yrkespoli-

tiker eller med andra ord levebrödspolitik. Jag tror icke, det vore lyckligt att genom bostadsbandets upphävande få in levebrödspolitik i denna kammare.

Den föregående talaren sade, att vi icke hade något bostadsband vid val till första kammaren, och han ville därmed påvisa, att allt gått bra där, och att valmännen i alla fall valt sådana personer, som åtnjutit det förtroende, en riksdagsman bör äga. Jag skulle dock i motsats till honom kunna ge ett exempel på när av ett landsting valdes till riksdagsman en person, som jag tror, att icke någon enda av valmännen kände mer än att de möjligen hört talas om honom. Och det visade sig också, att det var ett missgrepp. Han blev icke gammal i riksdagen utan försvann både ur riksdagen och ur landet. Om man skulle tänka sig, att något liknande skedde vid val till andra kammaren, tror jag icke, att det förhållandet vore lyckligt.

Om man däremot håller sig inom valkretsen, blir varje valman i tillfälle att personligen lära känna sin representant, och då behovet av bostadsbandets upphävande icke förelåg alltför starkt förut, då vi hade enmansvalkretsar — mindre häradar eller mindre domsagor — är det väl ännu mindre skäl till dess upphävande, sedan vi fått dessa stora valkretsar. Och jag förmodar, att enligt den skrivelse, som riksdagen avlät i fjol, är det sannolikt, att valkretsarna bli ännu större, än de för närvarande äro, och kanske i regel komma att omfatta länen. Under sådana förhållanden lär det icke vara av behovet påkallat att gå utanför valkretsen för att söka sin representant.

Jag tror, att huvudskälet för detta förslag är, att det finns många — särskilt i de större städerna — s. k. intelligenser, som möjligen anses ha större förmåga och större förutsättningar att utföra ett riksdagsmannaupdrag än vi enkla lantmän, och att det då vore synd att utestänga dessa framför lantmännen. Jag tror dock icke, att det skälet bör vara nog vägande för oss lantmän för att gå med på förslaget. Jag anser därför för min del, att man gärna kan bliva vid såsom det nu är. Jag tror, att det är nyttigt såväl i riksdagen som under andra omständigheter, både att representanten känner till den ort, han representerar, och att valmännen, som sänt honom, känna till representanten. Jag tror, att det är nödigt och nyttigt, att ett större bekantskapsförhållande äger rum mellan valmännen och deras representant.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka avslag på den föreliggande motionen och bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Norman, Johanson* i Gäre. *Jonsson* i Gumboda och *Mossberg*.

Herr R ä f: Ja, herr talman, det är, såsom utskottets ordförande sagt, en gammal bekant, som här kommer igen. Denna fråga har varit före vid 1906 och 1910 års riksdagar, men det är att mär-

Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
val till riks-
dagens andra
kammar.
(Forts.)

ka, att den liberala regeringen år 1906 icke vågade taga upp den i sin proposition — den stora rösträttspropositionen — och icke heller kan jag minnas, att någon från liberalt håll framlade en sådan motion. Däremot framlades från socialdemokratiskt håll en motion om den utvidgning, varom här är i fråga. Åtskilliga motioner framlades också, som avsågo speciella förhållanden, men icke rörde den utvidgning, som den nu föreliggande motionen avser.

Jag hade kunnat inskränka mig till att instämna uti herr Janssons i Edsbäcken yrkande, men det är åtskilliga förhållanden, som jag tager mig friheten att i detta sammanhang peka på, och vilka — såsom jag tror — äro av ganska stor betydelse.

Jag fäster först uppmärksamheten på den reservation, som är avfattad av 10 reserveranter. Det är att märka, att den i sakligt avseende är, såsom det heter, avfattad av kansliet och sedermera väsentligen godkänd av utskottets reserveranter — ett ganska ovanligt tillvägagångssätt åtminstone inom konstitutionsutskottet. Jag kan knappast minnas, att jag sett något liknande. Jag förmodar, att därvidlag kansli och reserveranter så stämt överens, att det icke varit någon konst att handla på det sätt, som skett.

I denna reservation kastas fram en historik, varigenom man uppvisar, att det icke varit någon reda i detta avseende före år 1834, då det började bli reda därutinnan och sedan pågick det undan för undan i den riktningen, att man ville bibehålla bostadsbandet samt göra det allt fastare och fastare. Detta är det intryck, man i detta avseende får av reservationen. Nu är att märka, såsom nyss blivit sagt, att detta bostadsbands utvidgning skedde åren 1907 och 1909 i den omfattning, att man redan då på många håll och även från reserveranternas sida ansett det vara alltför mycket utvidgat — och det finns även en antydning därom i reservationen — alltför mycket utvidgat så till vida, att de respektive riksdagsmannakandidaterna icke få tillräcklig kännning av valmännen i de stora valkretsar, det gäller, som kanske kunna utgöra ett helt län eller ett halft län, d. v. s. där val av fem och kanske sex riksdagsmän skola äga rum. Det är en sak, som man skall komma ihåg, då man går att behandla detta, och det är dessutom mycket märkvärdigt, med vilken tystnad man förbigått reservationen, att man fått denna utsträckta utvidgning, sedan författningsförslaget genomfördes år 1866.

Nu vill jag dessutom fästa uppmärksamheten på — vilket jag också tror, att herrarna, som genomläst reservationen, funnit — att partiintresset genomgår såsom en röd tråd hela reservationen. Jag har antecknat, att bara på några rader eller rättare sagt i slutet av sidan 5 och sedan på sidan 6 förekommer tal om partiintresset på i genomsnitt var femte rad. Jag förmodar, att om det varit så, att reserveranternas själva skrivit detta, skulle de näppeligen tillåtit sig att låta på detta sätt partiintresset oupphörligen glida fram. Emellertid är det klart, när en annan läser det och detta i all synnerhet, om man står i motsatt ställning, att man icke kan underlåta att titta på det en smula närmare. Det vore tillräcklig anled-

ning, detta att partiintresset så alltigenom dikterat denna reservation, för att yrka bifall till utskottets hemsällan och avslag på reservationen. Jag anser det högeligen dokumenterat såväl i dag som andra dagar förut, att partiintresset i vårt land icke bör befordras mer än som skett. Och jag hörde härom dagen någon säga, att hela svenska folket är lagt under olika partiintressen, och att det ledes alldeles såsom en slav, och detta har gått igen i den diskussion, som i dag hållits. Om jag hade det allra ringaste inflytande, skulle jag vara med om att riva sönder dessa partiintressen på alla håll och kanter, på det att det sunda förnuftet måtte komma till tals här i andra kammaren i högre grad, än vad fallet nu är.

Nu var det så, att 1907 och 1909 gingo många av oss med på det författningsförslag, som då genomfördes, därför att det innehöll bestämmelser om proportionella val och lika representationsrätt mellan stad och land, och detta för att inom denna kammare och även inom den första om möjligt få en spegelbild av de olika intressena inom hela svenska folket. I den mån de proportionella valen och den lika representationsrätten uppfyllt alla anspråk, tror jag, att det visat sig lyckligast. För att det skall göra sig gällande i fortsättningen, vill jag erinra om att bostadsbandets bibehållande är en nödvändig angelägenhet, och jag skall sedermera under mitt anförande söka uppvisa, att detta påstående är riktigt. Jag är för resten så långt ifrån att vilja vara med om att upphäva bostadsbandet till andra kammaren, att jag tvärtom — och jag skall senare motivera detta — skulle vara benägen att införa bostadsbandet även beträffande första kammарvalen, så att alla första-kammarledamöter utsågos inom respektive län. Och man behöver icke befara, såsom man gjorde på De Geers tid, att det icke skulle finnas tillräckligt material, utan det är tvärtom i allmänhet så, att inom de olika länen finnas representanter att utse till första kammaren. Det ha vi vid de senaste årens val till första kammaren mycket eklatanta bevis på, såvida man över huvud taget är nöjd med dem, som blivit valda under de senaste åren.

Nu går jag att uppvisa det starkaste skälet, varför jag röstar mot förslaget i fråga. Jag ber att få erinra om att ifall stadsborna skulle känna sig en liten smula snärtade under mitt anförande, är det icke min mening, utan meningen är att snärta till landsortsborna en liten smula, därför att de icke äro tillräckligt vakna på sina håll. Må denna anmärkning vara given en gång för alla under detta anförande.

Om man betraktar den kungl. statistiska byråns officiella statistik, förekomma där bland många siffror och sifferkolumner åtskilliga anmärkningar, åtskilliga betraktelser, som statistiska byrån gör, och dessa betraktelser är det i allmänhet av utomordentlig vikt att taga vara på. Det är särskilt en betraktelse, som jag längre fram skall anföra, och som kan sägas ansluta sig till det gamla ordspråket, som säger, att man bör hålla med den, som man åter med, och det är ju också så, att man gör detta, och det är vackert att göra så. Jag tror, att det har sin tillämpning på riks-

Ang.
upphävande
at
bostadsbande-
för
val till riks-
dagens andra
kammare.

(Forts.)

Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
val till riks-
dagens andra
kammare.

(Forts.)

dagsmannavalen eller rättare sagt varest riksdagsmannen är boende. Ty var han är boende, skänker honom ett större intresse för orten än om han är vald av en annan ort och bor på den förstnämnda. Jag erinrar om det bekanta uttrycket av Per Jönsson i Träslända, då det var fråga om järnväg: »Ja, järnvägen, den skall gå genom Träslända, för där bor jag». Det var icke fråga om vilken ort han representerade utan där han bodde. Det är detta, jag lägger tonvikten på i det följande, som jag kommer att säga.

Ser man nu på andra kammarens sammansättning på sid. 66 i den officiella statistiken angående andra-kammarvalen, skall man få se, att kammaren består av 150 lantmannarepresentanter, d. v. s. på landsbygden bosatta personer, och 80 personer, som äro bosatta i städerna. Nu är det det egendomliga förhållandet härmed, att detta stämmer precis med vad som var förhållandet från år 1894 till 1904, nämligen under den tid, då det stod inskrivet i grundlagarna, i riksdagsordningen, att det skulle vara 150 lantmannarepresentanter och 80 stadsrepresentanter. I verkligheten förhåller sig proportionalismen på det sättet, att om landsbygden tog ut hela sin rätt i avseende å tillsättande av andra kammaren, skulle denna ha ytterligare 15 stycken lantmannarepresentanter. Lantmännen i kammaren ha följaktligen 15 platser för litet och städerna alltså 15 för mycket, d. v. s. det är 15 för många representanter, som bo i stad, och 15 för få, som bo på landsbygden. Det vill nu icke säga så mycket, ty det är endast 9 %.

Av dessa har det borgerliga partiet 133, och därav 98 från landet och 35 från städerna, men det skulle proportionellt vara 95 från landet och 38 från städerna. Alltså är det borgerliga partiet i andra kammaren fullt ut tillräckligt representerat från landsbygden, och det finns t. o. m. ett överskott av 3 till förmån för landsbygden.

Går man nu över till socialdemokraternas 97 representanter, är det 52, som bo på landet, och 45, som bo i stad, och det skulle vara 70 från landsbygden och endast 27 från städerna, d. v. s. socialdemokraterna äro representerade med 18 för många i stad boende representanter.

Det säger åtskilligt detta. Jag återkommer sedermera till denna sak. Så långt emellertid i avseende å andra kammaren, och vi ha egentligen bostadsbandet att tacka för att dessa svårigheter icke äro större, än de i verkligheten äro, ty 15 representanter för litet för landet betyder dock egentligen 30, nämligen också 15 för mycket för städerna. Det är i alla fall icke så mycket, ty det är, om jag så får uttrycka det, endast $\pm 9\%$.

Det är värre, när man kommer till första kammaren. Den sammansättes just också utan någon hänsyn till bostadsbandet, ty för val dit finns icke något bostadsband. Huru det nu gestaltat sig för första kammaren, är verkligen av den allra största betydelse för den sak, som här föreligger, alldenstund vi icke ha något bostadsband för val till första kammaren men däremot för val till den andra.

Det heter nu på sidan 15 i den statistik, som jag har framfört mig, på följande sätt:

»Då det måste vara av intresse att se med vilken styrka städerna

å ena sidan» — det gäller här första kammaren — »och landsbygden å den andra förmått att göra sina intressen gällande vid tillsättande av de kandidater, som sedan blivit valda, meddelas här nedan såsom åtminstone ett ungefärligt uttryck härför en fördelning av första kammarens ledamöter efter boningsort på landet och i stad.»

Då befinnes det, att av det moderata partiet äro 46 bosatta på landet och 42 i stad, av det liberala 14 på landet och 31 i stad, av socialdemokraterna 2 på landet och 15 i stad, alltså av samtliga förstakammarledamöter äro 62 bosatta på landet och 88 i städerna. Jag behöver icke hänvisa till befolkningsstatistiken mellan stad och land. Man ser väl ändå, hur galet det pekar. Var och en känner väl till statistiken så mycket.

Sedan fortsattes det i denna statistiska betraktelse och säges följande: »Trots sin till antalet mycket underlägsna folkmängd voro städerna betydligt talrikare representerade än landsbygden inom såväl det liberala som det socialdemokratiska partiet, medan de inom det moderata partiet ej voro fullt lika talrikt företrädade. Mest framträdande var städernas övertikt över landsbygden härutinnan bland de socialdemokratiska ledamöterna, av vilka endast två voro bosatta på landet.»

Om dessa siffror nu jämföras med befolkningsstatistiken, som är tillgänglig för vem som helst, och därför kan man kontrollera vad jag säger, framgår, att första kammaren är sammansatt av 88 moderata, 45 liberala och 17 socialdemokratiska ledamöter. Av de moderata senatorerna borde det vara 63 från landsbygden, men det är icke mer än 46, bosatta i städerna borde vara 20, men det är i verkligheten 42. Av de 45 liberalerna, som jag omnämnde, borde 32 vara bosatta på landet, men det råkar icke vara mer än 14, och 13 borde vara bosatta i stad, men det råkar vara 31. Går man så över till de 17 socialdemokratiska senatorerna, borde det vara 12 från landsbygden, men det råkar icke vara mer än 2. Ja, jag kunde stanna vid denna siffra och fråga, om icke herrarna förstå, vad det gäller, men jag skall dock fortsätta att säga, att det borde vara 5 bosatta i stad men det råkar vara 15, alltså 3 gånger så många, som det borde vara.

Av samtliga 150 senatorer borde det var 107 bosatta på landet, men det är icke mer än 62, 43 borde vara bosatta i stad, men det råkar vara 88. Mest i ögen fallande är dock Stockholm, som med sina verkliga 10 representanter — Stockholm äger som bekant rätt att utse 10 representanter — har icke mindre än 35 senatorer, som bo i staden, och då har jag ändå icke räknat med dem, som bo i Djursholm och på Lidingön och Stockholms närmaste omgivningar utan endast medtagit Stockholmsadresser.

Om nu andra kammaren med bostadsband klickar på 9 % till skada alltså för landsbygdens intressen i viss mån, kan man säga, att första kammaren utan bostadsband för vissa städer och partier klickar på flera hundra procent i detta avseende, och i genomsnitt för hela riket på över 100 % till förmån för städerna. Där bo nämligen icke mindre än 88 senatorer då det rätta antalet av i stad boende borde vara 43.

Ang.
upphävan-
de
av
bostadsbandet
för
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

Jag behöver icke göra några reflexioner inför denna församling, vad denna sammansättning kan betyda vid åtskilliga tillfällen. Det känna herrarna till lika väl som jag, då ju herrarna ha deltagit i åtskilliga voterings för det ena och det andra. Däremot kan man väl fråga sig, varför det är på det sättet, att det är så många i stad boende senatorer och också i någon mån även för andra kammaren flera i stad boende, än det proportionelt borde vara med hänsyn till folkmängden. Ja, jag frågar detta. Må var och en tänka en smula efter, vad det kan bero på, att t. ex. så många stockholmare väljas till första kammaren. Då man tänker närmare på detta, äro vi nog återigen framme vid partiledningen — de resp. partiledningarna, ty jag syselsätter mig icke med en utan med samtliga partiledningar. Generalstabscheferna i de olika partiledningarna vilja ha det på detta sätt. De vilja ha en god uppsättning av övriga stabsmedlemmar, och då gäller det att från ren partisynpunkt se efter och få ihop så många som möjligt. Vidare har också Stockholms stad något, som heter tidningar, som har långa armar, som sträcka sig ut över hela landet och göra, att man kan intressera människorna rätt så mycket både här och där i bygderna att försöka välja den eller den stockholmare till riksdagsman.

Jag betonar ännu en gång, att jag icke tillvitar någon som helst från städerna allt detta, utan jag säger det, för att de olika lantman-representanterna skola vara så goda och övervaka de intressen, som härav framgå, vid valen till såväl första som andra kammaren, på det att man skall få en rätt proportion mellan stad och landsbygd.

Är det emellertid på det sättet, att redan andrakammar-valen i någon må klicka, men däremot förstakammar-valen till den grad klicka i avseende å proportionen av representanter, som bo i stad eller på landet, menar man då, att det finnes anledning att nu försöka upphäva bostadsbandet även till andra kammaren, på det att alla de faktorer, som ingripa i val i allmänhet, måtte få tillfälle att utöva ytterligare sin makt till dessa städers förmån. Jag tror icke, att det är skäligt att reflektera på saken redan från den synpunkten sett. Som sagt är, skulle jag ögonblickligen rösta till förmån för ett bostadsband även beträffande första kammaren. Det kan således icke ett ögonblick falla mig in att gå med på att lossa bostadsbandet även till andra kammaren, på det att saken måtte spränga iväg ungefär på samma sätt, som det gått i första kammaren.

Det är därför, som jag med verklig hänförelse för saken yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Herr V ennerström: Herr talman! De båda Ajaxarna, nämligen herr Jansson i Edsbäcken och herr Räf, som i denna fråga ha kämpat för bostadsbandets bibehållande, hava huvudsakligen använt två olika argument.

Det första argumentet, som även finns i utskottets betänkande, är, att det är icke något verkligt behov, intet verkligt önskemål att få detta bostadsband upphävt. Jag är viss om att herr Räf icke känner denna önskan och icke heller herr Jansson i Edsbäcken, men jag är

å andra sidan viss om, att stora delar av Sveriges folk kunna känna och hava i vissa fall redan känt en önskan om upphävande av detta bostadsband. Jag erinrar om riksdagsmannavalet år 1917, när borgmästare Lindhagen i huvudstaden slogs ut ur andra kammaren. Han var visserligen sedan länge tillbaka tillfälligt boende i huvudstaden, men i realiteten var han en talesman icke för Stockholm utan för det stora Norrland. Tyngdpunkten av hans gärning låg icke i huvudstaden. Den låg ute på Sveriges landsbygd, den gällde nämligen Norrland. Hans åskådningar sammanfölo också huvudsakligen med de intressen och åskådningar, som hystes just inom det stora Norrland. I ett sådant fall skulle jag vilja vädja till herrarnas rättskänsla — det är kanske lönlöst att i det fallet tala till herr Räf — men i alla fall till herr Jansson i Edsbäcken. När nu denna önskan fanns inom detta Norrland att få in denna dess främste talesman, då därjämte två omval kommo att förrättas där efter de ordinarie valen, ett omval i norra Jämtland och ett i norra Norrbotten, och om man därvid hyste önskan att få välja Lindhagen, skulle icke detta rättmätigt kunna gå för sig, och skulle verkligen Sveriges folk och den svenska riksdagens andra kammare tillfogas någon synnerligen stor skada genom att i ett sådant fall som detta upphäva det bestående bostadsbandet?

Högern säger måhända, att det kan icke inträffa för oss, men jag tror, att det kan göra det. Jag tror, att även herr Räf borde minnas, hur en gång i världen en sådan märkesman för den svenska lantmannahögern som Olof Jonsson i Hof slogs ut ur andra kammaren och på grund av detta bostadsband icke återigen kunde inväljas. Jag vill vidare erinra herr Räf därom, att långt senare utslogs ur andra kammaren en sådan märkesman som Karl Starbäck, i denna stund helt på högerens sida. Man kan ha vilken tanke som helst ur rent partipolitisk synpunkt om dessa män. Men det var i alla fall karlar. De voro ovan genomsnittet, de stodo ovanför det medelmåttiga. Jag skulle vilja ställa den frågan till herr Räf: skulle verkligen, om bostadsbandet icke funnits och dessa tvenne högermän då hade kunnat behållas i andra kammaren, denna därigenom tillfogats den av herr Räf nämnda synnerligen stora olägenheten?

Det var herr Jansson i Edsbäcken, som först nämnde, att han gick med på högerens och herr Räfs ståndpunkt av farhåga för så kallade yrkespolitici. Sedan kom herr Räf och plöjde med herr Janssons kalvar och fullföljde tanken vidare: vi skola icke låta upp kammaren på vid gavel för partisinet, vi skola icke elda under den fanatiska partiagitationen. Jag vill för min del icke erkänna herr Räf som någon särdeles fullodig talesman för bristen på partisinne, ty då herr Rääf talar å partilöshetens vägnar, kan man lätt komma att tänka på ordspråket att tala om rep i hängd mans hus. Men låt i alla fall gå för det! Herr Räf sade, att man i reservationen på sidan 5 och början av sidan 6 jämt och samt vädjat till partiintresset. Ja, det är verkligen sant, man har vädjat till partiintresset. Det står nämligen där sådana förfärligt rysliga saker, som att man

*Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
val till riksdagens andra
kammare.
(Forts.)*

*Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
cul till riksstu-
lagens andra
kammare.
(Forts.)*

vill bibehålla värdefulla medlemmar av kammaren, som flytta från en valkrets till en annan och därför icke kunna återväljas, att en partiledare slås ut och man vill behålla honom o. s. v. Det är sant, att man därigenom skulle kunna värna partiintresset. Men jag har den ur herr Råfs synpunkt måhända något hädiska tanken, att partiintresset i detta fall sammanfaller med vårt svenska riksintresse. Ty så länge det finns höger och liberalism och socialism, är det för Sverige och även i andra hänseenden bäst, om de idéernas talan kunna föras på bästa möjliga sätt av de främsta och bästa och mest dugande männen från de partierna. Om därför herr Edén skulle falla från liberalerna, om herr Lindman skulle falla, så tror jag, att om bostadsbandets upphävande skulle verka därhän, att de männen kunde återkomma till andra kammaren, skulle partiintresset i det fallet helt och hållet sammanfalla med riksintresset. Huruvida återigen herr Råfs återkomst vid ett eventuellt snavande på bostadsbandet skulle hava samma betydelse och sammanfalla med riksintresset, anser jag mig icke bestämt vilja underskriva, men med risk att så icke är fallet, skulle detta bostadsbands upphävande ändock vara till gagn för vårt land och ävenså för andra kammaren.

Så gick herr Jansson i Edsbäcken vidare och trampade upp en del spår, i vilka herr Räf klampade fram. Han yttrade bland annat, att detta bostadsbands upphävande skulle gagna stadsinvånarna och stadsintelligensen på den stackars tyranniserade bondeintelligensens bekostnad, och sedan följde, som sagt, även herr Räf med i samma vals. Då vill jag säga, att den statistik, som herr Räf anförde, är nog icke på alla punkter fullt giltig. Jag är viss om att undertecknads lilla person är upptagen som stadsbo i denna statistik, men jag bor i alla fall i Sollefteå landsförsamling, är medlem av dess kommunalfullmäktige, och jag kan alltså sägas vara talesman likaväl för landsbygden som för staden. I alla fall har jag den tanken, att om nu valmännen i en valkrets skulle vilja välja en man, som bor i en stad, ehuru stadsinvånarna äro i minoritet i förhållande till de andra, så sker det av fri vilja och är deras ensak, och då bör herr Räf icke klaga, om lantmännen själva äro tillfredsställda med att deras talan föres på lämpligt sätt av en man, som bor i stad.

Sedan gick herr Räf in på första kammaren och visade, vilken ryslig balans till skada för landsbygden som fanns inom denna kammares sammansättning. Ja, det är förvisso sant, men herr Räf var naturligtvis icke mäktig eller icke villig att gå in på själva orsaken, då han exempelvis klandrade socialdemokraterna, därför att de äro så många från städerna och så fåtaliga från landsbygden. Herr Räf kunde ha varit vänlig att undersöka, var orsaken låg till detta, som enligt hans och mångas mening är ett missförhållande. Orsaken ligger däri, såsom alla och även herr Räf nog känna till, att man har en gräns för valbarheten i 3,000 kronors inkomst under tre år och därjämte, som bekant, vad landsbygden beträffar, egendom med 50,000 kronors taxeringsvärde. Hur många av landsbygdens socialdemokrater finnas, som hava en sådan fastig-

het? Om herr Räf ville ställa upp sig som vår kandidat, så kunde det hända, att han vore valbar, men hur många socialdemokrater finnas på landsbygden, som ha denna taxering, så att de kunna väljas till ledamöter av första kammaren? Då nu herr Räf klandrade detta, kunde det icke falla herr Räf in att erkänna dessa förhållandens inverkan; herr Räf vill sålunda för valbarheten till första kammaren resa sådana villkor, som hindra att landsbygden i vårt land får en talrikare representation än städerna för sin del ha. Sedan föll även herr Jansson i Edsbäcken i samma snara, då han nämnde, att den omständigheten, att bostadsbandet icke fanns för första kammaren skulle varit orsaken till att man vid ett tillfälle i första kammaren fick en synnerligen miserabel representant, som försvann ur kammaren, och som även försvann ur landet. Ja, vi känna alla det fallet, men varför blev mannen vald, som jag vill minnas, från Värmlands län? Helt enkelt därför, att det icke fanns någon enda socialdemokrat i Värmland, som var valbar. Det borde herr Jansson, herr Räfs i detta avseende andlige broder, i sanningsens intresse upplyst om.

Så har man vidare som det andra stora argumentet sagt, att det skulle medföra betydande olägenheter, ifall man genomförde detta upphävande av bostadsbandet. Jag har icke hört ett enda verkligt faktum, endast antaganden, endast lösa profetior och en del uppjagade fantasier, som jag är viss om vid varje konfrontation med verkligheten ögonblickligen komma att falla i spillror. Vi hava redan erfarenhet av huru detta upphävande av det gamla bostadsbandet skulle kunna verka. Det gäller som bekant, att vi icke hava bostadsband för första kammaren. Men med undantag för enstöringen herr Räf, som i denna fråga framstår som en fullständig enstöring, så är väl hela svenska folket tämligen ense om, att vad första kammaren beträffar har bristen på bostadsbandet kommit att verka till uppenbart gagn och icke till skada för nivån i första kammaren. Man kan med skäl säga, att bristen på bostadsband har till första kammaren räddat en mängd personligheter, även dugande sådana, från andra kammaren, som hade fallit just på bostadsbandet. Första kammaren har varit ett räddningshem och ett ganska gagnande sådant för vissa existenser inom andra kammaren, även från herr Räfs eget parti, jag nämner män som herrar Jespersen, Jeansson i Kalmar, på vilka herr Räf säkerligen sätter stort värde. Man har i ett ledande högerorgan, nämligen Stockholms Dagblad, just i dess ledare för denna dag ett synnerligen starkt understrykande av det faktum, att det varit till gagn för första kammaren, att vi där icke haft bostadsband. Den tidningen erkänner, att det varit till gagn, och tidningen anser därtämligt, att man bör begagna möjligheterna att här välja efter riksintresset och icke efter lokalintressena ännu mera än vad som varit fallet vid valen till ledamöter av första kammaren. När alltså denna brist på bostadsbandet kunnat vara till gagn för första kammaren och höja dess nivå, garantera bättre intelligens och kapacitet, hur kan man då med fog säga, att om samma system skulle tillämpas på

Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
val till riks-
dagens andra
kammare.

(Forts.)

Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

andra kammaren, skulle det vara till skada och olägenhet och medföra sänkande av andra kammarens nivå och måhända skapa sämre kvalificerade medlemmar av denna kammare? Man skall vara behäftad med herr Råfs synnerligen markanta skicklighet i den politiska kortblandningskonsten för att kunna fälla ett sådant påstående. Men det sunda förnuftet får ändock säga, att vad som gagnar första kammaren borde väl även vid tillämpningen gagna andra kammaren.

Slutligen ett ord till i fråga om vad som sades om den fanatiska partiagitationen. Jag nämnde herr Lindhagens namn, och jag tror mig också hava visat, att bostadsbandets upphävande skulle innebära, att han återigen skulle väljas in i riksdagens andra kammare. Finns det över huvud taget i vårt svenska land en enda man, som är mindre partibunden, som är mera partilös, som är mera suverän hatare av partilivet, som mera skarpt klandrar detsamma? Jag tror icke, att det finns en enda. Jag har i detta fall velat visa, och jag tror, att ingen skall kunna bestrida det, att om man finge bort detta bostadsband, skulle han kunna väljas till riksdagens andra kammare igen. Jag har således med detta visat, att den Råfska och den Janssonska profetian, att den farliga partiagitatio- nen skulle få luft under vingarna, åtminstone på denna punkt visat sig vara en fantasi och icke något annat. Jag tror att den är det även i övriga hänseenden.

Med dessa ord har jag för min del velat yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Hallén: Herr talman! Vad som förmått mig att, fastän jag icke deltagit i ärendets förberedande behandling, taga till orda är, att det i föreliggande utskottsutlåtande finnas några uttryck, som jag verkligen tycker äro värda att fästa uppmärksamheten vid. Herrar högermän med adjunktion av herr Jansson i Edsbacken få verkligen ursäkta, att jag tillåter mig karakterisera den anda, som vilar över detta lilla utlåtande, såsom grönköpings- anda. Detta kanske något skarpa uttryck skulle jag vilja motivera med följande hänvisningar.

Det säges i detta utlåtande på sidan 2, att om bostadsbandet skulle borttagas, så skulle det kunna inträffa, att »personer, som, utan att i sin hembygd hava förvärvat den aktning och det förtroende», som fordras för att bliva riksdagsman, skulle »söka tillskansa sig riksdagsmannauppsdrag». Jag tycker verkligen, att man därmed gör sig skyldig till ett synnerligen skymfligt uttalande mot både den svenska valmanskåren och mot de eventuella riksdagsmannakandidater, som kunna komma i fråga. För det första: varför ställer man upp ett sådant egendomligt alternativ som det, att det just skulle vara sådana personer, som i sin hemort icke hade förvärvat aktning och förtroende, som skulle söka kandidatur i en annan valkrets? Kan man icke helt enkelt tänka sig saken så, att människor, som i sin egen valkrets åtnjuta både den aktning och det förtroende, som behövs för riksdagsmannakallet, i alla fall skulle

kunna söka eller bliva uppmanade att söka kandidatur i en annan valkrets på den grund, att det egna partiet icke kunnat placera dessa personer inom deras egen valkrets. Och för det andra: när man talar om, att sådana personer skulle försöka tillskansa sig riksdagsmannaupdrag, så ligger ju i detta begrepp, »tillskansa sig», ungefär detsamma som ren ohederlighet. Det betyder sålunda, att man skulle riskera ett slags invasion av ohederliga element ute i respektive valkretsar. Förutom det att man räknar med en massa ohederliga i den offentliga politiken, så innebär ju en sådan misstanke, tycker jag, ett grundligt underkännande av den omdömesgillhet och den urskillningsförmåga, som den svenska väljarekåren väl ändå får anses sitta inne med.

Herr Jansson i Edsbäcken var för övrigt inne på detta, då han sade, att han fruktade, att det om bostadsbandet borttoges, skulle bliva levebrödspolitici eller folk, som man icke alls fått höra talas om. Ja, naturligtvis skulle man få räkna med detta, ifall man förutsätter, att den allmänna politiska upplysningen inom valkretsarna är så torftig, att man egentligen icke vet någonting om några andra än de egna små sockenpolitikerna, som man kanske icke hört mer än en eller annan gång. Det, som vi i stället förutsätta är, att den politiska bildningsnivån i vårt land åtminstone befinner sig på en sådan höjd, att när man lancerar en kandidat, som icke bor inom den egna valkretsen, så skola också valmännen känna något så när till honom på grund av hans föregående verksamhet — ty någon fullständigt *novus homo* eller »ny människa» kan det icke vara fråga om — man bör veta något så när, vad den mannen har för åsikter, hans grundsyn på tingen o. s. v. Och det fall, varpå herr Jansson alluderade, det har ju herr Vennerström vederlagt. Det berodde på fullständig kandidatnöd, att man den gången tillgrip en kandidat, som var så pass litet känd. Detta blir ju numera icke fallet.

Jag skulle också vilja till herr Jansson i Edsbäcken säga, att när han även uttryckte ett slags rädsla för intelligensen i storstäderna, så tyckte jag, att den rädslan var en smula överdriven. Jag tror, att både herr Jansson och jag, fastän vi icke bo i städer, hava den s. k. storstadsintelligensen att tacka för både ett och annat. Skall man spela ut motsättningarna mellan stad och land, så råder väl icke någon tvekan om att det nu en gång är så, att kulturen på grund av en massa samverkande gynnsamma konjunkturen liksom avsätter sina mest påtagliga frukter på vetenskapens och upplysningens område i städerna. Jag tänker, att när det gäller att rådfråga vare sig den rättsliga eller medicinska eller vilken annan sakkunskap, som det än må vara, äro vi nog på landet ganska tack samma, att det finnes folk inom storstadsintelligensen, som vi kunna betjäna oss av, och icke betrakta vi detta som ett nödvändigt ont, som man skall dras med. Och att den också får skälig representation i folkförsamlingen, får man väl icke betrakta som någonting, man skall vara rädd för.

Då herr Räf en smula överlägset talade om det partiintresse,

Ang.
upphärande
av
bostadsbandet
för
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

som dominerade i reservationen, skulle jag dock våga påstå det, att om t. ex. bostadsbandet upphävdes, och herr Räf bleve ställd i den situationen, att han hade att välja antingen att rösta på en representant för de ekonomiska och sociala synpunkter, som herr Räf delar, och denne representant bodde utanför Småland, eller att giva sin röst till en i övrigt utsiktslös kandidat i Småland, så misstänker jag, att herr Räf läte nog både Småland och all dess härlighet fara och gav sin röst till den representant, som han visste skulle representera just den sociala grundsyn, som var hans egen. Och det vill jag icke alls lasta herr Räf för, ty däri gjorde han alldeles rätt. — Och det göra vi förresten allesammans. Man må nämligen säga vad man vill om de lokala bygdesynpunkterna så utformar sig i vårt land likväl en *klassuppdelning* eller utvidgning av *klassintressena* (vi må sedan hälsa med glädje eller beklagande en sådan konsolidering av de olika grupperna eller klasserna i vårt samhälle), men det blir egentligen icke på enskilda personer man röstar, utan vi ge våra röster till en viss social och politisk grundsyn på tingen. Det lyckas man icke komma ifrån under en ganska lång tid framåt.

Nu är det ganska roligt att höra herr Räf så att säga hantera statistiken. Han har gjort sig väldig möda med att visa upp, huru galet första kammaren är sammansatt. Ja, det äro vi nog ense om, fastän kanske ur andra synpunkter. Men detta tal om, huru det borde vara, att det icke borde få vara t. ex. mer än fem socialdemokrater ifrån städerna i stället för att det nu är femton — vad i all världens dagar tar han detta ifrån? Herr Räf går ännu längre, än man gör i utskottet, ty utskottet har dock icke kört med den gamla kapphästen om staden och landsbygden, utan det talar endast om, huru många av första kammarens ledamöter, som bo inom respektive valkretsar eller icke. Varför skall man begära en sådan orimlighet, som att de skulle fördelas matematiskt efter folkmängden på den rena landsbygden och i städer och stadliknande samhällen? Jag kan icke alls begripa, vad det har med saken att göra. Och för resten har i reservationen framhållits, att i första kammaren har likväl inom de olika partierna just hänsynen till valkretsarnas speciella intressen fått spela en väsentlig roll, i det att högerpartiet har 86 % av sina representanter ifrån deras egna valkretsar, det liberala partiet har 64 %, och det socialdemokratiska har 35 %. Och orsaken, varför vårt parti icke har mer än 35 %, är, såsom det erinrats om i någon tidning, den, att kandidatnöden på grund av valbarhetskvalifikationerna hittills varit så pass trängande hos oss, att vi måst söka oss utanför resp. valkretsar i så pass stor omfattning.

Det enda, som jag anser, rimliga skäl, som kan tala för högerståndpunkten i denna fråga, är det, att vårt stora och vidsträckt land med sina olikartade både geografiska och även kulturella skiftningar behöver hava en representation, som så att säga är lokalt färgad. Det kan jag inse, men jag vill erinra om, att i och med bostadsbandets upphävande, förblir det i stort sett så. Det visar första kammarens sammansättning, det kan man icke komma ifrån.

Jag vill också erinra om, att om det ginge så, att t. ex. herr Råfs egen valkrets efter bostadsbandets upphävande skulle bliva tvungen att av någon anledning välja någon man, som bodde i Hässleholm, Örebro eller Västervik, eller varifrån det än må vara, så är det säkert, att det skulle gå i riksdagen med den representanten för Jönköpings län på samma sätt, som det visat sig gå exempelvis i Frankrike, där icke heller bostadsbandet finnes, att det skulle uppstå ofta nästan ännu mera intim rapport mellan vederbörande valkrets och denna dess representant. Ty skall denne hava några utsikter att just i *den* valkrets han representerar, fastän han icke bor där, bliva omvald en annan gång, så måste han också verka för icke enbart den allmänna politiska syn, som hans valmanskår representerar, utan också i den mån som det påkallas av en folkrepresentation, för de rent lokala hembygdskraven och de lokala synpunkter, som med fog kunna göra sig gällande.

Jag skall, herr talman, sluta mitt anförande med att yrka bifall till reservationen och uttala den slutreflexionen, att jag är övertygad om att denna reform, som i dag naturligtvis faller framåt och som kanske inom några år kan få lagfästas, kommer att innebära möjligheter för en höjning av den allmänna politiska kulturen, och att vid sidan av de berättigade hembygdssynpunkter, som måste göra sig gällande även i en folkrepresentation, så kan då, när reformen gått igenom även i andra kammaren, de verkliga rikssynpunkterna i friare mån och större omfattning få göra sig gällande.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

§ 7.

Avgåvos följande motioner nämligen av

herr *Nilsson* i Landeryd, nr 457, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 391, angående gemensamt lönesystem samt lönerogering för postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk; samt

herr *Molin* i Aspa, nr 458, i anledning av samma proposition.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

*Ang.
upphävande
av
bostadsbandet
för
val till riksdagens andra
kammare.
(Forts.)*